

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

На правах рукопису

СЕМЕНЮК Олександр Сергійович

УДК 347.664.3

ДИСЕРТАЦІЯ

СКЛАДНІ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело
_____ / О.С.Семенюк /

Науковий керівник:
ХАРИТОНОВА Олена Іванівна
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки
України

Одеса-2021

АНОТАЦІЯ

Семенюк О.С. Складні об'єкти права інтелектуальної власності. -
Кваліфікована наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса; Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Хмельницький, 2021.

Дисертація є першим у вітчизняній науці комплексним дослідженням складних об'єктів права інтелектуальної власності та аналіз зазначених об'єктів сприяв виробленню науково виважених пропозицій по вдосконаленню категоріального апарату у сфері права інтелектуальної власності на підставі норм чинного законодавства України.

Дослідження чинного законодавства та правозастосовчої практики дозволило визначити, що комплексність відносин інтелектуальної власності позначається на підходах, що застосовуються в процесі їх правового регулювання. З метою забезпечення сприятливого розвитку сфери інтелектуальної власності законодавець застосовує відповідне сполучення дозволів, зобов'язань і заборон, які формують особливий порядок правового регулювання. Необхідно також констатувати значне відставання законодавства від розвитку науки і техніки, в наслідком чого залишається неврегульованою сфера авторського права, правова невизначеність багатьох ключових понять (наприклад, відсутнє законодавче визначення понять, що стосуються глобальної мережі Інтернет), не забезпеченим на належному рівні залишається механізм захисту особистих немайнових прав інтелектуальної власності в Україні, відсутнє єдине розуміння основних понять і категорій права інтелектуальної власності, проблемним є питання кваліфікації правопорушень, об'єктом яких є складні результати творчої діяльності.

У роботі обґрунтовано, що складні об'єкти права інтелектуальної власності є окремими специфічними результатами творчої, інтелектуальної

діяльності, що надає його автору (авторам) відповідно до законодавства майнові та немайнові права на цей результат, які набуваються, здійснюються та захищаються відповідно до законодавчо встановлених норм і правил.

Дисертантом проаналізовано наукові погляди щодо визначення та розуміння правової природи складних об'єктів права інтелектуальної власності, що дозволило сформулювати авторське визначення зазначеної категорії. Сформульоване визначення подвійної природи використання складних об'єктів права інтелектуальної власності та на підставі детального аналізу сутності складних об'єктів права інтелектуальної власності встановлено перелік характерних рис складних творів.

Досліджено правову природу і сутність використання та розпорядження складними об'єктами права інтелектуальної власності в світовій практиці, а також особливості реалізації правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні. Значну увагу приділено формуванню умов існування інформаційного суспільства, а також тих складних об'єктів права інтелектуальної власності, що з'явилися завдяки інформаційним технологіям.

Сформульовано тезу про те, що складні твори в залежності від порядку створення та використання існуючих об'єктів права інтелектуальної власності можуть бути похідними або оригінальними.

Надано визначення подвійної природи використання складних об'єктів права інтелектуальної власності, а саме: які мають похідний, як правило, обмежений характер та можуть бути визначені як інтелектуальні права, що охоплюють особисті немайнові права та майнові права на такий об'єкт, у тому числі виключне право дозволяти іншим особам його використання у будь-який спосіб, а також перешкоджати неправомірному використанню такого об'єкта та забезпечують залучення складного результату інтелектуальної діяльності до сфери цивільного обороту.

Обґрунтовано визначення поняття складних об'єктів права інтелектуальної власності шляхом виокремлення таких їх специфічних рис,

як те, що вони є новим синтетичним результатом особистого творчого співробітництва двох або більше осіб у різних галузях творчості, спрямованого на створення єдиного неподільного творчого продукту, здатного до відтворення. Виокремлені та досліджені ознаки складних об'єктів інтелектуальної власності, до яких слід віднести: поєднання творів двох або більше галузей мистецтва (різноманітні об'єкти авторського права); кожна з частин такого твору створювалася саме з метою створення цілісного твору і об'єднана творчим задумом (ідеєю); кожна з частин твору не є головною по відношенню до інших; частини твору можуть використовуватися як разом, так і окремо від інших частин твору, тобто мати самостійне значення; існують в цілому, без будь-якого зі своїх складових елементів припиняють існувати; характеризуються цілісністю як стабільністю об'єктивної форми твору; особлива форма співучасті у створенні такого твору, результатом чого є неподільність творчих внесків і їх неподібність, різноманітність; творче співробітництво має особистий характер; здатні до відтворення; синтетичний характер, оскільки твір є не поєднанням результатів інтелектуальної діяльності, а їх синтез у єдине ціле.

Виокремлені та обґрунтовані підходи щодо створення електронного реєстру об'єктів авторського права, у тому числі й складних, та механізму їхньої реєстрації, метою якого є впорядкування контролю за правами на зазначені об'єкти, їх уніфікація та відповідна охорона, використання технології блокчейн.

На підставі наукового аналізу складних та складених об'єктів права інтелектуальної власності як споріднених правових дефініцій виявлені їх відмінності, які полягають у такому: складний твір є синтезом, а не простою сукупністю складових частин, які є різноманітними за своїм характером; у складного об'єкта завжди є два або більше авторів, які здійснюють різну за характером творчу діяльність, натомість у складеного твору важливим є не автор, а укладальник, оскільки складний твір може включати об'єкти, які не є об'єктами авторського права; вилучення будь-якої з частин складного твору

порушує його сутність як цілісного твору; вилучення складової частини або декількох не змінює сутності складеного твору; складний об'єкт завжди є новим творчим результатом, складений твір ґрунтується на вже створених об'єктах інтелектуальної власності.

Надано визначення реклами як складного об'єкта інтелектуальної діяльності, в якому об'єктивно виражений новий результат інтелектуальної творчої діяльності автора та в якому рекламна інформація виражається у формі музичних, художніх, аудіовізуальних, літературних творів тощо, які охороняються відповідним законодавством про авторське право.

Встановлені та обґрунтовані положення щодо доцільності застосування міжнародних конвенційних принципів розпорядження, використання та торгівлі складними результатами права інтелектуальної власності, які зумовлюються територіальним характером зазначених правовідносин і тому спираються на національне законодавство та звідси можливо виділити принцип національного режиму щодо розпорядження, використання і торгівлі складними результатами права інтелектуальної власності, який заснований на вільному волевиявленні, строковості, оплатності й взаємній відповідальності.

Обґрунтовано підходи щодо визначення права на розміщення складних результатів інтелектуальної власності (хостинг) шляхом внесення змін до ч. 1 ст. 424 та частини 2 статті 1107 ЦК України.

Розроблено та обґрунтовано авторську класифікацію складних об'єктів інтелектуальної власності в залежності від: 1) підстав виникнення у зв'язку з запровадженням інформаційних технологій: а) такі, що створюються людьми, б) такі, що створюються за участі штучного інтелекту; 2) мети отримання прибутку: а) пов'язані з метою отримання прибутку, що є певними видами процесу комерціалізації (торгівлі), б) не пов'язані із зазначеною метою без отримання прибутку та є суто цивілістичними за своїм характером; 3) форми вираження: цифрові й аналогові; 4) умов створення: одноособові складні об'єкти інтелектуальної власності, тобто які створені

творчою працею однієї особи та створені у результаті особливого виду співпраці (роздільної і нероздільної).

Запропоновано визначення у законодавстві нових інформаційно-правових дефініцій, а саме: комп'ютерної гри не просто як «організованого відповідно до правил гри художнього віртуального простору з використанням комп'ютерної програми», а як виду мультимедійного творчого продукту, що поєднує в собі зображення (рухомі чи нерухомі), текст, музику, програмне забезпечення, створеного з метою взаємодії з користувачем в межах ігрової теми (при цьому мета взаємодії з користувачем є визначальною); веб-сайту як складного об'єкту права інтелектуальної власності, до складу якого входять: програмні засоби, апаратні засоби, унікальна адреса у мережі Інтернет, інформаційні ресурси; штучного інтелекту як складного об'єкту права інтелектуальної власності, до складу якого входять різноманітні результати творчої діяльності в залежності від мети використання.

Визначені перспективи розвитку складних об'єктів права інтелектуальної власності, які можливо поділити на дві групи – загальні та спеціальні. До загальних слід віднести правове забезпечення зазначених об'єктів, з відповідними напрямками державної політики і формуванням правового поля; визначенням і характеристикою інформаційного суспільства як форми, простору і території їх застосування, обігу і реалізації, за умов належного технологічного стану; а до спеціальних – розміщення складних об'єктів права інтелектуальної власності у мережі Інтернет у вигляді, доступному для публічного, а також іншого споживання на підставі цивільно-правових угод у вигляді електронних документів та інших форм.

Запропоновано положення щодо внесення змін в законодавство України щодо подальших напрямків розвитку інформаційного суспільства доповнення основних стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні як то державна підтримка нових "електронних" секторів економіки (торгівлі, надання фінансових і банківських послуг,

інформаційних технологій у вигляді результатів інтелектуальної власності, у тому числі й складних з самостійним використанням їх складових елементів тощо). Вважається за доцільне положення щодо доповнення статті 1 Закону України «Про інформацію» поняттям інформаційного суспільства як соціально-правового суспільства, що за допомогою мас-медійних засобів (технологій інформаційного суспільства) на підставі програмування та планування визначає і реалізує пріоритетні економічні потреби держави, при цьому матеріально-технічною основою формування інформаційного суспільства є його технології (Інтернет, мобільна телефонія, супутниковий зв'язок, інформаційні та комунікаційні системи та технології). Складні об'єкти інтелектуальної власності є певними самостійними технологіями інформаційного суспільства, за допомогою яких воно розвивається, реалізується й удосконалюється.

Запропоновано внесення змін до законодавства України з метою виокремлення подальших нових напрямів розвитку інформаційного суспільства шляхом доповнення основних стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні, як-то: державна підтримка нових «електронних» секторів економіки (торгівлі, надання фінансових і банківських послуг, інформаційних технологій у вигляді результатів інтелектуальної власності, у тому числі й складних з самостійним використанням їх складових елементів тощо).

Результатом наукового дослідження є пропозиції внесення змін до законодавства, серед яких норми Цивільного кодексу України та спеціальних законів, що регулюють відносини зі створення, розповсюдження, використання і захисту складних об'єктів права інтелектуальної власності.

Ключові слова: складні об'єкти, право інтелектуальної власності, інформаційне суспільство, складені об'єкти, інформаційні технології, похідні об'єкти, синтетичні об'єкти, договори про використання складних об'єктів, договори про розпорядження складними об'єктами.

SUMMARY

Semenyuk O.S. Complex objects of intellectual property law. –
Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of legal sciences on a specialty 12.00.03 - civil law and civil process; family law; international private law. National University "Odessa Law Academy", Odessa; Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law, Khmelnytsky, 2021.

The dissertation is the first in domestic science comprehensive research of complex objects of intellectual property law and the analysis of these objects contributed to the development of scientifically sound proposals for improving the categorical apparatus in the field of intellectual property law on the basis of current legislation of Ukraine.

The study of current legislation and law enforcement practice has revealed that the complexity of intellectual property relations affects the approaches used in the process of their legal regulation. In order to ensure the favorable development of intellectual property, the legislator applies an appropriate combination of permits, obligations and prohibitions, which form a special procedure for legal regulation. It is also necessary to state that the legislation lags far behind the development of science and technology, as a result of which the sphere of copyright remains unregulated, legal uncertainty of many key concepts (for example, there is no legal definition of concepts related to the global Internet). non-property intellectual property rights in Ukraine, there is no common understanding of the basic concepts and categories of intellectual property rights, the problem is the qualification of offenses, the object of which are the complex results of creative activity.

The paper substantiates that complex objects of intellectual property rights are separate specific results of creative, intellectual activity, which gives its author (authors) in accordance with the law property and non-property rights to this result,

which are acquired, exercised and protected in accordance with statutory norms and rules.

The dissertation analyzes scientific views on the definition and understanding of the legal nature of complex objects of intellectual property rights, which allowed to formulate the author's definition of this category. The definition of the dual nature of the use of complex objects of intellectual property rights is formulated and on the basis of a detailed analysis of the essence of complex objects of intellectual property rights the list of characteristic features of complex works is established.

The legal nature and essence of the use and disposal of complex objects of intellectual property rights in world practice, as well as the peculiarities of the implementation of powers in relation to complex objects of intellectual property rights in Ukraine are studied. Considerable attention is paid to the formation of the conditions of existence of the information society, as well as those complex objects of intellectual property rights that have emerged due to information technology.

The thesis is formulated that complex works, depending on the order of creation and use of existing objects of intellectual property rights, can be derived or original.

The definition of the dual nature of the use of complex objects of intellectual property rights is given, namely: which have a derivative, usually limited in nature and can be defined as intellectual rights, covering personal non-property rights and property rights to such object, including the exclusive right to allow other persons to use it in any way, as well as to prevent the misuse of such an object and ensure the involvement of a complex result of intellectual activity in the field of civil turnover.

The definition of the concept of complex objects of intellectual property rights by highlighting such specific features as the fact that they are a new synthetic result of personal creative cooperation of two or more people in different fields of creativity, aimed at creating a single indivisible creative product capable of reproduction. Selected and researched features of complex objects of intellectual

property, which should include: a combination of works of two or more branches of art (heterogeneous objects of copyright); each part of such a work was created precisely for the purpose of creating a complete work and united by a creative idea; each of the parts of the work is not the main one in relation to the others; parts of the work can be used both together and separately from other parts of the work, ie have an independent meaning; exist as a whole, without any of its constituent elements cease to exist; characterized by integrity as the stability of the objective form of the work; a special form of complicity in the creation of such a work, the result of which is the indivisibility of creative contributions and their dissimilarity, diversity; creative cooperation is personal; capable of reproduction; synthetic nature, because the work is not a combination of the results of intellectual activity, and their synthesis into a single whole.

Identified and substantiated approaches to the creation of an electronic register of copyright objects, including complex ones, and the mechanism of their registration, the purpose of which is to streamline control over the rights to these objects, their unification and appropriate protection, use of blockchain technology.

Based on the scientific analysis of complex and compound objects of intellectual property law as related legal definitions, their differences are revealed, which are as follows: a complex work is a synthesis, not a simple set of components that are heterogeneous in nature; a complex object always has two or more authors who carry out different creative activities, while a composite work is important not the author but the compiler, because a complex work may include objects that are not objects of copyright; removal of any part of a complex work violates its essence as a whole work; removal of a component or several does not change the essence of the composed work; a complex object is always a new creative result, a composite work is based on already created objects of intellectual property.

The definition of advertising as a complex object of intellectual activity, in which the new result of intellectual creative activity of the author is objectively

expressed and in which advertising information is expressed in the form of music, art, audiovisual, literary works, etc., which are protected by relevant copyright law.

Established and substantiated provisions on the expediency of application of international convention principles of disposal, use and trade in complex results of intellectual property rights, which are determined by the territorial nature of these legal relations and therefore based on national legislation. property, which is based on free will, timeliness, payment and mutual responsibility.

Approaches to determining the right to place complex results of intellectual property (hosting) by amending Part 1 of Art. 424 and part 2 of article 1107 of the Civil Code of Ukraine.

The author's classification of complex objects of intellectual property depending on: 1) the bases of occurrence in connection with introduction of information technologies is developed and substantiated: a) those created by people, b) those created with participation of artificial intelligence; 2) purposes of profit: a) related to the purpose of profit, which are certain types of commercialization (trade), b) not related to this purpose without profit and are purely civil in nature; 3) forms of expression: digital and analog; 4) conditions of creation: one-person complex objects of intellectual property, ie which are created by the creative work of one person and created as a result of a special type of cooperation (separate and inseparable).

The definition of new information and legal definitions in the legislation is proposed, namely: computer game not just as «organized in accordance with the rules of the game artistic virtual space using a computer program», but as a kind of multimedia creative product that combines images (movable or immovable), text, music, software created to interact with the user within the game theme (the purpose of interaction with the user is decisive); website as a complex object of intellectual property rights, which includes: software, hardware, a unique address on the Internet, information resources; artificial intelligence as a complex object of intellectual property rights, which includes various results of creative activity depending on the purpose of use.

Identified prospects for the development of complex objects of intellectual property rights, which can be divided into two groups - general and special. The general ones should include the legal support of these facilities, with the relevant areas of public policy and the formation of the legal field; definition and characteristics of the information society as a form, space and territory of their application, circulation and implementation, under conditions of proper technological condition; and for special - placement of complex objects of intellectual property rights on the Internet in a form available for public and other consumption on the basis of civil law agreements in the form of electronic documents and other forms.

Proposals for amendments to the legislation of Ukraine on further directions of information society development are proposed to supplement the main strategic goals of information society development in Ukraine such as state support of new «electronic» sectors of the economy (trade, financial and banking services, information technologies in the form of intellectual property). including complex with independent use of their constituent elements, etc.). It is considered expedient to supplement Article 1 of the Law of Ukraine «On Information» with the concept of information society as a social and legal society, which by means of mass media (information society technologies) on the basis of programming and planning determines and implements priority economic needs of the state. the material and technical basis for the formation of the information society is its technology (Internet, mobile telephony, satellite communications, information and communication systems and technologies). Complex objects of intellectual property are certain independent technologies of the information society, with the help of which it is developed, realized and improved.

It is proposed to amend the legislation of Ukraine in order to identify further new areas of information society development by supplementing the main strategic goals of information society development in Ukraine, such as: state support for new «electronic» sectors of the economy (trade, financial and banking

services, information technology). in the form of intellectual property results, including complex ones with independent use of their constituent elements, etc.).

The result of the research is proposals to amend the legislation, including the rules of the Civil Code of Ukraine and special laws governing the creation, distribution, use and protection of complex objects of intellectual property rights.

Key words: complex objects, intellectual property right, information society, compiled objects, information technologies, derivative objects, synthetic objects, licensing agreement, agreements on the use of complex objects, agreements on the disposal of complex objects.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Семенюк О.С. Ліцензійний договір як одна із форм складних об'єктів інтелектуальної власності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. Випуск 9-1. 2014. С. 134-138.

2. Семенюк О.С. Правове регулювання складних об'єктів інтелектуальної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. Випуск 3. Том 1. С. 231-236.

3. Семенюк О.С. Складні об'єкти інтелектуальної власності як чинники інформаційного суспільства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. № 2(2). С. 63-69.

4. Семенюк О.С. Реалізація правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні. *Jurnalul juridic National: Teorie si Practica*. 2016. № 2(18). Р. 102-106.

5. Семенюк О.С. Інформаційне суспільство як сфера існування і застосування складних об'єктів інтелектуальної власності. *Часопис цивілістики*. 2018. Вип 29. С. 128-132.

6. Семенюк О.С. Щодо поняття й ознак складних об'єктів права інтелектуальної власності. *Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку*: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної

конференції, м. Запоріжжя, 31 січня – 01 лютого 2014 р. З.: Запорізька міська Громадська організація «Істина», 2014. С. 55-57.

7. Семенюк О.С. Щодо класифікації складних об'єктів інтелектуальної власності *Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні*: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 13-14 червня 2014 р. О.: Причорноморська фундація права, 2014. С. 52-54.

8. Семенюк О.С. Щодо правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні *Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин*: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, м. Донецьк, 7-8 листопада 2014 р. Д.: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2014. С. 40-42.

9. Щодо розмежування складних та складених об'єктів права інтелектуальної власності *Міжнародне та національне законодавство: способи удосконалення*: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 3-4 квітня 2015 р. Дніпропетровськ: Дніпропетровський гуманітарний університет, 2015. С. 79-81.

10. Семенюк О.С. Перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні *Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні*: зб. матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Херсон, 9-10 жовтня 2015 р. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. С. 85-89.

11. Семенюк О.С. Нові складні об'єкти права інтелектуальної власності в світлі розвитку ІТ права *Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку*: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 9-10 березня 2018 р. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2018. С. 79-81.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ 1. Поняття та особливості складних об'єктів інтелектуальної діяльності.....	28
1.1. Поняття, ознаки й види складних об'єктів права інтелектуальної власності.....	28
1.2. Складні та складені об'єкти права інтелектуальної власності.....	56
1.3. Правове регулювання складних об'єктів інтелектуальної діяльності...	66
Висновки до Розділу 1.....	84
РОЗДІЛ 2. Реалізація правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності.....	87
2.1. Використання та розпорядження складними об'єктами права інтелектуальної власності в світовій практиці.....	87
2.2. Особливості реалізації правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні.....	100
2.3. Договір як основна форма розпорядження складними об'єктами інтелектуальної власності.....	118
Висновки до Розділу 2.....	142
РОЗДІЛ 3. Складні об'єкти права інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві.....	145
3.1. Формування умов існування інформаційного суспільства.....	145
3.2. Нові складні об'єкти права інтелектуальної власності, пов'язані з існуванням інформаційного суспільства.....	161
Висновки до Розділу 3.....	182
ВИСНОВКИ.....	184
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	189
ДОДАТКИ.....	216

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗУ – Закон України.

ВРУ – Верховна рада України.

КМУ – Кабінет міністрів України.

ЄС – Європейський союз.

ООН – Організація об'єднаних націй.

ПКУ – Податковий кодекс України.

ЦГУ- Цивільний кодекс України.

ГКУ – Господарський кодекс України.

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Країни з ринковою економікою давно усвідомили значення використання і належної охорони результатів творчої діяльності. Одним із основних завдань України у сфері інтелектуальної власності є удосконалення правового регулювання та розширення сфери застосування такого багатофункціонального поняття, як «складні об'єкти інтелектуальної власності». Поява складних об'єктів інтелектуальної власності пов'язана, зокрема, з тим, що з розвитком науки і техніки, інформаційних технологій, з'явилися так звані складні об'єкти, які, як правило, просто не можуть бути створені однією особою, їх формування є результатом досить складного неоднорідного за характером діяльності творчого процесу, коли одні особи своєю творчою діяльністю створюють елементи, що використовуються на другому етапі вже іншими особами для створення складного, комплексного об'єкту. Як уже зазначалось, вони є продуктом, результатом різнорідної діяльності. Наприклад, до таких об'єктів належать такі, що вважаються вже традиційними, складні об'єкти права інтелектуальної власності, як кінематографічні твори, які є результатом співпраці, різнорідної за своїм творчим характером, але створений продукт є цілісним, об'єднаним єдиним задумом об'єктом інтелектуальної власності. Деякі зі складових цього об'єкту можуть бути використані окремо (наприклад, музика), але інші є невіддільними складовими єдиного об'єкту, без яких він втрачає свою цілісність і творчу цінність.

Крім цього, з'явилися «нетрадиційні» складні об'єкти права інтелектуальної власності, ми стикаємося з усе більшою кількістю специфічних творчих об'єктів, не можна оминати увагою таке явище сучасної культури, як косплей, єдині технології у законодавстві окремих країн віднесені також до складних об'єктів права інтелектуальної власності.

Інформаційне суспільство є підґрунтям для виникнення, формування, реалізації, обігу та подальшого розвитку будь-яких об'єктів інтелектуальної

діяльності, у тому числі й складних. Неможливо уявити сучасне суспільство без наявності інформаційних технологій та продуктів, яке саме завдяки ним існує та удосконалюється в певних напрямках. Тому є нагальна необхідність дослідження тих складних об'єктів права інтелектуальної власності, які виникають, функціонують і обертаються в умовах інформаційного суспільства. Такими об'єктами можна назвати комп'ютерні програми, різноманітні мультимедійні продукти, онлайн-видання (газети, радіо, телебачення), картографічні твори у цифровому середовищі, Інтернет-сайти, комп'ютерні ігри, інтернет речей тощо.

У науковій літературі відсутня єдність стосовно розуміння і правової природи складних об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, деякими науковцями пропонується визнати такі об'єкти комплексними, складові частини якого мають єдиний правовий режим.

Додатковим аргументом на користь актуальності обрання теми дисертаційного дослідження є також те, що нормативно-правова регламентація складних об'єктів інтелектуальної власності не є досконалою. Окремі розрізнені норми Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), спеціальних і підзаконних актів не лише не упорядковані, а й взагалі не містять визначення, ознак та видів складних об'єктів інтелектуальної власності. Відсутність чіткості щодо визначення правової природи складних об'єктів інтелектуальної власності, недосконалість нормативно-правових положень щодо їх визначення, створення та реалізації зумовлює як теоретичні, так і практичні проблеми у сфері їх створення та використання.

Окремі аспекти та проблемні питання правового регулювання в Україні складних об'єктів інтелектуальної власності, були предметом досліджень таких вчених-правників, як: Г. В. Анікіна, Н. П. Бааджи, С. Ю. Бурлаков, І. І. Дахно, Р. Є. Еннан, В. С. Дмитришин, А. В. Кирилюк, О. О. Кулініч, Т. С. Кузьменко, Ю. М. Кузнецов, О. О. Кулініч, В. Є. Макода, І. О. Мікульонок, О. П. Орлюк, М. Ю. Потоцький, О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, О. М. Рубанець, Г. О. Ульянова, О. І. Харитонova,

Є. О. Харитонов, Г. В. Черевко, Р. Б. Шишка, О. О. Штефан, О. С. Яворська, І. Є. Якубівський та ін.

Як зазначалось, у зв'язку з бурхливим розвитком інформаційних технологій (ІТ), з'являються нові складні об'єкти інтелектуальної власності, а також «ускладнюються» вже існуючі, що потребує адекватного і своєчасного реагування як з боку теоретиків, так і законодавства, практики. Однак, на жаль, існують лише поодинокі наукові розвідки стосовно деяких з таких об'єктів.

Це підтверджує необхідність здійснення комплексного цивільно-правового дослідження складних об'єктів інтелектуальної власності, які здатні виступати ефективним інструментом економічної державної політики та сприяють розвитку її різноманітних відносин. Наведеним визначається актуальність наукового дослідження щодо складних об'єктів інтелектуальної власності.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації затверджена (протокол № 15 від 28 травня 2012 року) вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія». Дисертація виконана в межах плану науково-дослідної теми кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Правові проблеми захисту авторських та суміжних прав від контрафакції, піратства та плагіату» (державний реєстраційний № 0112U000693), плану науково-дослідної теми кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет: теоретичні та практичні аспекти» (державний реєстраційний № 0115U002493), а також науково-дослідної роботи кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Проблеми захисту права інтелектуальної власності в мережі Інтернет» на 2011-2017 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку

української державності та права» на 2011-2015 роки (державний реєстраційний № 0110U000671).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дослідження полягає в тому, щоб на основі чинного законодавства України, узагальнення практики його застосування, зарубіжного правового регулювання, наукових поглядів визначити сутність складних прав інтелектуальної власності, їх ознаки, правову природу та місце серед інших об'єктів інтелектуальної власності; механізм виникнення, реалізації і захисту; надати рекомендації стосовно вдосконалення діючого законодавства спрямованого на регламентацію складних об'єктів інтелектуальної власності.

Для досягнення вказаної мети було поставлено такі наукові завдання:

- визначити поняття, ознаки та функціональне призначення складних об'єктів права інтелектуальної власності та запропонувати авторське визначення даної правової категорії;
- запропонувати класифікацію складних об'єктів права інтелектуальної власності;
- визначити місце та особливості складних об'єктів права інтелектуальної власності серед інших об'єктів, їхнє співвідношення зі складеними об'єктами;
- здійснити аналіз деяких нових видів об'єктів інтелектуальної власності;
- розкрити правові засади використання та розпорядження складними об'єктами права інтелектуальної власності в світовій практиці з метою запозичення найкращих надбань в цій сфері та вироблення напрямів реформування національних підходів до регламентації складних об'єктів права інтелектуальної власності;
- проаналізувати особливості реалізації правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні та надати визначення права на складні результати інтелектуальної власності;

- встановити місце складних об'єктів права інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві;
- окреслити перспективи розвитку складних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні.

Об'єкт дослідження – правовідносин, пов'язані із виникненням, використанням та розпорядженням складних об'єктів права інтелектуальної власності.

Предмет дослідження – складні об'єкти права інтелектуальної власності.

Методи дослідження включають в себе комплексне поєднання загальнонаукових та спеціально-юридичні методи наукового пізнання, зважаючи на особливості предмету та об'єкту, мети та завдань дисертаційного дослідження. Застосування *діалектичного методу* сприяло визначенню понятійно-категорійного апарату дослідження (*розділи 1–3*); використовуючи *логічний метод руху від абстрактного до конкретного*, пізнання здійснювалося в два етапи. В межах абстрактної частини досліджувалася сутність, зміст й ознаки складних об'єктів інтелектуальної власності (*розділи 1, 2*), на другому етапі був проведений аналіз відносин що виникають в процесі використання та розпорядження складними об'єктами права інтелектуальної власності (*розділ 2*); *порівняльно-правовий* метод використано при дослідженні іноземного досвіду використання та розпорядження складними об'єктами права інтелектуальної власності (*підрозділ 2.1*), а також при визначенні місця складних об'єктів права інтелектуальної власності серед інших (*підрозділ 1.3*); *метод індукції* використовувався при дослідження правової природи складних об'єктів права інтелектуальної власності шляхом обґрунтування цивільно-правової природи даного інституту, виходячи з притаманності йому кожної з ознак відносин, що є предметом регулювання цивільного права (*підрозділ 1.1*); *метод дедукції* використовувався при визначенні місця складних об'єктів права інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві (*розділ 3*) та

при дослідженні правовідносин, що виникають у зв'язку із використанням та розпорядженням складними об'єктами права інтелектуальної власності (розділ 2); метод аналізу зокрема, використовувався при дослідженні ознак складних об'єктів права інтелектуальної власності (підрозділ 1.1) та ознак правовідносин що виникають у зв'язку із використанням та розпорядженням складних об'єктів права інтелектуальної власності (підрозділи 3.1, 3.2), а також при визначенні класифікації складних об'єктів права інтелектуальної власності (підрозділ 2.1); метод синтезу використовувався зокрема, для визначення складних об'єктів права інтелектуальної власності серед інших (підрозділ 1.2), як складової інформаційного суспільства (підрозділ 3.2), а також при визначенні інших правових інститутів в межах дисертаційного дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній цивільній науці комплексним дослідженням питань, присвячених теоретичним та практичним аспектам щодо складних об'єктів інтелектуальної власності, спрямованим на подальший розвиток теорії цивільного права. Наукова новизна одержаних результатів конкретизується у сформульованих й обґрунтованих положеннях і висновках, що виносяться на захист.

Вперше:

1) обґрунтовано багатофункціональність складних об'єктів права інтелектуальної власності, які є окремими специфічними результатами творчої, інтелектуальної діяльності, що надає його автору (авторам), відповідно до законодавства, майнові та немайнові права на цей результат, які набуваються, здійснюються та захищаються відповідно до законодавчо встановлених норм і правил;

2) доведено, що складні твори, залежно від порядку створення та використання існуючих об'єктів права інтелектуальної власності, можуть бути похідними або оригінальними;

3) надано класифікацію складних об'єктів права інтелектуальної власності залежно від: 1) *підстав виникнення у зв'язку з запровадженням інформаційних технологій*: а) такі, що створюються людьми, б) такі, що створюються за участі штучного інтелекту; 2) *мети отримання прибутку*: а) пов'язані з метою отримання прибутку, що є певними видами процесу комерціалізації (торгівлі), б) не пов'язані із зазначеною метою без отримання прибутку та є суто цивілістичними за своїм характером; 3) *форми вираження*: цифрові й аналогові; 4) *умов створення*: одноособові складні об'єкти інтелектуальної власності, тобто які створені творчою працею однієї особи та створені у результаті особливого виду співпраці (роздільної і нероздільної);

удосконалено:

4) визначення поняття складних об'єктів права інтелектуальної власності шляхом виокремлення таких їх специфічних рис, як те, що вони є новим синтетичним результатом особистого творчого співробітництва двох або більше осіб у різних галузях творчості, спрямованого на створення єдиного неподільного творчого продукту, здатного до відтворення;

5) ознаки складних об'єктів інтелектуальної власності, до яких слід віднести: поєднання творів двох або більше галузей мистецтва (різноманітні об'єкти авторського права); кожна з частин такого твору створювалася саме з метою створення цілісного твору і об'єднана творчим задумом (ідеєю); кожна з частин твору не є головною по відношенню до інших; частини твору можуть використовуватися як разом, так і окремо від інших частин твору, тобто мати самостійне значення; існують в цілому, без будь-якого зі своїх складових елементів припиняють існувати; характеризуються цілісністю як стабільністю об'єктивної форми твору; особлива форма співучасті у створенні такого твору, результатом чого є неподільність творчих внесків і їх неподібність, різноманітність; творче співробітництво має особистий характер; здатні до відтворення; синтетичний характер, оскільки твір є не поєднанням результатів інтелектуальної діяльності, а їх синтез у єдине ціле;

6) підхід до розуміння комп'ютерної гри не просто як «організованого відповідно до правил гри художнього віртуального простору з використанням комп'ютерної програми», а як виду мультимедійного творчого продукту, що поєднує в собі зображення (рухомі чи нерухомі), текст, музику, програмне забезпечення, створеного з метою взаємодії з користувачем в межах ігрової теми (при цьому мета взаємодії з користувачем є визначальною);

7) підходи щодо розуміння прав на складні результати інтелектуальної діяльності, які мають похідний, як правило, обмежений характер та можуть бути визначені як інтелектуальні права, що охоплюють особисті немайнові права та майнові права на такий об'єкт, у тому числі виключне право дозволяти іншим особам його використання у будь-який спосіб, а також перешкоджати неправомірному використанню такого об'єкта та забезпечують залучення складного результату інтелектуальної діяльності до сфери цивільного обороту;

8) підходи щодо визначення права на розміщення складних результатів інтелектуальної власності (хостинг) шляхом внесення змін до частини 1 статті 424 та частини 2 статті 1107 ЦК України;

дістали подальшого розвитку:

9) підходи щодо створення електронного реєстру об'єктів авторського права, у тому числі й складних, та механізму їхньої реєстрації, метою якого є впорядкування контролю за правами на зазначені об'єкти, їх уніфікація та відповідна охорона, використання технології блокчейн;

10) положення щодо доповнення статті 1 Закону України «Про інформацію» поняттям інформаційного суспільства як соціально-правового суспільства, що за допомогою мас-медійних засобів (технологій інформаційного суспільства) на підставі програмування та планування визначає і реалізує пріоритетні економічні потреби держави, при цьому матеріально-технічною основою формування інформаційного суспільства є

його технології (Інтернет, мобільна телефонія, супутниковий зв'язок, інформаційні та комунікаційні системи та технології).

Складні об'єкти інтелектуальної власності є певними самостійними технологіями інформаційного суспільства, за допомогою яких воно розвивається, реалізується й удосконалюється;

11) положення щодо внесення змін до законодавства України з метою виокремлення подальших нових напрямів розвитку інформаційного суспільства шляхом доповнення основних стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні, як-то: державна підтримка нових «електронних» секторів економіки (торгівлі, надання фінансових і банківських послуг, інформаційних технологій у вигляді результатів інтелектуальної власності, у тому числі й складних з самостійним використанням їх складових елементів тощо).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження, наведені висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані:

- у науково-дослідній діяльності – для подальшого розвитку теоретичної бази загальних і галузевих юридичних дисциплін, зокрема цивільного права, проведення подальших наукових досліджень щодо створення, розповсюдження та використання складних об'єктів права інтелектуальної власності;

- в освітньому процесі – під час викладання курсів «Цивільне право», «Право інтелектуальної власності» та підготовки методичних рекомендацій із цих курсів (*Акт про реалізацію наукових досліджень Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова від 21.12.2020 року*) (Додатко Б);

- у нормотворчій діяльності – для удосконалення нормативного регулювання складних об'єктів права інтелектуальної власності шляхом унесення відповідних змін до ЦК України та інших нормативних актів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, містить отримані особисто автором нові результати в галузі науки цивільного права, які спрямовані на вирішення проблем щодо виникнення, реалізації та захисту складних об'єктів права інтелектуальної власності. Усі сформульовані положення та висновки є результатами особистих досліджень автора.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені на таких наукових та науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції *«Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку»* (31 січня–01 лютого 2014 р., м. Запоріжжя), Міжнародній науково-практичній конференції *«Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні»* (13-14 червня 2014 р., м. Одеса), Міжнародній науково-практичній конференції *«Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин»* (7-8 листопада 2014 р., м. Донецьк), Міжнародній науково-практичній конференції *«Міжнародне та національне законодавство: способи удосконалення»* (3-4 квітня 2015 р., м. Дніпропетровськ), Всеукраїнській науково-практичній конференції *«Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні»* (9-10 жовтня 2015 р., м. Херсон); Міжнародній науково-практичній конференції *«Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку»* (9-10 березня 2018 р., м. Одеса).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження були викладені у *п'яти* публікаціях у фахових виданнях, з них *чотири* – у наукових фахових виданнях України, *одна* – у міжнародному науковому виданні, а також у шести тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Структура дисертаційного дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 221 сторінку, з яких обсяг основного тексту – 188 сторінок. Список використаних

джерел складається з 267 найменувань, викладених на 27 сторінках, два додатки розміщено на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1.1. Поняття, ознаки й види складних об'єктів права інтелектуальної власності

Важливим чинником, складовою будь-якого суспільства є його духовний потенціал, який визначається через творчо-експериментальну діяльність, вплив на стан якого здійснено, у тому числі, через відповідне правове регулювання. Саме духовний потенціал сприяє виникненню прав інтелектуальної власності з метою задоволення потреб сучасного суспільства. Так, наприклад, ст. 3 Закону України «Про видавничу справу» містить положення щодо зазначеної мети, а саме: «Видавнича справа спрямована на: задоволення потреб особи, суспільства, держави у видавничій продукції та отримання прибутку від цього виду діяльності» [146].

Творча діяльність та право тісно пов'язані між собою, так, з одного боку саме за допомогою творчої діяльності здійснюється правотворча діяльність, а з іншого вона є її предметом регулювання. Тобто, кінцевим продуктом будь-якої творчої діяльності є її результат, саме цей результат є об'єктом комплексного правового впливу. Комплексність полягає через правове регулювання чинними нормами різних галузей права, а саме: адміністративного, цивільного, господарського, права інтелектуальної власності, а також відповідними нормами процесуального права, які починають діяти у разі порушення матеріальних норм. Результат творчої діяльності є власним інтелектуальним продуктом (винаходом) особи, яка його створила та який може бути зі складним змістом, а зазначені складові можуть бути застосовані окремо. У такому разі мова йдеться про складні об'єкти інтелектуальної власності, які є усталеними та ті, які виникають у процесі розвитку науково-технічного прогресу.

Результат творчої діяльності, який відповідає вимогам чинного законодавства, є, як правило об'єктом цивільного права. Цим результатом є втілений в об'єктивній формі продукт (винахід), який, залежно від змісту називають об'єктом права інтелектуальної власності. В літературі із зазначеного приводу зазначається про те, що «в економічно розвинених країнах інтелектуальна власність становить від 50 до 70 % загальної власності, перетворюючись у справжній інтелектуальний капітал. В таких країнах 80-95 відсотків приросту валового внутрішнього продукту припадає на долю винаходів, ноу-хау, інновацій, які використовуються в найсучасніших технологіях. Прибутки від продажу ліцензій на запатентовані об'єкти права інтелектуальної власності складають понад 100 млрд. дол. США. Не менш важливий внесок в економіку розвинених країн становлять прибутки від реалізації продукції, на яку поширюються авторські і суміжні права. Це, зокрема, твори літератури і мистецтва, комп'ютерні програми і компіляції даних, фонограми і відеограми» [257, с. 177].

Представляється, що результати інтелектуальної власності, у тому числі й складні у вигляді ноу-хау, інновацій, тощо є важливим чинником економічних процесів, через які відбувається їх застосування і реалізація у межах правового поля України. Дійсно, чим вище інтелектуальний потенціал країни тим потужніша її економічна основа та вище рівень життя. Тобто стан інтелектуального потенціалу тісно пов'язаний та впливає на всі сфери життя країни: від політичної до соціально-економічної. Також у законодавстві вказується на існування певних проблем, які вкрай необхідно рішати у зв'язку із неналежним станом інтелектуального потенціалу та його подальшого розвитку. Так, у Постанові Верховної Ради України вказується наступне: «Реформи вітчизняної економіки та програми, що пропонувалися президентами та урядами України упродовж останніх років, лише формально декларували інноваційну спрямованість держави і жодним чином не вплинули на зростання попиту виробництва та потреби економіки на наукові, науково-технічні розробки. Втратили своє значення затверджені Верховною

Радою України пріоритетні напрями розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності в Україні. Припинилося проведення конкурсів на виконання відповідних державних науково-технічних програм та розроблення нових державних науково-технічних програм. Втрачено систему конкурсного фінансування як основного механізму фінансування науки та інновацій» [169].

Важливим чинником та необхідною умовою створення та подальшої реалізації нового продукту чи результату є інтелектуальна власність, яка потім приймає його форму та з якою також, наприклад, пов'язані відповідні засоби захисту. Тобто, результатом творчої діяльності є важлива правова дефініція (категорія) – інтелектуальна власність, яка, як слушно зазначається у літературі, «є важливим елементом інтелектуального капіталу, який є структурно складним явищем» [4, с. 112]. Представляється, що саме інноваційний характер інтелектуальної власності вирізняє її як самостійну правову категорію, адже, за Законом України «Про інноваційну діяльність», який через легальне її визначення підкреслює важливий зміст і характер інтелектуальної власності, а саме у зазначеному законодавчому акті «інноваціями вважаються новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [144]. Тобто, для результатів права інтелектуальної власності саме й притаманний характер новизни в конкурентному середовищі. Адже зазначене притаманне й складним об'єктам права інтелектуальної власності, які також відповідно створюються і розповсюджуються за його нормативними приписами.

Зовнішніми формами інтелектуальної власності є її відповідні складові, види - об'єкти, які, як вже зазначалося, і підпадають під правове регулювання. Складні об'єкти інтелектуальної власності також є відповідною її формою, зміст та види яких визначені нормами чинного законодавства.

Чинне законодавство України не надає визначення поняття об'єктів права інтелектуальної власності, а тільки перераховує результати інтелектуальної діяльності, яким надається правова охорона згідно зі ст. 420 ЦК України [244]. У літературі слушною є думка про те, що «об'єктом цивільного права (правовідносин) може бути будь-який результат інтелектуальної діяльності, однак об'єктом права інтелектуальної власності може бути тільки результат творчої інтелектуальної діяльності, який відповідає нормам закону» [233, с. 431]. Доречною є думка З. В. Пічурової, що «всі трактування інтелектуальної власності в межах юридичного підходу суттєво звужують її зміст і значення в сучасних умовах економічного розвитку, обмежують їх певним об'єктом, зареєстрованим у визначеному законом порядку, звертають увагу, передусім, на матеріальну форму вираження певної ідеї і не мають вирішального значення для виявлення її сутності як економічної категорії» [117, с. 216]. Надалі науковець зазначає, що підходи «...за ознакою економічної спрямованості, як, власне, і погляди в межах юридичного підходу, є дещо односторонніми та звуженими. У таких тлумаченнях акцент робиться на основних складових категорії «власність»: володіння — користування — розпорядження вже наявним об'єктом інтелектуальної власності, і, водночас, ігноруються особливості процесу створення об'єкта інтелектуальної власності та його економізації» [117, с. 217].

Складні об'єкти інтелектуальної власності є відповідними чисельними результатами права інтелектуальної власності, правове регулювання яких визначено нормами. Перш за все, ЦК України [244], ГК України [39] та спеціальними законодавчими та іншими нормативними актами. Так, зокрема, частина об'єктів інтелектуальної власності віднесена до сфери авторського права, адже саме результати творчої діяльності в цій сфері спрямовані на збагачення духовного світу людини. Авторське право задля з'ясування його поняття, змісту й особливостей можливо розглядати з двох сторін - об'єктивної та суб'єктивної, які також характеризують складні результати інтелектуальної власності, які є її відповідними самостійними об'єктами.

Цивілісти розрізняють авторське право за двома критеріями – в залежності від об'єкту - об'єктивний аспект та в залежності від суб'єкту - суб'єктивний аспект. Так, в об'єктивному розумінні авторське право - це сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають внаслідок створення і використання творів літератури, мистецтва й науки [249, с. 390]. Також авторське право визначає і забезпечує широкий захист особистих (немайнових) і майнових прав авторів, у тому числі й щодо складних об'єктів інтелектуальної власності. Так, Отцевиц Є.Ю. зазначає, що «в спеціальному законодавстві України з питань інтелектуальної власності також надається ціла низка способів захисту прав інтелектуальної власності. І навіть вони не вичерпують всіх можливих заходів, до яких може вдатися потерпілий з метою захисту своїх прав. Оскільки право інтелектуальної власності є суб'єктивним правом, то його захист може здійснюватись з використанням будь яких способів, що застосовуються з метою захисту суб'єктивних цивільних прав» [113, с. 74].

Як правило, сутність та зміст авторського права визначається через його суб'єктивну складову – наявність автора – творця та інших осіб, які мають право на той чи інший об'єкт авторського права у порядку та в спосіб визначений нормами чинного законодавства. У суб'єктивному розумінні, авторське право - це сукупність прав, які належать автору або його правонаступнику у зв'язку зі створенням і використанням твору літератури, науки, мистецтва [249, с. 448], у тому числі й тих, які за своїм змістом та особливостями належать до складних об'єктів інтелектуальної власності. Сукупність авторських прав є визначальними моментом стосовно будь-якого його об'єкту (результату), у тому числі й складного. Так, наприклад, ст. 10 Закону України «Про видавничу справу» містить її суб'єктів та об'єкти, а саме: «До суб'єктів видавничої справи відносяться видавці, виготовлювачі та розповсюджувачі видавничої продукції. Суб'єктами видавничої справи в Україні є фізичні особи - підприємці, юридичні особи України та іноземних держав. Суб'єкти видавничої справи вступають у правові, майнові,

виробничі відносини із суб'єктами інших сфер діяльності відповідно до законодавства. Суб'єкт видавничої справи може бути одночасно видавцем та/чи виготовлювачем та/чи розповсюджувачем видавничої продукції. Відносини між суб'єктами видавничої справи регулюються окремими угодами, укладеними згідно з законодавством. Об'єктом видавничої справи є видавнича продукція. Види видань, що належать до видавничої продукції, визначаються відповідними національними стандартами» [146]. Тобто, авторами – творцями може бути будь-яка особа, у тому числі й держава. Ст. 3 Закону України «Про кінематографію» містить поняття автора, а саме це «фізична особа, власна праця якої визначає творчий задум та/або способи його реалізації у фільмі» [139]. Також, нормативною ознакою авторського твору є його творчий новаторський ексклюзивний характер.

Також сутність авторського права визначається через його об'єктну складову як наявності його кінцевого результату. У літературі зазначається, що «складні результати інтелектуальної власності є об'єктами авторського права в доктринальному та законодавчому розумінні. Об'єкти авторського права - це твори науки, літератури і мистецтва, які є результатом творчої діяльності, незалежно від призначення, достоїнства і змісту твору, а також від способу і форми його вираження. У національному законодавстві в галузі авторського права визначено списки таких об'єктів, які не є вичерпними. Авторське право поширюється на опубліковані твори, а саме: художні, музичні, літературні, фотографічні, кінематографічні, аудіовізуальні твори; комп'ютерні програми, бази даних» [6, с. 228].

Поняття «база даних» є відносно новим об'єктом права інтелектуальної власності, який з'явився та отримав своє розповсюдження завдяки розгалуженій світовій електронно-інформаційній системі Інтернет, яка притаманна й Україні. Сам термін «база даних» вже надає змогу говорити про складну структуру, про наявність окремих структурних елементів. Надалі В.М. Антонов зазначає, що «сукупність даних, матеріалів або творів, представлених у машино-зчитуваній формі; науково-технічна інформація - це

інформація, документована на яких-небудь носіях, або публічно оголошені результати науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт, іншої науково-технічної і виробничої діяльності, зафіксовані у формі, що забезпечує можливість їх відтворення, використання і поширення» [6, с. 228]. Тобто, авторське право у повній мірі застосовується й до складних об'єктів інтелектуальної власності, обумовлюючи реалізацію існуючих зазначених об'єктів та тих, які тільки з'являться завдяки науково-технічному прогресу як важливого прогресивного чинника інформаційного суспільства. Нові складні об'єкти права інтелектуальної власності є предметом виокремлення і дослідження у наступному розділі дисертаційного дослідження.

Об'єкти (результати) права інтелектуальної власності є предметом дослідження та наукових дискусій та визначені нормативно. Невичерпний перелік зазначених об'єктів виокремлюють норми загального (ЦК України) та спеціального законодавства. Так, відповідно до ЦК України (ст. 433) [244], Закону України «Про авторське право і суміжні права» (ст. 8) об'єктами авторського права є: «літературні та художні твори, зокрема: романи, поеми, статті та інші письмові твори; лекції, промови, проповіді та інші усні твори; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші сценічні твори; твори живопису, архітектури, скульптури та графіки; фотографічні твори; твори ужиткового мистецтва; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів (похідні твори); збірники творів, інші складені твори, якщо вони за добром або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної власності; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних), якщо вони за добром або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності, інші твори» [142]. Зазначений перелік об'єктів не є вичерпним, тобто результатами інтелектуальної власності, у тому числі й складними можуть бути визнані інші об'єкти, які з'являються, як слушно вже зазначалося, завдяки науково-

технічному прогресу та стримкого розвитку інформаційно-електронних технологій і продуктів.

Розглянемо окремі об'єкти авторського права, які можуть бути складними в силу своїх змістовних характеристик та ознак. Так, значну групу об'єктів авторського права складають літературні твори, які залежно від форми їх вираження поділяються на письмові та усні. До усних творів можуть належати виступи, лекції, доповіді, промови, проповіді тощо. Зазначені твори можуть бути й складними, адже будь-який уривок лекції чи доповіді може використовуватися окремо самотійно, наприклад, у вигляді цитування або з метою наведення будь-якого прикладу. Окремим літературним твором у світлі ст. 1 Закону України «Про видавничу справу» є видання як «твір (документ), що пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений шляхом друкування, тиснення або іншим способом, містить інформацію, призначену для поширення, і відповідає вимогам національних стандартів, інших нормативних документів з питань видавничого оформлення, поліграфічного і технічного виконання» [146]. Тобто, головною умовою легалізації такого літературного твору як видання є процедура редакційно-видавничого опрацювання, яка здійснюється у порядку та в спосіб визначеними нормами чинного законодавства.

Перелік майже усіх творів визначений у міжнародному правовому нормативному акті, який становить частину вітчизняного законодавства щодо об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі стосовно й складних [21]. Зазначені положення України ратифікувала відповідним нормативно-правовим актом [150]. Представляється, що термін «твір» є загальним для багатьох різновидів результатів (об'єктів) авторського права, у тому числі й складних, тобто йому притаманний універсальний характер в силу змісту, форми й застосування.

Твір є багатофункціональною правовою категорією, якої притаманна множинність форм, завдяки чому можливо виокремити його різновиди. Найбільш розповсюдженими є письмові твори, які можуть бути як художні

так і наукові, які, як правило, є складними, адже будь-яка їх частина може бути використана окремо. Фахівці зазначають, що «літературні письмові твори поділяються на два основні види - художні і наукові. До художніх творів належать романи, повісті, новели, оповідання, ноти, інші белетристичні твори. До наукових - монографії, підручники, навчальні посібники та інші наукові книги, брошури, статті. Залежно від критерію виділяють різні форми науки в її історичному різноманітті, також виділяють паралельно існуючі форми науки, обумовлені відмінністю предметів і методів різних наукових дисциплін. Проте з точки зору загальних характеристик свідомості наука може бути визначена як раціонально-предметна діяльність свідомості, метою якої є побудова уявних моделей предметів та їх оцінка на основі виявленого» [232, с. 333]. Статті, у тому числі й наукові є складним об'єктом права інтелектуальної власності, адже їх частини у вигляді цитат можуть бути використані окремо. Наприклад, цитати як окремі самостійні частини наукових статей обов'язково використовуються для написання інших статей та наукових авторських досліджень у вигляді дисертацій. Порядок оформлення цитат є певною процедурою їх використання, умови якого встановлені та охороняються нормами чинного законодавства.

До вищезазначених наукових літературних творів також, крім наукових статей, відносяться дисертації, які є певним науковим авторським дослідженням. При цьому Ю.Г. Волков визначає, що «наукова новизна стосовно самої дисертації - це ознака, наявність якої надає авторові право на використання поняття «уперше» при характеристиці отриманих ним результатів і проведеного дослідження в цілому» [34, с. 76]. На думку автора, дисертація є складним об'єктом інтелектуальної власності, оскільки її елементи можливо використовувати самостійно, окремо від неї, а саме: висновки автора як цитати та як зміст автореферату.

На сьогоднішній день найбільш розповсюдженими об'єктами інтелектуальної власності є ті, що використовуються і розповсюджуються за

допомогою Інтернет правовідносин та сучасних цифрових технологій, що обумовлює спеціальну форму – електронну, яка також застосовується й до складних об'єктів інтелектуальної власності. Так, у літературі слушно зазначається, що «з нової платформи для вільного розміщення та поширення інформації мережа Інтернет перетворилась на могутній інформаційний ресурс, який має свої специфічні риси, закони функціонування та розвитку» [230, с. 637]. Сам термін «твір» застосовується й до сучасних ІТ - технологій, які все більш набувають розповсюдження у зв'язку із розвитком інформаційної сфери та зручністю у застосуванні. Зазначена форма є поширеною і в Україні завдяки мережі Інтернет та іншим електронно-комунікаційним системам. Також слушною є думка про те, що «процес розвитку глобалізації в Україні потребує удосконалення та своєчасного оновлення інформаційних технологій, що в свою чергу відповідатиме зростаючим вимогам ринку з питань забезпечення конкурентоздатності підприємства та його подальшого розвитку і процвітання» [122, с. 242]. Так, до письмових творів належать також «комп'ютерні програми, звіти про науково-дослідну роботу та інші письмові твори будь-якого характеру. До письмових творів слід віднести також твори будь-якого характеру незалежно від їх цінності, жанру, призначення, зафіксовані на магнітному носії. До письмових творів належать листи, щоденники, інтерв'ю, а також твори, написані особливою математичною мовою (рівняння, геометричні фігури тощо), мовою коду або спеціальною технічною мовою» [130, с. 336]. Тобто складний об'єкт інтелектуальної власності можливо визначити як певний самостійний продукт та різновид ІТ технологій, який застосовується завдяки розповсюдженій системі електронно-комунікативного характеру.

Крім письмових творів значну групу складають музичні твори різного жанру, форми та змісту. Колектив авторів підручника щодо інтелектуальної власності визначають різні види об'єктів інтелектуальної власності та зазначають, що «значну групу об'єктів авторського права складають музичні твори будь-якого жанру, художнього рівня, теми і композиції, які також

можуть мати вираз складного результату права інтелектуальної власності, будучи при цьому виразами будь-якого виду мистецтва чи жанру. Вони можуть бути призначені для виконання лише на музичному інструменті або на інструменті і голосом, з текстом і без тексту. Сценічні твори складають окрему групу об'єктів авторського права. Зазначені твори стають об'єктом авторського права незалежно від того, чи є вони результатом переробки чужого розповідного або драматичного твору, чи є оригінальними. Специфіка цих творів полягає в тому, що вони призначені для виконання на сцені. Цю групу складають багато видів сценічних творів, кожний з яких має свою специфіку. Сценічні твори реалізуються у формі аудіо-фільмів, спектаклів, масових видовищ» [130, с. 336]. Зазначені твори можуть належати до складних об'єктів інтелектуальної власності, так, будь-який спектакль, опера, які складаються із вступу та декілька дій, може використовуватися окремо у вигляді попурі.

До чисельних об'єктів авторського права відносяться твори образотворчого мистецтва, які також можуть мати вираз складного результату права інтелектуальної власності. Зазначені твори є результатом образотворчого мистецтва, яке охоплює живопис, скульптуру і графіку. Так, наприклад, картина відомого митця Пітера Брігеля «Пори року», які він написав у 1565 році, складається із декілька самостійних картин, які у сукупності об'єднані однією темою, але можуть використовуватися й охоронятися окремо, а тому відносяться до складних об'єктів інтелектуальної власності. У ст. 1 Закону України «Про авторське право та суміжні права» твір образотворчого мистецтва це «скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього (у тому числі сценічного) дизайну тощо» [142].

Твори декоративно-ужиткового мистецтва можуть також бути віднесені до складних об'єктів інтелектуального права, які представляють собою художні твори, що використовуються у промисловості, наприклад - створення художніх виробів - різного роду прикраси, речі побуту тощо. Ст. 1 Закону України «Про авторське право та суміжні права» виокремлює твір

ужиткового мистецтва як «твір мистецтва, в тому числі твір художнього промислу, створений ручним або промисловим способом для користування у побуті або перенесений на предмети такого користування» [142]. Зазначені результати можуть використовуватися й охоронятися як окремо так і в сукупності.

Твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва також можуть бути віднесені до складних об'єктів інтелектуального права. Так, за ст. 1 Закону України «Про архітектурну діяльність» архітектурна діяльність це «діяльність по створенню об'єктів архітектури, яка включає творчий процес пошуку архітектурного рішення та його втілення, координацію дій учасників розроблення всіх складових частин проектів з планування, забудови і благоустрою територій, будівництва (нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту) будівель і споруд, здійснення архітектурно-будівельного контролю і авторського нагляду за їх будівництвом, а також здійснення науково-дослідної та викладацької роботи у цій сфері» [157]. З цього нормативного визначення можливо виокремити складні об'єкти архітектурної діяльності, яким притаманна новизна та які можуть бути втілені як у матеріальній формі (нова споруда, пам'ятний комплекс) так і в нематеріальній (проект, план). Частини зазначених об'єктів, як матеріальних так і нематеріальних можуть бути використані окремо та набути статус нових об'єктів комерціалізації, які за соєю формою та характером є складними. Ст. 1 Закону України «Про авторське право та суміжні права» виокремлює твір архітектури як «твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо)» [142].

Для використання й охорони об'єктів авторського права, у тому числі й складених об'єктів, велике значення має форма, в залежності від якої їх можливо класифікувати, тобто виділити в окремі самостійні групи. Наприклад, нормативно за ч. 2 ст. 8 Закону України «Про авторське право і

суміжні права» вони можуть поділятися на «оприлюднені, так і на не оприлюднені, як на завершені, так і на не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу й мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо)» [142], які існують у будь-якій об'єктивній формі: письмовій, усній, звуко - або відеозапису, зображенні, об'ємно-просторовій та в інших формах. У зазначеному законодавчому акті самотійність форми об'єктів інтелектуальної власності пов'язана із їх відповідною охороною, якій підлягають усі твори, як об'єкти інтелектуальної власності, у тому числі й складні. Тобто, зміст об'єктів авторського права презюмується у разі набуття ними свого статусу у встановленому законом порядку, тобто мова йдеться про їх належну легалізацію. Саме після легалізації вони можуть бути предметом будь-яких способів відчуження – правочинів, у порядку та в спосіб, визначених нормами чинного законодавства.

У літературі існує багато класифікацій об'єктів авторського права на підставі яких можливо виокремити певні види й складних об'єктів, до складу яких входять й вищезазначені об'єкти. Майже у кожній групі застосовується термін «твір» в силу своєї універсальності застосування та характеру виразу (форми).

Так, в залежності від режиму елементів форми твору (О.О. Моргунова, С.О. Судариков, О.І. Харитонova, В.О. Хохлов, К.Б. Леонтьєв, І. А. Близнаць) розрізняють: «1) самостійні (оригінальні) твори, у яких всі елементи створені його автором; 2) похідні твори, які є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні; 3) складені твори, які створені на підставі сукупності певної кількості творів (енциклопедії, журнали, газети та інші періодичні видання) [19, с. 23; 217, с. 87-91; 1, с. 84; 240, с. 56].

Пропонується також виокремлювати групу синтетичних творів, які є «результатом синтезу різноманітних видів художньої творчості (пісня як поєднання музики та віршів, промислові зразки як поєднання художньої і технічної творчості та ін.)» [241, с. 80]. Саме ця група є яскравим прикладом складних об'єктів інтелектуальної власності, так як її змісту притаманні

об'єкти, що складаються з декілька відносно самостійних частин, які й є виразом їх характеру та умов і порядку застосування. Таким чином, саме вони є складними об'єктами інтелектуальної власності та саме за внутрішньою структурою можливо їх визначити і виокремити. Так, до синтетичних творів М. Кравчук відносить аудіовізуальний твір та зазначає, що він є «складним синтетичним твором, який органічно поєднує як охоронювані (сценарій, музика, декорації, костюми, пісні, малюнки, комп'ютерна графіка, фотографії), так і не охоронювані (виконання кіноакторів, каскадерів, діяльність технічного персоналу, продюсерів) авторським правом результати творчої діяльності» [86, с. 15]. У цьому сенсі така ознака як синтетичність дозволяє віднести той чи інший твір до складного, з урахуванням наявності його самостійних структурних елементів. Надалі вчений зазначає, що «аудіовізуальний твір поєднує об'єкти, які можуть використовуватися окремо від нього (кіносценарій, режисерський сценарій, музичні твори, кадри фільму, ескізи, малюнки тощо), а також елементи, що не можуть об'єктивно існувати окремо від нього (гра кіноакторів, творче керівництво режисера, тощо)» [86, с. 15].

Наступна класифікація об'єктів авторського права, у тому числі й складних об'єктів, стосується характеристики розповсюдження зазначених об'єктів, тобто наявності факту оприлюднення твору (В.О. Хохлов), при цьому «розрізняють: оприлюднені, які доступні для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, показу, демонстрації, сповіщення тощо та неоприлюднені, які недоступні до загального відому. Факт оприлюднення твору надає можливість вільного використання твору у визначеному чинним законодавством порядку третіми особами. Щодо неоприлюднених творів вільне використання взагалі неможливе» [240, с. 56]. Тобто можливо говорити про вільний та обмежений характер застосування зазначених об'єктів в силу їх змісту, умов і порядку застосування.

Майже аналогічна класифікація об'єктів пропонується С.О. Судариковим «в залежності від факту опублікування твору на опубліковані

та неопубліковані. Слід звернути увагу, що факт опублікування має значення для визначення країни твору та відповідно для визначення строку чинності охорони твору» [217, с. 87-91]. На думку автора, більш вдалим є застосування оприлюднених та неоприлюднених творів, так як факт опублікування є більш вузьким поняттям, а оприлюднення може відбуватися різноманітними способами. Наприклад, новим способом оприлюднення є кабельна ретрансляція, яка за ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначається, як «прийом і одночасна передача телерадіоорганізаціями, провайдерами програмної послуги та іншими особами незалежно від використаних технічних засобів повних і незмінних передач (програм) організацій мовлення або їх істотних частин, а також творів, виконань, фонограм, відеограм, зокрема таких, що містяться в таких передачах (програмах) організацій мовлення, за умови що початкова трансляція такої передачі (програми) здійснена організацією мовлення, яка не підпадає під юрисдикцію України відповідно до закону або міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України» [142]. На сьогоднішній день зазначена процедура є найбільш розповсюдженою, адже багато людей користується кабельним прийомом телевізійного сигналу, який передається саме за допомогою кабельної ретрансляції на умовах та в порядку визначеному нормами чинного законодавства.

У літературі існує думка щодо поділу результатів інтелектуальної власності на головні та неголовні (обслуговуючі, допоміжні) й зазначене може бути виразом складних об'єктів інтелектуальної власності. Так, на думку О.І. Харитонової «поділ речей на головні та другорядні визначає можливості і доцільність застосування цього поняття (поділу) до речей, у яких знайшли втілення результати інтелектуальної, творчої діяльності» [233, с. 208]. Представляється, у цьому сенсі можливо виділити складні головні та другорядні результати (об'єкти, твори) інтелектуальної власності, які різняться за походженням та використанням. При цьому О.І. Харитонova

виділяє відмінності між головною та другорядною річчю та зазначає, що «головна річ являє основну цінність, як об'єкт цивільних прав, другорядна річ - виконує допоміжні, обслуговуючі функції. З урахуванням характеру зв'язку між головною річчю і речами другорядними, останні можуть мати різні позначення. Зокрема, якщо головна річ і другорядна пов'язані фізично, то другорядні речі іменуються складовими частинами головної речі і визначаються як «все те, що не може бути відокремлене від речі без її пошкодження або істотного знецінення» [233, с. 208].

На нашу думку, класифікувати складні об'єкти права інтелектуальної власності можливо за наступними критеріями в залежності від: факту оприлюднення (опублікування) вони діляться на оприлюднені та неоприлюднені, які недоступні до загального відому (частково або повністю); форми вираження: цифрові й аналогові; змісту вони поділяються на: літературні та художні твори, комп'ютерні програми та інші твори; взаємозв'язку з об'єктами авторського права: ті, які пов'язані з об'єктами авторського права (літературні та художні твори, комп'ютерні програми) та ті, які не пов'язані з об'єктами авторського права (комерційна таємниця, кінофільми, реклама); носія: суб'єктивні (пантоміми, хореографічні та інші сценічні твори) та об'єктивні (літературні та художні твори, комп'ютерні програми, кінофільми, реклама); умов створення: одноособові складні об'єкти інтелектуальної власності, тобто які створені творчою працею однієї особи та створені у результаті співавторства (роздільного і нероздільного) [204, с. 53-54].

Деякі об'єкти права інтелектуальної власності мають певну внутрішню структуру, завдяки якій можливо говорити про їх неоднорідний складний характер і віднести їх до певних складних об'єктів права інтелектуальної власності, поняття яких норми чинного законодавства не містять, що є його певною прогалиною. Так, Закон України «Про авторське право і суміжні права» регулює відносини, що виникають у сфері створення складених творів, до яких віднесено: збірники творів, збірники обробок фольклору,

енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої роботи з підбору, координації або упорядкуванню змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини [142].

У науковій літературі поняття складних об'єктів інтелектуальної власності визначається за допомогою терміну «складного твору». При цьому, як правило, такі твори характеризуються з точки зору однорідності елементів, що є їх складовою та дозволяє їх віднести до зазначених об'єктів.

Також на доктринальному рівні складні об'єкти інтелектуальної власності визначаються за своєю суб'єктивною ознакою, тобто фактом створення декількома особами та різними видами діяльності. Так, зокрема, В. Дозорцев відзначає, що «з розвитком техніки з'явилися досить складні об'єкти, які, як правило, просто не можуть бути створені однією особою, до того ж вони складають продукт різнорідної діяльності. Їх формування є результатом багат шарового процесу, коли одні особи своєю творчою діяльністю створюють елементи, що використовуються на другому етапі вже іншими особами для комплексного об'єкту» [50, с. 190]. Тобто можливо говорити про неоднорідний характер складних об'єктів інтелектуальної власності.

Жилінкова О. надає ознаки складеного об'єкту інтелектуальної власності та виокремлює складний твір як твір, в якому: «з'єднані твори двох або більш галузей мистецтва (різнорідні об'єкти авторського права); кожна з частин такого твору створювалася саме з метою створення цілісного твору; кожна з частин твору не є головною по відношенню до інших; частини твору можуть використовуватися як разом, так і окремо від інших частин твору, тобто мати самостійне значення» [59, с. 12]. Частини складного твору є його самостійними структурними елементами, які саме й виокремлюють його наявність та ідентифікацію.

На думку Г.О. Ульянової «складний твір – цей твір, що складається з різнорідних частин (творів різних галузей мистецтва), кожна з яких не є

головною щодо інших частин, які первинно створюються як елементи цілого об'єкту авторського права, але після досягнення творчого результату можуть використовуватися як окремі об'єкти авторського права» [227, с. 68]. На думку автора, для складних об'єктів права інтелектуальної власності притаманна, як правило, однорідність, але може бути виокремлена головна та допоміжна (другорядна, підлегла) складова. З цього приводу О.І. Санченко вважає, що «у складного твору завжди присутня така складова, яка є домінуючою, центральною. Саме такий твір є своєрідною несучою конструкцією театральної постановки, її ядром. Традиційно основною частиною театральної постановки виступає музичний чи літературний твір» [196, с. 111].

Вищезазначені різновиди об'єктів інтелектуальної власності дозволяють визначити поняття складних її результатів, з окресленням їх змісту, характеру, форми, засобів й умов застосування та охорони.

Ураховуючи зазначене можливо виокремити та дослідити ознаки складних об'єктів, так, у літературі зазначається, що «до рис складного об'єкту права інтелектуальної власності можна віднести те, що він: складається з декількох різнорідних об'єктів; існує в цілому, без будь-якого зі своїх складових елементів припиняє існувати та складові складного об'єкту можуть використовуватися окремо. Цей твір є синтетичним, оскільки є не поєднанням результатів інтелектуальної діяльності, а їх синтезом, перетворенням у нове єдине ціле. Елементи такого твору не просто поєднуються одне з одним, а включаються в структуру такого об'єкту, який існує вже як єдине ціле, а не як сукупність різнорідних об'єктів» [263, с. 17]. Тобто, можливо говорити про таке наукове явище як синтез, яке по відношенню до складних об'єктів інтелектуальної власності є їх поєднуючим елементом, який виокремлює їх самостійність та порядок й умови практичного застосування. Саме за допомогою синтезу можливо виокремити частину складного об'єкта та застосовувати її окремо, що свідчить про складність зазначеного об'єкта.

Крім зазначених ознак, до характерних рис складних творів можна віднести також те, що цей об'єкт має бути цілісним, і вилучення будь-якої з його частин має призводити до зміни його сутності. Складний об'єкт інтелектуальної власності повинен також мати здатність до відтворення, тобто презюмується можливість приєднання самостійної частини з метою використання складного об'єкту як цілісного результату інтелектуальної власності.

Невід'ємним елементом складного твору є, на наш погляд, особлива форма співучасті у створенні такого твору, результатом чого є неподільність творчих внесків і їх неподібність, різноманітність. В літературі таку форму співавторства називають ще «творчим перетворенням сприйнятого художнього твору в нову художню форму» [42, с. 28]. На нашу думку, особливістю складного твору, відмінністю його від складеного твору є особиста участь всіх учасників у створенні єдиного неподільного творчого результату у вигляді складного твору. Складені твори створюються об'єднанням інших творів або частин без особистої, як правило, участі авторів цих частин. Г.О. Ульянова слушно називає «вид авторства на складний об'єкт дворівневим» [228, с. 90]. Так, наприклад, авторами аудіовізуального твору (кінофільму) в цілому є режисер-постановник, автор сценарію і композитор. Крім того, існує авторство твору, що ввійшов складовою частиною в аудіовізуальний твір (авторство твору, покладеного в основу сценарію, авторство оператора-постановника та інші), а також авторство авторів-виконавців.

Таким чином, на нашу думку можливо зробити висновок про те, що «складні об'єкти права інтелектуальної власності є певними окремими спеціальними об'єктами права інтелектуальної власності, яким притаманна розгалужена внутрішня структура, складена із певних самостійних елементів та ознаками складних об'єктів права інтелектуальної власності є наступні: основою зазначених об'єктів є інтелектуальна власність, їх формою і практичним вираженням є невичерпний перелік об'єктів права

інтелектуальної власності згідно зі ст. 420 ЦК України та їм притаманна система взаємопов'язаних самостійних елементів, що є проявом і характерною рисою їх складного характеру» [199, с. 56].

Більш повно розкрити особливості складних творів дозволить характеристика їх окремих видів, з урахуванням норм чинного законодавства. Так, відповідно до ст. 433 ЦК України до об'єктів авторського права віднесені аудіовізуальні твори [244]. В Законі України «Про авторське право і суміжні права» надано визначення терміна «аудіовізуальний твір» як твір, що «фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (загодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів» [142]. Тобто нормативно аудіовізуальний твір визначений через свій зміст та порядок розповсюдження. Також в Законі України «Про авторське право і суміжні права» зазначено, що «видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайд-фільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими» [142].

Ст.1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 р. містить дещо інше визначення аудіовізуального твору, а саме: «аудіовізуальний твір – частина телерадіопрограми, яка є об'єктом авторського права, має певну тривалість, авторську назву і власну концепцію, складається з епізодів або цілісних авторських творів, поєднаних між собою творчим задумом і зображувальними чи звуковими засобами та яка є результатом спільної діяльності авторів, виконавців та виробників» [137].

Поряд з визначенням аудіовізуального твору, нормативно-правові акти оперують поняттями «кінематографічний твір» і «фільм». Закон України

«Про кінематографію» у ст. 3 розкриває термін «фільм» через наступне поняття: «аудіовізуальний твір кінематографії, що складається з епізодів, поєднаних між собою творчим задумом і зображувальними засобами, та який є результатом спільної діяльності його авторів, виконавців і виробників» [139]. Поняття кінематографічного твору міститься й в міжнародному нормативно-правовому акті. Так, відповідно до пункту а) ч. 1 ст. 3 Європейської конвенції про кінематографічну продукцію спільного виробництва «кінематографічний твір – це твір будь-якого способу вираження (зокрема науково-фантастичні фільми, анімаційні фільми та документальні фільми), який відповідає положенням, що регулюють кіновиробництво кожної зі сторін і є чинним на їхній території та призначений для демонстрування у кінотеатрах» [57]. Тобто, є певна складність при чіткому розмежуванні кінематографічний твір та аудіовізуальний твір, адже на практиці перший без другого, як правило, не існує.

Омельченко Г.В. зазначає, що «схожість понять «аудіовізуальний твір», «кінематографічний твір», «фільм» оманлива і не відповідає їх суті. Термінологічна плутанина у цих поняттях призводить до розмивання юридичних термінів, нівелювання диференціації між ними. Введення в юридичний обіг терміну «аудіовізуальний твір» відбулося тоді, коли використовуваний раніше термін «кінематографічний твір» став надто вузьким, аби вмістити всі елементи аудіовізуальної сфери, що з'явилися в результаті розвитку телебачення і відео технологій» [110, с. 129].

О. Яремчук слушно зазначає, що «назва «аудіовізуальний твір» хоча й здається передає єдність аудіо- та візуальної матерії твору, часто інтерпретується в спосіб, який навіює, радше, окремість образу та звуку» [266, с. 42].

У літературі аудіовізуальні твори визначаються як «будь-які твори, розраховані на слухове і видове сприйняття. При цьому спосіб їхньої первинної або наступної фіксації значення не має» [63, с. 59]. Вони за своїм

характером є складними об'єктами права інтелектуальної власності. Хоча в літературі є спроба виокремлення також таких видів, як колективні, або спільні твори. Зокрема, С.Ю. Бурлаков у своєму дисертаційному дослідженні, вивчаючи правовідносини зі створення аудіовізуальних творів, запропонував називати «твори, створені спільною інтелектуальною творчою діяльністю суб'єктів авторського та суміжних прав, колективними чи спільними» [29, с. 15].

Деякими науковцями пропонується також називати такий твір не складним, а комплексним. Так, на думку А. Агаджанян «аудіовізуальний твір є комплексним твором, складові частини якого мають єдиний правовий режим. Тому форму необхідно розглядати також як єдність естетичних елементів цих частин: стиль втілення сюжетів, ідеї фільму (наприклад, гра акторів), а у випадку звукового супроводу також форма словесного виразу думок, плюс мелодія, гармонія і ритм музики. Оскільки форма – це єдність цих елементів, їх сукупність утворює таке поняття як «ігровий рух» [5, с. 75].

Не заперечуючи проти складної багат шарової структури зазначеного твору, все ж таки вважаємо за недоцільне вводити ще один компонент до поняття такого твору, оскільки він не є додатково інформативним і визначальним, а лише обтяжує дефініцію, що має бути стислою, чіткою і зрозумілою.

Слід зазначити з цього приводу також, що у наведених визначеннях при характеристиці аудіовізуальних творів відсутня мета створення даних об'єктів. Однак це є важливим, оскільки, на думку О. Юмашева, «результати інтелектуальної діяльності у складі складного об'єкта не просто комбінуються один з одним, а включаються у структуру такого об'єкта, який існує вже як єдине ціле, а не як сукупність різнорідних об'єктів» [263, с. 17].

На думку Д. Ліпчик, «аудіовізуальні твори створюються творчими зусиллями багатьох осіб – митців, артистів, осіб, які надають технічний і допоміжний вплив. Творчий вклад у створення фільму вносять: автор сценарію чи, якщо він створюється на основі попередніх творів (романів,

драматичних творів тощо), автор екранізації; сценарист; композитор; постановник чи режисер-постановник; декоратор; головний оператор; інженер по звуку; костюмер; гример; перукар; помічники режисерів; продюсер, директор» [94, с. 119].

Індивідуальне авторство на аудіовізуальний твір, зокрема, кінофільм, є неможливим, оскільки над створенням єдиного творчого результату працює колектив авторів, при цьому їхня творча праця не є однорідною. Тому в даному випадку не може йтися про співавторство, а скоріше про творчу співпрацю, метою якої є створення неподільного кінцевого творчого продукту.

Одним із типових видів аудіовізуальних творів є кінематографічний твір, який передбачає органічний синтез кількох самостійних об'єктів права інтелектуальної власності з утворенням якісно нового складного об'єкта.

Кінотвір також називають «результатом, а не видом аудіовізуального твору, який складається з кадрів, що за допомогою технічних засобів перетворюються із статичних зображень на зображення, що рухаються і сприймаються глядачами на екрані» [30, с. 115]. С.Ю. Бурлаков зазначає, що «об'єктивною формою вираження кінотвору є кіноплівка, що складається із серії послідовних кадрів, в яких зафіксовані зображення (картинки). Таким чином, кадр кінофільму є невід'ємною первинною ланкою відеоряду кінотвору, є самостійним зафіксованим зображенням і частиною об'єктивної форми вираження кінематографічного твору. Кадр кінематографічного твору тут є самостійною частиною і може використовуватися та охоронятися як самостійний твір (об'єкт авторського права)» [28, с. 32].

Також Бурлаков С.Ю. зазначає, що «елементи, які входять до складу кінотвору, мають самостійне значення та можуть використовуватися окремо від кінотвору» [29, с. 4]. Також у літературі зазначається, що «твір складається із окремих елементів, так, художній фільм поєднує сценарій, режисуру, музику, роботу художника-постановника, оператора тощо» [83, с. 7]. Тобто мова йде про складні об'єкти. У спеціальному законодавчому акті –

Законі України «Про кінематографію» містяться поняття національного фільму як «створений суб'єктами кінематографії фільм, виробництво якого повністю або частково здійснено в Україні, основна (базова) версія мовної частини звукового ряду якого створена українською або кримськотатарською мовою, та який при цьому набрав необхідну кількість балів відповідно до оцінних елементів бальної системи, передбаченої цим Законом» [139]. Тобто, належність фільму визначається країною походження (виникнення).

Окремим складним об'єктом (результатом) права інтелектуальної власності є постанова. Під «постановою» розуміється «творчий процес створення драматичного, оперного та балетного спектаклю, циркової вистави, естрадного огляду, а також кінофільму. Постанова здійснюється на основі постановочного задуму режисера, який включає: ідейний тлумачення (інтерпретацію) п'єси; характеристики окремих персонажів; визначення необхідних стилістичних і жанрових особливостей акторського виконання; вирішення вистави у часі: ритм і темп вистави; вирішення вистави в просторі: мізансцени, планування; визначення характеру і принципів оформлення» [94, с. 117]. Таким чином, театральна постанова також є складним об'єктом права інтелектуальної власності. До таких видів складних об'єктів можна віднести музично-драматичні твори (опера, балет, музичний спектакль) та інші твори.

Синтетичність театральної постановки є обов'язковою її ознакою і є постійною властивістю театру. При цьому у літературі зазначається, що «синтетична риса театального мистецтва накладає свій відбиток на правовий режим конкретного об'єкта права – театральної постановки, оскільки вимагає врахування наявності цілого комплексу окремих творів у рамках одного» [196, с. 265]. Тобто, саме синтетичність є провідною ознакою складного твору, у тому числі й постанови. Також, на думку О.І. Санченко, «слід відмовитися від закріпленої на законодавчому рівні похідності театральної постановки від іншого твору, тобто створення її на основі

драматургічного, музично-драматургічного чи літературного твору. При цьому наголошується на характерній рисі синтетичності театральної постановки, що полягає у гармонічному поєднанні різних видів мистецтва у єдиний, цілісний твір» [196, с. 265].

Постановка стає аудіовізуальним твором тоді, коли вона є записаною на якомусь матеріальному носії. У «живому» виконанні до театральної постановки норми про аудіовізуальні твори застосовуватися не можуть, оскільки цілісного твору з юридичної точки зору в даному випадку не існує [254, с. 106]. Тобто, постанова може бути аудіовізуальним твором, а може ним й не бути.

В останній час з'явилися нові складні об'єкти. На думку автора саме «сучасний розвиток ІТ права характеризується виникненням нових інформаційних продуктів – процесів, які з правової точки зору можливо розглядати як нові правові дефініції, які потребують належного правового закріплення і регулювання щодо їх втілення в практичну діяльність» [206, с. 80].

У літературі жваво обговорюються нові об'єкти інтелектуальної власності, які, як правило, пов'язані та є результатом сучасних інформаційних технологій. Інформаційні технології удосконалюються майже постійно завдяки зміни потреб суспільства та є динамічними категоріями. Деякі з них враховані в нормах чинного законодавства, а деякі – ні. До окремої інформаційної технології (продукту) належить портфоліо. Так, В. Коноваленко зазначає, що «цікавим об'єктом права інтелектуальної власності є портфоліо, яке, на нашу думку, також належить до складних об'єктів. Портфоліо – це набір фотографій, що сприяє замовникові (роботодавцеві) у виборі особи для певної професійної діяльності. Серед видів портфоліо виокремлюють модельне, артистичне та театральнo-костюмоване. Для фотозйомки портфоліо залучається велика кількість фахівців, праця яких є творчою і абсолютно різною. Так, для створення модельного портфоліо залучаються моделі, фотографи, візажисти, перукарі, стилісти, модельєри.

Артистичний портфоліо вимагає також участі режисера. Ще більш складним є створення театрального-костюмованого портфоліо, оскільки необхідною є також додатково участь художника або декоратора» [79, с. 99].

Складним об'єктом права інтелектуальної власності є бренд. Так, Кузьменко Т.С. зазначає, що «бренд – це складний засіб індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг, що складається з основних та додаткових елементів (сукупності об'єктів права інтелектуальної власності), представлених у візуальній, звуковій, ароматній, тактильній та смаковій формах, які у своїй сукупності та взаємодії створюють уявлення про виробника, його товари чи послуги у свідомості третіх осіб, свідчать про відомість виробника, його товарів чи послуг, що ним позначені та безпосередньо впливають на рівень споживання товарів або послуг» [89, с. 8]. Тобто саме бренд є складним об'єктом інтелектуальної власності, якій у своїй структурі містить окремі самостійні елементи, які можуть використовуватися окремо. При цьому авторка виділяє структурні елементи бренду, які розподіляються на «основні, які характеризуються стабільністю у використанні (торговельні марки, комерційні найменування, географічні зазначення, доменні імена) та додаткові, які характеризуються динамічністю застосування (слогани, корпоративні герої, музичні логотипи та інші, перелік яких не має вичерпного характеру); доведено відсутність єдиного правового режиму охорони бренду та можливість поширення на окремі елементи бренду охорони тільки нормами відповідних інститутів права інтелектуальної власності» [89, с. 8]. Таким чином, складні об'єкти існують не лише у авторському праві, але й у праві промислової власності та застосовуються в процесі комерціалізації для позначення осіб, товарів, послуг, тощо.

Також до складних об'єктів інтелектуальної власності можливо віднести рекламу. У літературі зазначається, що «критерій творчості є однією з основних ознак, яка дозволяє виокремлювати рекламу, як об'єкт авторського права, від інших повідомлень, в тому числі й рекламного характеру. Появі

реклами передусь цілий комплекс дій, результат кожної з яких може бути самостійним об'єктом авторського права, а така оригінальна й неповторна реклама стає самостійним складним твором» [260, с. 56]. Особливо це стосується рекламних роликів, які є міні аудіовізуальними творами і складними об'єктами права інтелектуальної власності.

Складним об'єктом права інтелектуальної власності є програма, як об'єкт прав організацій мовлення. У літературі можна зустріти тезу про те, що «такий об'єкт права інтелектуальної власності, як авторська програма також має ознаки складного об'єкту. Зокрема, до них належать: неможливість індивідуального, одноосібного виконання власного задуму, неодмінний розподіл роботи серед групи людей, а також залежність кінцевого твору від загальної концепції роботи телекомпанії, а відтак і складність визначення авторства однієї людини» [23, с. 121].

На нашу думку, серед складових частин такого твору все ж таки можна виокремити ту із частин, яка є головною, визначає всі інші, а тому віднесення авторської програми до складних творів є некоректним.

Оскільки останнім часом, як слушно зазначають О. Улітіна та Є. Якуша, «ми стикаємося з усе більшою кількістю специфічних творчих об'єктів, не можна оминати увагою таке явище сучасної культури, як косплей (від англ. *costume play* – костюмована гра). Косплей виник серед любителів японської мультиплікації аніме, основною суттю косплею є детальне відтворення образу улюбленого героя. Популярними також є образи з комп'ютерних та консольних ігор. Косплеєри створюють костюми для персонажів власноруч, повністю відтворюючи образ героя. Тому косплей є однозначно похідним твором, оскільки ґрунтується на авторському праві автора персонажа. Однак відтворюється не лише зовнішній вигляд, але й всі значущі риси персонажу, особливості ходи, манери розмовляти, міміку та інші» [226, с. 25-26].

Виникає питання, чи можна вважати косплей складним твором, якщо в якості живої моделі виступає не автор виготовлення копії костюму і відповідної атрибутики, а професійний актор (або й аматор)? В такому разі,

очевидно, має йтися про похідний об'єкт права інтелектуальної власності, в якому поєдналися творчі внески двох або більше осіб, кожен з яких не є основним щодо інших. Лише в такому випадку може, на нашу думку, йтися про косплей як складний об'єкт.

Єдині технології у деяких законодавствах віднесені також до складних об'єктів права інтелектуальної власності. У літературі єдиною технологією є «результат, зміст якого включає в тому чи іншому сполученні винаходи, призначені слугувати технологічною основою певної практичної діяльності у цивільній або військовій сфері. Такий об'єкт характеризується тим, що: 1) є комплексним, має самостійні частини, які можуть бути використані незалежно, самостійно; 2) є неоднорідним за складом (частини є неоднорідними, але існує можливість органічного поєднання в його складі різнорідних об'єктів права, технічних даних та іншої інформації); 3) має практичну спрямованість, придатність для використання в якості основи для практичної діяльності; 4) належить до сфери науково-технічної діяльності» [104, с. 55].

У літературі слушною є думка про «створення електронного реєстру об'єктів авторського права та механізму їхньої реєстрації. Дана система має впорядкувати контроль за правами на ті чи інші об'єкти, що зробить ситуацію з правами на об'єкти права інтелектуальної власності більш прозорою, а пошук користувачами власників прав на ці об'єкти – більш простим і зручним» [212, с. 13].

Таким чином можливо зазначити, що складні об'єкти права інтелектуальної власності є певними окремими специфічними об'єктами права інтелектуальної власності, яким притаманна новизна, творчий характер і розгалужена внутрішня структура, складена із окремих самостійних елементів, які, як виняток можуть бути головними чи другорядними (допоміжними). Саме ці самостійні елементи можуть застосовуватися окремо (самостійно) від інших, що є важливою і провідною ознакою складних об'єктів права інтелектуальної власності.

1.2. Складні та складені об'єкти права інтелектуальної власності

Складні об'єкти інтелектуальної власності пов'язані та дуже схожі на інші об'єкти, зокрема, складені, які мають як спільні так і відмінні риси. Однозначного підходу до вирішення питання про тотожність та відмінність складних та складених об'єктів права інтелектуальної власності в науковій літературі не сформовано та досі висловлюються протилежні думки. Чіткого нормативного розмежування зазначених об'єктів також не існує, а містяться тільки окремі положення щодо їх суб'єктного складу та підстав й умов їх використання і розповсюдження.

Деякі складені об'єкти права інтелектуальної власності визначені в нормах спеціального законодавства через загальне поняття «твір», якому притаманний універсальний характер щодо визначення чисельних інших об'єктів інтелектуальної власності. Наприклад, Закон України «Про авторське право і суміжні права» використовує категорію «складений твір» [142], але нормативно його поняття як правової категорії не розкриває. До складених творів закон відносить збірки, збірники наукових праць, енциклопедії, антології тощо. Зазначені види можуть існувати у різних формах, а їх зміст може стосуватися різноманітних сфер, знань, галузей, відомостей, тощо. Наприклад, ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» містить такі узагальнюючі поняття як аудіовізуальний твір, твори архітектури, твори образотворчого мистецтва, твори ужиткового мистецтва [142]. Зазначені твори завдяки своїй формі та структурі можуть бути складними, а можуть бути й складеними. Наприклад, може бути збірка аудіовізуальних творів на відповідному носії, або енциклопедія творів архітектури в історичному хронологічному значенні, або збірник наукових статей стосовно відповідної сфери науки чи знань.

Тобто складений твір це такий, в якому використовується більше двох творів, якщо їхній підбір або розташування є результатом інтелектуальної діяльності людини. Але у складних об'єктах інтелектуальної власності також

є присутність, як правило двох осіб – авторів і вони є їх спільним результатом розумової діяльності, а як результат – права інтелектуальної власності.

У літературі фахівці досліджують види складених об'єктів права інтелектуальної власності, аналізуючи їх ознаки та зміст. Так, С.А. Сударіков категорію «складений твір» розглядає як «найбільш загальний вид творів, оскільки до них відносяться по суті, аудіовізуальні та мультимедійні твори, музикально-драматичні та сценічні твори, бази даних і т.п. Складені, комплексні або композитивні твори є найбільш розповсюдженим видом творів науки, літератури і мистецтва. Тобто це твори, які включають інші твори або їх частини, зазвичай без особистої участі авторів цих творів. Складені твори створюються об'єднанням інших творів або їх частин у новий твір, який іноді називають збірником чи компіляцією» [216, с. 189]. Автори, коментуючи цивільне законодавство, зазначають, що «дійсно, збірник або компіляція є певною самостійною формою складених об'єктів права інтелектуальної власності. Збірники творів авторів, якщо вони за добором або впорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності, становлять особливий об'єкт авторського права. Творча діяльність укладача полягає в самостійному доборі матеріалу, розміщенні його в оригінальній системі і обробці. Автори творів, включених в складені твори, мають право на використання свого твору. Укладач збірника набуває самостійні авторські права на свій збірник, навіть якщо він складений з творів, право на які вже припинилося, або з творів, що не є об'єктами авторських прав. Особливе місце посідають твори, що виникають при створенні енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних та інших видань наукових праць, газет, журналів та інші» [245, с. 387]. Збірники та енциклопедії користуються попитом у споживачів, адже містять однорідну повну інформацію щодо предметів, явищ, відомостей, тощо. Також вони є дуже зручними для користування, адже інформація в них є структурованою та, як правило, розташована в алфавітному порядку.

Складені об'єкти є результатом творчої розумової діяльності, а також відчують вплив науково-технічного прогресу як і складні. Тобто, складний об'єкт є одночасно єдиним за своїм походженням та складно структурованим за своїм характером та способом використання. Складені об'єкти у загальному вигляді теж є єдиними та містять однорідні структурні елементи, яким, як правило, не притаманне самостійне використання. Таким чином, спільними рисами складних та складених об'єктів (результатів) права інтелектуальної власності є наявність внутрішніх структурованих елементів. Зазначені елементи різняться за характером і способом використання. У складених об'єктах це зазвичай однорідні майже тотожні поняття, які схожі за змістом та призначенням. Але спірним дискусійним питанням є цитування, яке може бути застосоване й до складеного об'єкту права інтелектуальної власності. Так, для написання наукових статей та дисертаційних досліджень, як правило, використовують цитати із різноманітних енциклопедичних видань на збірок. У ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» надано нормативне визначення цитати, як результату на мети цитування, а саме: «цитата - порівняно короткий уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого твору, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора і джерела цитування, іншою особою у своєму творі з метою зробити зрозумілішими свої твердження або для посилання на погляди іншого автора в автентичному формулюванні» [142]. Цитата може бути складовою складеного або складного результату права інтелектуальної власності. Тобто, за порядком використання в деяких випадках однорідні частини складеного твору можуть бути використані окремо, самостійно, що є спільною їх рисою. Також новим видом цитування є електронне, яке здійснюється завдяки мережі Інтернет та також широко використовується в Україні для задоволення будь-яких потреб. У ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» надано нормативне визначення гіперпосилання як «формалізований відповідно до стандартів мережі Інтернет запис адреси

веб-сайту або його частини (веб-сторінки, даних). У разі якщо гіперпосилання адресує до частини веб-сайту (веб-сторінки), то, крім домену і (або) числової адреси за Інтернет-протоколом, воно може містити додаткові записи про каталоги або виклики і умови доступу до веб-сторінки, що може бути відтворена або збережена на пристроях, які можуть зчитувати та відтворювати електронну (цифрову) інформацію з використанням мережі Інтернет» [142]. Зазначена веб-сторінка може стосуватися як складених так і складних об'єктів права інтелектуальної власності.

Крім збірників та енциклопедій складеним об'єктом є компіляція, яка вважається класичним прикладом складеного результату інтелектуальної власності. Словник компіляцію визначає як «писання твору на підставі чужих матеріалів без самостійного дослідження й опрацювання джерел» [215, с. 110]. В п. 10 угоди СОТ від 15 квітня 1994 року «Про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності» (Угода TRIPS) зазначається, що «компіляція даних або іншої інформації в електронній чи іншій формі, яка завдяки відбору або упорядкуванню її змісту є результатом інтелектуальної творчої діяльності, охороняється як така. Таким чином, угода TRIPS висувала вже тільки одну умову охорони авторським правом баз даних - наявність елемента інтелектуальної творчої діяльності при їх створенні» [180]. Аналогічне положення щодо баз даних було застосовано в Договорі Всесвітньої організації інтелектуальної власності «Про авторське право», прийнятому Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року [156]. Ст. 1 Закону України «Про авторське та суміжні права» на нашу думку ототожнює поняття «компіляція» та «база даних» та визначає, що «база даних (компіляція даних) - сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі - електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів» [142]. Також, як для

складених так і для складних об'єктів права інтелектуальної власності притаманний творчий інноваційний характер, тобто першоствореність.

В новій редакції Закону України «Про авторське та суміжні права» майже не змінилося розуміння поняття «збірник», як збірників творів, обробок фольклору, звичайних даних, інших складених творів за умови, що вони є результатом творчої праці за договором. Тобто можливо визначити нормативно-визначений характер збірника як певного різновиду складного твору» [142]. Збірник представляє собою підбір вже існуючих відомостей (положень, фактів) спеціалізованого та/або уніфікованого або різномістовного характеру, наприклад, збірка віршів поетів незалежної України або збірка відомостей стосовно переліку та змісту медичних препаратів, тощо.

Яременко С.О. порівнюючи бази даних та збірники зазначає, що «таким чином, бази даних і збірники, як об'єкти авторського права мають багато спільного: по - перше, вони включають в себе сукупність творів, тобто об'єктів авторського права; по - друге, законодавець допускає включення до них складових частин, що не охороняються авторським правом; по - третє, обов'язковою умовою віднесення їх до об'єктів авторського права є наявність творчої праці при їх створенні; по - четверте, творча праця при їх створенні полягає в підборі, упорядкуванні, розташуванні об'єктів авторського права» [265, с. 33]. Тобто, тут позитивним моментом є визначення таких важливих ознак складеного твору як підбір та упорядкування, які також визначені нормами чинного спеціального законодавства. Так, за ч. 1 ст. 19 Закону України «Про авторське право і суміжні права» авторові збірника та інших складених творів (упорядникові) належить авторське право на здійснені ним підбір і розташування творів та (або) інших даних, що є результатом творчої праці (упорядкування) [142]. А. Штефан зазначає, що «складені твори одержують правову охорону за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту, однак при створенні музичного твору з текстом творча діяльність з підбору і

розташування, що породжує авторське право на складений твір, не здійснюється. В силу спільного використання музичного і літературного творів жодна особа не стає суб'єктом авторського права на музичний твір з текстом як на збірник чи інший складений твір, його авторами залишаються композитор і поет або особа, яка виконала обидві авторські функції» [259, с. 67-68]. Деякі автори також виокремлюють види складених творів, які є нормативно визначеними та новими. Так, С.І. Поляруш зазначає, що «складені твори - збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, особливістю яких є те, що творча праця автора полягає в доборі, координації або упорядкуванні змісту» [123, с. 28].

Бази даних та збірники є також найбільш розповсюдженими об'єктами інтелектуальної власності. З цього приводу Яременко С.О. розрізняє бази даних та збірники за формою та змістом і зазначає, що «відмінністю баз даних і збірників творів є те, що перші можуть бути представлені виключно в електронній формі і до їх складу може включатися будь - яка інформація. Таким чином, збірникам творів характерна свого роду юридична «чистота» з точки зору права інтелектуальної власності, оскільки при їх створенні домінуючим є елемент творчості, а їх основна мета полягає в задоволенні естетичних, творчих потреб. В той час, як бази даних мають чітко виражений дуалістичний інтелектуально - інформаційний характер і досить часто їх створення пов'язано із залученням не творчої праці, а значних інвестицій - фінансових, організаційних, програмних, трудових» [265, с. 34].

Упорядкування є важливою ознакою складених творів, яке також впливає на їх суб'єктну складову. Так, С.І. Поляруш з цього приводу слушно зазначає, що «авторське право упорядника збірника не перешкоджає іншим особам здійснювати самостійний підбір або розташування тих самих творів та (або) інших даних для створення своїх творів. Передбачена цією частиною правова охорона баз даних не поширюється на самі дані чи інформацію і не зачіпає будь-яке авторське право, що відноситься до самих даних чи

інформації, які містяться у базі даних. Видавцям енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних збірників, збірників наукових праць, газет, журналів та інших періодичних видань належать виключні права на використання таких видань у цілому. Видавець має право за будь-якого використання таких видань зазначати в них своє ім'я або вимагати такого зазначення» [123, с. 29]. Тобто мова йдеться про особливий порядок охорони складених об'єктів права інтелектуальної власності. Ст. 9 Закону України «Про авторське та суміжні права» містить положення щодо охорони самостійних частин твору та зазначає, що «частина твору, яка може використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору, розглядається як твір і охороняється відповідно до цього Закону» [142]. Самостійні частини, як виняток, можуть використовуватися й стосовно складених об'єктів права інтелектуальної власності.

З поняттям база даних тісно пов'язаний термін «персональні дані». Зазначений термін є провідним у сфері ІТ-технологій, запроваджується за допомогою електронних та інших засобів зв'язку, містить інформацію щодо персональних даних особи та використовується як з метою здійснення господарської діяльності (комерційного або некомерційного характеру) так і для власних потреб. Можуть відноситися як до складних так і до складених об'єктів інтелектуальної власності. Для складних характерним є набір (сукупність) певних даних, які вже існують та можуть використовуватися окремо, або залежати один від одного.

І.В. Савельєва складені твори поділяла на «дві категорії - прості та складні складені твори. Прості твори характеризуються тим, що єдиний твір створюється шляхом об'єднання творів одного виду мистецтва, які мають самостійний характер. Ступінь їх єдності менше, ніж у колективних творах. До простих складених творів віднесені збірники, періодичні видання, журнали. До складних складених творів віднесені такі твори, складові частини яких є творами, що належать до різних видів мистецтва. Для цієї категорії характерним є певний елемент синтезу різних мистецтв. До їх числа

віднесені музичні твори з текстом (опера, музична комедія, пісня), літературні твори з ілюстраціями та такі синтетичні твори, як кіно- та телетвори та інші» [195, с. 245]. Тобто, складні складені твори є схожими на складні об'єкти права інтелектуальної власності та є майже тотожними за способами використання. Також, їм притаманна така спільна ознака як синтетичність, що надає змогу виокремити самостійні змістовні їх частини.

Таким чином, в даному випадку, на наш погляд, відбувається змішування складних і складених творів, де складені твори виступають більш широкою категорією, а складні твори є різновидом складних (на відміну від простих) складених творів. Із зазначеними точками зору складно погодитись, так як саме зазначені результати є різними видами об'єктів права інтелектуальної власності, що підлягають використанню та охороні.

На відміну від складених, складні твори, як слушно зазначає Г.О. Ульянова, «складаються з різнорідних об'єктів права інтелектуальної власності, як правило без будь-якого зі своїх елементів втрачають цілісність та призначення, доволі часто передбачають створення об'єктів права інтелектуальної власності спеціально для включення у складний твір, а не підбір і розташування вже існуючих» [229, с. 437]. Тобто, основна відмінність складних від складених творів полягає в тому, що структурні самостійні елементи складного твору є зовсім новими, такими, що не існували раніше, а елементи складеного твору є раніше відомими та їм не притаманний характер новизни, інноваційності, тощо.

Грушина Є. В зазначає, що «суттєво відрізняється характер творчої праці осіб, що створюють складний твір і неподільність творчих внесків. Йдеться про наявність неподільних творчих внесків у створення складного об'єкту прав інтелектуальної власності, про особливу форму співавторства, завдяки якому різноманітні творчі внески синтезуються у єдиний творчий результат. При цьому далеко не всі частини такого твору можуть існувати окремо від інших, на відміну від складеного твору. Так, наприклад, в аудіовізуальному творі лише деякі його складові можуть існувати незалежно від інших – це

сценарій, музикальний супровід, а інші творчі внески (режисера, оператора, акторів) не можуть бути використані самостійно» [42, с. 28].

Ульянова Г.О. визначає складний твір як «твір, що складається з різнорідних частин (творів різних галузей мистецтва), кожна з яких не є головною щодо інших частин, які первинно створюються як елементи цілого об'єкту авторського права, але після досягнення творчого результату можуть використовуватися як окремі об'єкти авторського права» [227, с. 68]. Тобто, будь-яка частина складного твору вирізняється використанням і визначенням способів захисту прав інтелектуальної власності.

Вітчизняна судова практика зазначає, що «норми Цивільного кодексу України і Закону про авторське право і суміжні права (зокрема, стаття 47 Закону) не обмежують організації колективного управління в укладенні договорів про управління майновими правами авторів та суб'єктів суміжних прав з включенням до них положень про виплату суб'єктові авторського чи/та суміжних прав гарантованої суми винагороди за використання об'єктів авторського та/чи суміжних прав» [185].

Таким чином, важливим є подальше визначення особливостей складних і складених об'єктів, умови та порядок їх використання, розпорядження та відповідна охорона при цьому, складний об'єкт інтелектуальної власності завжди носить першопохідний характер на відміну від складеного об'єкту, який як правило, вже існував до його створення.

Зміст складених об'єктів становлять підбір та розташування певних самостійних частин (результатів), основою яких є, як правило, інтелектуальна власність, а їх формою, змістом і практичним вираженням є невичерпний перелік об'єктів права інтелектуальної власності.

На думку автора «спільною ознакою складних і складених об'єктів є наявність в їх складі розгалуженої внутрішньої структури окремих об'єктів або певних самостійних елементів, які можуть використовуватися як у сукупності так і окремо» [208, с. 80]. Тобто, складені об'єкти за своїм характером є змішаними результатами інтелектуальної власності, так як

можуть містити й інші складові чинники, які до зазначених результатів не відносяться. Тобто саме зміст у вигляді структурованих елементів самостійного або несамостійного характеру виокремлюють складні та складені результати інтелектуальної власності.

Представляється, що вищезазначені об'єкти є результатами права інтелектуальної власності, яким притаманні спільні ознаки, однак за деякими індивідуальними характеристиками їх можливо виокремити і дослідити на доктринальному й нормативному рівнях з метою усунення суперечностей та полегшення їх практичного застосування у вигляді, наприклад, розпорядження. Представляється за доречним закріпити у Законі України «Про авторське та суміжні права» визначення поняття складеного твору з виокремленням його видів та форм.

Таким чином, відмінності між складними і складеними об'єктами полягають у такому:

- 1) складний твір є синтезом, а не простою сукупністю складових частин, які є різнорідними за своїм характером;
- 2) у складного об'єкта завжди є два або більше авторів, які здійснюють різну за характером творчу діяльність, натомість у складеного твору може бути один, а може бути кілька авторів, діяльність яких є одноманітною за характером;
- 3) вилучення будь-якої з частин складного твору порушує його сутність як цілісного твору;
- 4) вилучення складової частини або декількох не змінює сутності складеного твору;
- 5) складний об'єкт завжди є новим творчим результатом, складений твір ґрунтується на вже створених об'єктах інтелектуальної власності;
- 6) різняться правові наслідки порушення авторських прав. Вважається, що синтез є важливим чинником створення складних об'єктів інтелектуальної власності, адже саме за допомогою такого процесу залучаються декілька осіб – авторів та презумується саме створення таких об'єктів.

Складні і складені об'єкти співвідносяться як самостійні результати інтелектуальної власності, які складаються із структурованих елементів одного чи кількох авторів але мають різне походження – підстави й умови виникнення і зміст. Внутрішні структуровані елементи у складних об'єктах права інтелектуальної власності є самостійними, а в складених можуть використовуватися окремо як виняток, а не правило.

1.3. Правове регулювання складних об'єктів інтелектуальної діяльності

Правове регулювання складних об'єктів інтелектуальної діяльності є важливим чинником їх дослідження й характеристики, який також визначає правовий статус їх загалом та окремих видів, встановлює межі й порядок їх створення, використання і розповсюдження та визначає суб'єктний склад. Саме правове регулювання є важливим чинником їх охорони, визначаючи при цьому відповідні види та форми.

Р. Є. Еннан висловив думку про те, що «визначаючи права на об'єкти інтелектуальної власності, кожна національна правова система ставила перед собою завдання щодо створення відповідних нормативно-правових актів, що змогли б регулювати правові відносини щодо цих нематеріальних об'єктів, які можуть бути використані в різ них місцях і до того ж одночасно. Задля цього свого часу було введено ідею локалізації («прив'язки до місця»)) [56, с. 115]. Тобто, мова йдеться про визначення країни походження (виникнення) того чи іншого об'єкту права інтелектуальної власності. Надалі Р. Є. Еннан слушно звертає увагу на те, що «критерій «прив'язки до місця» в юриспруденції традиційно визначається у формі «місце, де права реалізуються». Щодо нематеріального об'єкта таким місцем є місце, де діє право на нього. Прийняття відповідного правила національними правовими системами низки держав призвело до появи твердження, що права інтелектуальної власності підлягають загальному принципу територіальності, відповідно до якого національне законодавство діє лише на території, де

діють повноваження законодавця. З цього випливають такі наслідки: а) охорона, надана в одній державі, діє незалежно від охорони, що може існувати в іншій державі (принцип незалежності паралельних прав інтелектуальної власності; б) порушенням прав вважаються лише дії, вчинені на тій території, де охорона цих прав гарантована державою» [56, с. 115].

Виходячи із вищезазначених положень можливо говорити про відповідне нормативне регулювання складних об'єктів інтелектуальної власності, яке за формою і змістом представляє собою ієрархічну систему нормативно-правових актів, а також доктрину, судову практику й звичай.

Очолює зазначену систему Конституція України, яка закріпила, що «кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; свободу літературної, художньої, наукової творчості; право кожного на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності, заборону використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом (ст. 41, ст. 54). Захист права інтелектуальної власності згідно зі ст. 55 Основного Закону може здійснюватись судами, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, а також самостійно. Після використання всіх національних засобів правового захисту особа може звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ» [80]. Представляється, що в Україні визначено конституційне підґрунтя існування, використання й охорони прав інтелектуальної власності, у тому числі стосовно й складних її об'єктів. Конституційне підґрунтя складних об'єктів інтелектуальної власності є вельми доречним при їх захисті, адже норми Конституції України є нормами прямої дії, за якими саме й може відбуватися зазначений захист у разі порушення нормативних положень щодо регулювання існування, використання, розпорядження та інших прав відносно складних об'єктів інтелектуальної власності майнового та немайнового характеру.

Друге місце у зазначеній системі належить різноманітним чинним міжнародним нормативним документам з огляду на те, що Україна є

учасницею найважливіших міжнародних угод у сфері охорони об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (1886 р.), Паризької конвенції про охорону промислової власності (1883 р.), Договору про патентну кооперацію РСТ (1970), Ніщцької угоди про міжнародну класифікацію виробів і послуг, Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право (чинний з 06.03.2002). Перелік майже усіх творів визначений у міжнародному правовому нормативному акті, який становить частину вітчизняного законодавства щодо об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі стосовно й складних [21]. Зазначені положення України ратифікувала відповідними нормативно-правовими актами на рівні законодавчих актів з метою імплементації їх в національне законодавство.

Так, наприклад, в угоді СОТ від 15 квітня 1994 року «Про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності» (Угода TRIPS) зазначається, що «компіляція даних або іншої інформації в електронній чи іншій формі, яка завдяки відбору або упорядкуванню її змісту є результатом інтелектуальної творчої діяльності, охороняється як така. Таким чином, угода TRIPS висувала вже тільки одну умову охорони авторським правом баз даних - наявність елемента інтелектуальної творчої діяльності при їх створенні» [180]. Аналогічне положення щодо баз даних було застосовано в Договорі Всесвітньої організації інтелектуальної власності «Про авторське право», прийнятому Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року. Міжнародні нормативні акти є вельми важливими для сучасного правового регулювання прав інтелектуальної власності, адже України прийняла шлях наближення до законодавства ЄС, з приводу чого слушно зазначається у літературі те, що «нині йдеться про наявність сформованої, у своїх загальних рисах, особливої системи права інтелектуальної власності ЄС, побудованої на принципах, що відрізняються від традиційних національних, з особливим предметом регулювання. При цьому, ця система являє собою нове правове явище, що досить динамічно та швидко розвивається нарівні з національними та

міжнародною правовими системами. Правове регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС має на меті забезпечити високий рівень охорони цих прав, оскільки вони є правовою основою для захисту результатів творчої діяльності» [56, с. 116]. Представляється, що саме результатом творчої діяльності є створення (виникнення) складних об'єктів прав інтелектуальної власності і суміжних прав.

Вищезазначеним міжнародним актам теж притаманна певна системність, яка яку вказується у літературі. Так, М.Ю. Потоцький зазначає, що «аналізуючи міжнародно-правові документи, які регулюють відносини інтелектуальної власності, можна дійти висновку, що вони становлять множинність взаємопов'язаних елементів, яка має ознаки системності, зокрема є багатограним суб'єктивно-об'єктивним утворенням зі складною структурою» [126, с. 77]. Саме системність є важливою ознакою правового регулювання складних об'єктів інтелектуальної власності та обумовлює їх ієрархічне нормативне визначення, умови і порядок застосування та охорони.

З цього приводу М.Ю. Потоцький зазначає, що «система міжнародних актів у сфері інтелектуальної власності є цілісним та взаємоузгодженим комплексом актів, у яких окремі приписи розподілені залежно від предмета регулювання по інститутах права інтелектуальної власності. Система міжнародних актів у сфері інтелектуальної власності є елементом міжнародної системи охорони інтелектуальної власності, яка складається зі спеціалізованих інституцій. Зазначена система за своєю природою є надсистемою, оскільки до її складу входять міжнародні та регіональні системи (Європейська та Євразійська патентні системи; Африканська організація інтелектуальної власності (AOIB); Африканська регіональна організація промислової власності (АРОПВ)» [126, с. 80]. Норми зазначених міжнародних актів є вельми доречними для України в світлі її інтеграційних нормативних процесів з ЄС, адже саме в них відображений сучасний потенційний досвід та перспективні напрямки подальшого розвитку і

вдосконалення, у тому числі й стосовно складних об'єктів (результатів) інтелектуальної власності.

Надалі у системі можливо виділити законодавчі акти, які є самими чисельними, а також їх можливо поділити на кодифіковані і звичайні, а також на загальні та спеціальні. До загальних, як правило, відносяться кодифіковані нормативно-правові акти, перш за все ЦК України [244], в якому відносинам інтелектуальної власності присвячена окрема четверта книга. Як зазначає О. Підпригора: «Книга «Право інтелектуальної власності» максимально наблизилася системі правової охорони інтелектуальної творчості в Україні до світових стандартів» [116, с. 316]. Представляється, що саме норми ЦК України є загальними й по відношенню до складених об'єктів інтелектуальної власності. Також загальні норми щодо зазначених об'єктів містить Господарський кодекс України [39], наприклад, норми щодо результатів інтелектуальної власності як підстав виникнення господарських зобов'язань або як різновиду майна суб'єктів господарювання, до складу якого входять складні об'єкти інтелектуальної власності.

Звідси можливо говорити про комплексний підхід правового регулювання, так як сама сфера інтелектуальної власності, як слушно зазначає І.В. Коваль, «представлена складним поєднанням соціальних, економічних, організаційно-управлінських та інших зв'язків між творцями нових ідей, суб'єктами, що забезпечують організацію інтелектуальної діяльності й практичне впровадження її результатів, споживачами, користувачами інтелектуальних продуктів» [76, с. 3]. Тобто, йдеться мова про складні зв'язки між суб'єктами складних об'єктів інтелектуальної власності, взаємовідносини між якими базуються на економічному, соціальному та інших складових. Метою зазначених взаємовідносин є використання, розпорядження та інші способи набуття та/або відчуження складних об'єктів інтелектуальної власності.

Надалі Коваль І. зазначає, що «комплексність відносин інтелектуальної власності позначається на підходах, що застосовуються в процесі їх

правового регулювання. З метою забезпечення сприятливого розвитку сфери інтелектуальної власності законодавець застосовує відповідне сполучення дозволів, зобов'язань і заборон, які формують особливий порядок правового регулювання. Господарсько-правове регулювання інтелектуальної власності має принципово інше спрямування, яке в сконцентрованому вигляді відображене в преамбулі ГК: забезпечення ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва і підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальної спрямованості, утвердження суспільного господарського порядку в економічній системі» [76, с. 3]. Тобто, окремо зазначається про економічний зміст взаємовідносин зацікавлених осіб з приводу складних об'єктів інтелектуальної власності, а також відносно тих випадків, коли вони є предметом різноманітних правочинів у порядку та в спосіб, передбаченими нормами чинного законодавства.

Звичайні законодавчі акти є за своїм характером і змістом теж спеціальними та загальними. Так, до спеціальних відносяться норми Законів України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про авторське право і суміжні права», «Про правову охорону географічних зазначень» та інші. Тобто, можливо виділити чисельну групу законодавчих положень щодо складних об'єктів інтелектуальної власності, які містять правові засади їх існування, використання, розпорядження, тощо.

Позитивним моментом законодавчих актів відносно інтелектуальної власності є наявність програмного документу, який містить її визначення та практичні шляхи реалізації, а також проблемні моменти. Так, в Законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» програма визначена як «комплекс взаємопов'язаних окремих завдань (проектів) інформатизації, спрямованих на реалізацію державної політики та пріоритетних напрямів створення сучасної інформаційної інфраструктури України за рахунок концентрації та раціонального використання фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, виробничого та науково-технічного потенціалу держави, а також координації діяльності органів державної

влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності і громадян у сфері інформатизації» [154]. Тобто, мова йдеться про наявність сучасної інформаційної інфраструктури, яка є важливим чинником суспільства та впливає на всі його інші сфери шляхом обміну інформації, яка може бути у вигляді об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі й складних.

Також в Законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» визначено, що «головною метою Програми є забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією на основі широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави» [154].

Підзаконні акти становлять окрему групу у зазначеній системі і, як правило, доповнюють та уточнюють положення вищезазначених нормативно-правових актів. Так, постановою Кабінету Міністрів України затверджений Порядок державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір та розміри та порядок сплати зборів за підготовку до державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір [172]. На думку І. Петренко «в Україні реєстрація авторського права на твір у цілому відповідає світовим тенденціям. Водночас удосконалення потребує сама процедура реєстрації, особливо у світлі нових технічних можливостей, що пов'язані з упровадженням інформаційних технологій. Основні напрями поліпшення процедури реєстрації авторського права пов'язані із запровадженням:

- електронної подачі документів, що дало б змогу, прискорити процедуру подання та строки розгляду заявки на реєстрацію авторського права;

- застосуванням технології блокчейн для ідентифікації та аутентифікації як самого твору, так і його автора і/або правовласника. Доцільно також було б запозичити досвід європейських країн та разом зі

Свідомостю про реєстрацію надсилати заявникові завірену належним чином копію твору» [119, с. 30].

Важливим є положення Постанови Кабінету Міністрів України від 17 березня 2004 р. «Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів», в якій визначено, що «Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів ведеться з метою запровадження єдиної системи обліку електронних інформаційних ресурсів держави і формується з використанням новітніх досягнень у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій» [162].

У зазначеній Постанові Кабінету Міністрів України міститься легальне визначення реєстру, а саме: «Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів (далі - Національний реєстр) - це інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для реєстрації, обліку, накопичення, оброблення і зберігання відомостей про склад, зміст, розміщення, умови доступу до електронних інформаційних ресурсів та задоволення потреб юридичних і фізичних осіб в інформаційних послугах.

До Національного реєстру включається інформація про державні електронні реєстри, кадастри, державні та інші обов'язкові класифікатори, а також інформаційні системи, які забезпечують їх функціонування та використовують інформацію з них (далі - е-ресурси)» [162].

Складні об'єкти інтелектуальної власності можуть бути е-ресурсами та бути внесеними у зазначений реєстр у порядку визначеному нормами чинного законодавства. Так, за Постановою Кабінету Міністрів України від 17 березня 2004 р. «Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів» «Державне агентство з питань електронного урядування координує та контролює роботи, пов'язані із створенням, веденням і забезпеченням функціонування Національного реєстру, визначає організаційні та методичні засади ведення Національного реєстру та правила користування ним. Адміністратором Національного реєстру є державне підприємство, визначене Державним агентством з питань

електронного урядування, що належить до сфери його управління. Для реєстрації е-ресурсу в Національному реєстрі держатель (розпорядник) подає заяву на реєстрацію е-ресурсу з використанням засобів програмного комплексу Національного реєстру, в якій зазначає загальні відомості про відповідний е-ресурс та види даних, що він формує. На заяву на реєстрацію е-ресурсу накладається електронний цифровий підпис керівника та електронна печатка держателя (розпорядника) е-ресурсу» [162]. Тобто, формальною підставою для внесення складних об'єктів інтелектуальної власності є подання заяви до адміністратора, який й вирішує питання щодо реєстрації зазначених об'єктів.

До підзаконних нормативних актів відносяться розпорядження Кабінету Міністрів України, які також містять вельми актуальні положення щодо складних об'єктів інтелектуальної власності. Так, прийнята Концепція формування системи національних електронних інформаційних ресурсів, яка затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 05 травня 2003 р., де визначено, що «національні ресурси це ресурси незалежно від їх змісту, форми, часу та місця створення, форми власності, призначені для задоволення потреб громадянина, суспільства, держави. Національні ресурси включають державні, комунальні та приватні ресурси» [165]. На думку автора складні об'єкти інтелектуальної власності можуть бути як державними і комунальними так і приватними в залежності від підстав їх виникнення та суб'єктного складу.

Всі окреслені проблемні положення є вельми актуальними на сьогоднішній день, хоча зазначений підзаконний акт уряду був прийнятий майже п'ятнадцять років тому. Вирішити окреслені положення можливо тільки на нормативному рівні шляхом внесення змін та доповнень до норм чинного законодавства, а також з урахуванням міжнародних стандартів.

Також важливими є положення іншого Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 червня 2002 р. «Про затвердження Концепції розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної

власності», який у тому числі містить норми щодо охорони складних об'єктів інтелектуальної власності [166]. Представляється, що зазначені положення в цьому акті є схожими до інших актів уряду та дублюють друг друга. Можливо за доречним уніфікувати проаналізовані підзаконні акти уряду та прийняти єдиний акт, можливо програмно-планового характеру, в якому визначити довгострокові та поточні перспективи і шляхи та терміни їх практичної реалізації. На думку автора доречним було б нормативне визначення конкретних строків реалізації зазначених результатів з метою удосконалення положень щодо подальшого розвитку результатів інтелектуальної власності, у тому числі й складних.

У 2016 році була прийнята нова Концепція, «метою якої є створення оптимальної, якісної та ефективної державної системи правової охорони інтелектуальної власності, здатної сформулювати, реалізувати прозору публічну модель подолання існуючих викликів та ризиків і запропонувати дієві інструменти сфери інтелектуальної власності як стимули для розвитку споріднених економічних та суспільних чинників» [167]. О. Духовна зазначає, що «затверджена Концепція передбачає низку змін системи державного управління сферою правової охорони ІВ, насамперед, перетворення трирівневої структури системи організації державного управління сферою ІВ на дворівневу.

Наразі трирівнева структура представлена таким чином:

1 рівень — Міністерство економічного розвитку і торгівлі є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності.

2 рівень — Державна служба інтелектуальної власності України, яка донедавна була центральним органом виконавчої влади, діяльність якої спрямовувалася та координувалася КМУ через Першого віце-прем'єра міністра України — Міністра економічного розвитку і торгівлі, а також реалізовувала державну політику у сфері інтелектуальної власності. До

основних функцій ДСІВ було віднесено, зокрема, організацію експертизи та реєстрації об'єктів ІВ, ведення державного реєстру об'єктів права ІВ, організацію функціонування Апеляційної палати, розробку методик розрахунків, облік і контроль ОКУ. ДСІВ фінансувалася за кошти з державного бюджету. Реформування державної правової системи охорони ІВ триває вже третій рік, хоча початково реалізація Концепції планувалася протягом 2016 р. — I кварталу 2017 р. До того ж зміни, які мають відбутися, не зовсім узгоджуються з проголошеним у Концепції підходом до створення Національного органу інтелектуальної власності, а саме першочергове подання відповідного законопроекту та утворення НОІВ на базі державного підприємства» [52, с. 1]. Але у 2020 році був прийнятий законодавчий акт, яким було внесені зміни до деяких інших актів щодо створення Національного органу інтелектуальної власності (далі - НОІВ), якою є «державна організація, що входить до державної системи правової охорони інтелектуальної власності, визначена на національному рівні Кабінетом Міністрів України як така, що здійснює повноваження у сфері інтелектуальної власності, визначені цим Законом, іншими законами у сфері інтелектуальної власності, актами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, та статутом, і має право представляти Україну в міжнародних та регіональних організаціях» [149]. У проекті Закону України «Про удосконалення державної системи правової охорони інтелектуальної власності» визначено, що «НОІВ діє на підставі цього Закону, законів про охорону прав на об'єкти інтелектуальної власності, статуту, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, регламенту Апеляційної палати НОІВ, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності.

2. НОІВ має право здійснювати окремі повноваження з реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності, визначені цим Законом.

Основним завданням НОІВ є забезпечення функціонування національної системи охорони інтелектуальної власності.

2. На виконання свого основного завдання НОІВ у порядку, передбаченому цим Законом, здійснює такі функції:

1) бере участь у реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності;

2) аналізує потреби національної освіти, науки, культури, суб'єктів бізнесу та інноваційної інфраструктури щодо охорони та захисту прав інтелектуальної власності, визначає тенденції розвитку національної системи охорони інтелектуальної власності, комерціалізації результатів інтелектуальної, творчої діяльності, трансферу технологій тощо, і розробляє та подає на розгляд центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, пропозиції щодо формування та реалізації державної політики у цій сфері;

3) узагальнює національну та міжнародну практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє та подає у встановленому законом порядку пропозиції щодо його вдосконалення;

4) здійснює міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності і представництво інтересів України в зазначеній сфері у міжнародних організаціях відповідно до законодавства;

5) розробляє за дорученням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, проект Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності України з урахуванням стратегічних завдань інноваційного розвитку держави;

6) проводить науково-технічну експертизу заявок на об'єкти інтелектуальної власності, у порядку передбаченому законами про охорону прав об'єкти інтелектуальної власності;

7) проводить правову експертизу документів стосовно внесення до державних реєстрів відомостей про об'єкти права інтелектуальної власності, що охороняються на території України, у порядку, передбаченому законами про охорону прав об'єкти інтелектуальної власності;

8) здійснює функції Міжнародного пошукового органу та Органу міжнародної попередньої експертизи, відповідно до угод із Всесвітньою організацією інтелектуальної власності;

9) веде державні реєстри об'єктів права інтелектуальної власності, вносить до них відомості, надає витяги та виписки в електронній та (або) паперовій формі, видає охоронні документи в електронній та (або) паперовій формі, тощо» [159].

Надалі у системі можливо виокремити відомчі акти, які, як правило приймаються відповідними уповноваженими державними органами виконавчої влади і регулюють окремі питання стосовно прав інтелектуальної власності і суміжних прав, а також складних її об'єктів. Так, за ст. 4 Закону України «Про авторське право і суміжні права» діє спеціальний орган, а саме: «Установа, яка забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони авторського права і суміжних прав, здійснює свої повноваження у межах, що передбачені законом, зокрема й нормативного характеру» [142]. Такою Установою раніше був Департамент інтелектуальної власності, який входив до складу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [171]. Департамент інтелектуальної власності діяв на підставі наказу Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, згідно із яким мав певні повноваження, які стосуються, у тому числі й складних об'єктів інтелектуальної власності, наприклад, це:

– забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності;

- організація в установленому порядку проведення експертизи заявок на об'єкти права інтелектуальної власності та видачі патентів/свідоцтв на об'єкти права інтелектуальної власності;
- забезпечення здійснення державної реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності, проведення реєстрації договорів про передачу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що охороняються на території України, та ліцензійних договорів;
- забезпечення визначення уповноважених закладів для проведення експертизи заявок на об'єкти права інтелектуальної власності та доручення їм проведення такої експертизи;
- організація ведення державних реєстрів об'єктів права інтелектуальної власності;
- аналіз стану застосування і дотримання національного законодавства та міжнародних договорів у сфері авторського права і суміжних прав;
- забезпечення здійснення міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності з відповідними органами інших держав;
- забезпечення представництва та участі України в діяльності відповідних міжнародних (зокрема Всесвітньої організації інтелектуальної власності), європейських та інших регіональних організацій у сфері інтелектуальної власності;
- ужиття заходів щодо виконання зобов'язань, зумовлених участю України в міжнародних, європейських та регіональних організаціях у сфері інтелектуальної власності [175], тощо.

Певні акти щодо регулювання інтелектуальної власності та її результатів видає Міністерство освіти і науки України. Так, діють Правила використання комп'ютерних програм у навчальних закладах, які затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 02 грудня 2004 р. Зазначені правила містять положення щодо порядку та умов використання комп'ютерних програм у навчальних закладах, які можуть бути й складними об'єктами

інтелектуальної власності та визначаються як «набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах)» [178]. Тобто, для відтворення і використання комп'ютерних програм у навчальних закладах необхідне сучасне технологічне обладнання у вигляді комп'ютерів різноманітної модифікації. Легальною підставою для використання комп'ютерних програм у навчальних закладах є ліцензія, як дозвільний документ, який за цим нормативним актом є «письмове повноваження на використання комп'ютерної програми в певній обмеженій сфері, надане особою, яка має виключне право дозволяти використання комп'ютерної програми. Ліцензія на використання комп'ютерної програми може бути виключною, одиничною, невиключною, а також іншого виду, що не суперечить закону» [178]. Тобто, на нормативному рівні визначений спеціальний вид ліцензії як дозвільного документу на певний вид діяльності - використання комп'ютерних програм у навчальних закладах та її різновиди, від яких залежить її використання. У наступному розділі дисертаційного дослідження більш детально розглядається ліцензія на використання об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі й складних. Деякі акти стосуються контролю, так, діє наказ «про затвердження уніфікованої форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності, та форми припису щодо усунення порушень, виявлених під час проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності» [174]. Крім Міністерства освіти і науки інші органи виконавчої влади мають право у межах своїх повноважень видавати певні відомчі акти

стосовно інтелектуальної власності, у тому числі й складних. Так, діє Порядок інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади, який затверджений наказом Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25 листопада 2002 року № 327/225, в якому зазначено, що «Інформаційне наповнення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади здійснюється шляхом: представлення органами виконавчої влади на власних веб-сайтах інформації з наступною її інтеграцією до Єдиного веб-порталу програмно-технічними засобами Єдиного веб-порталу; безпосереднього подання органами виконавчої влади інформації до Єдиного веб-порталу [176]. Важливими є акти, які приймає у межах своїх повноважень Міністерство економічного розвитку та торгівлі України. Так, діє Порядок, який «визначає механізм наповнення та використання коштів фонду державного стимулювання створення і використання винаходів (корисних моделей) та промислових зразків (далі - фонд). Державна інноваційна фінансово-кредитна установа (далі - оператор фонду), що входить до державної системи правової охорони інтелектуальної власності, відкриває в установленому порядку поточний рахунок для реалізації експериментального проекту з організації діяльності фонду. Наповнення фонду здійснюється за рахунок коштів, одержаних від сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності (далі - кошти фонду)» [177].

У літературі вказується на недоліки сучасного нормативного регулювання прав інтелектуальної власності і суміжних прав, а також щодо складних об'єктів інтелектуальної власності. Так, зазначається, що «необхідно констатувати значне відставання законодавства від розвитку науки і техніки, в наслідком чого залишається неврегульованою сфера авторського права, правова невизначеність багатьох ключових понять (наприклад, відсутнє законодавче визначення поняття твору та понять, що

стосуються глобальної мережі Інтернет)» [192, с. 76], адже «існують проблеми забезпечення доказів при поданні позову про порушення цих прав. Тому, ефективність захисту прав інтелектуальної власності залежить від досконалості законодавства, створення і дієвості національної системи охорони та захисту інтелектуальної власності» [193, с. 52]. Законодавство України не надає визначення поняття об'єктів права інтелектуальної власності, а тільки перераховує результати інтелектуальної діяльності, яким надається правова охорона згідно зі ст. 420 ЦК України [244].

В.В. Луць зазначає, що «не забезпеченим на належному рівні залишається механізм захисту особистих немайнових прав інтелектуальної власності в Україні, відсутнє єдине розуміння основних понять і категорій права інтелектуальної власності, проблемним є питання кваліфікації правопорушень, судді часто необізнані із спеціальною термінологією, існують проблеми із забезпеченням доказів у справах щодо захисту авторських прав» [111, с. 115]. Т.В. Рудник зазначає, що «не останню роль у неналежному захисті прав інтелектуальної власності відіграють проблеми в судовій владі, недовіра громадян. І для цього є підстави: складність у виявленні порушників; неправильне застосування законодавства; відсутність у суддів спеціальних знань з права інтелектуальної власності» [192, с. 76]. Нормативне чітке визначення поняття, ознак та способів охорони складних об'єктів інтелектуальної власності буде сприяти відповідній судовій практиці та суддям при розгляді справ, предметом яких є зазначені об'єкти. Судова практика має велике значення щодо тлумачення та правил та умов застосування складних об'єктів інтелектуальної власності.

До зазначеної системи можливо віднести судову практику, приклади якої, доповнюють наступні підрозділи дисертаційного дослідження. Зазначена практика може бути й міжнародного характеру, так, у літературі слушно зазначається, що «досить велику роль у питаннях уніфікації та гармонізації правового регулювання відносин у сфері охорони та використання інтелектуальної власності відіграє Суд ЄС. За відсутності відповідної

гармонізації національних законодавчих актів в сфері інтелектуальної власності з принципами вільного руху товарів та послуг та свободи конкуренції, які були проголошені ЄС, значення практики Суду ЄС важко переоцінити. У цілому, Комісія ЄС відводить Суду ЄС визначальну роль. Так, практика показує, що початку всебічної діяльності з уніфікації у сфері охорони та використання інтелектуальної власності, передує етап практики правозастосування прецедентного характеру, яка дозволяє виявити існуючі прогалини у правовому регулюванні та розв'язати відповідні проблеми» [56, с. 116]. Тобто, уніфікація є також позитивним моментом судової практики, яка сприяє єдиній процедурі визначення та реалізації складних об'єктів інтелектуальної власності. Слушною також є думка в літературі про те, що «питання визначення місця та ролі судової практики в регулюванні договірних відносин набуває нового змісту в сучасних умовах та все частіше наголошується на тому, що застосування прецеденту в правовій діяльності нашої країни є нагальною потребою, для реалізації якої створені як правові, так і політичні передумови. Причиною цього є велика кількість прогалин у законодавстві, а також наявність в законодавстві формулювань, що дають підстави по-різному тлумачити їх зміст» [239, с. 111]. Доречним є також створення спеціального судового органу – Вищого суду з питань інтелектуальної власності, практика якого покликана узагальненню законодавства відносно складних об'єктів інтелектуальної власності. Так, за ст. 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у «системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди як суди першої та апеляційної інстанції з розгляду окремих категорій справ. Вищі спеціалізовані суди розглядають справи, які віднесені до їх юрисдикції процесуальним законом. У складі вищого спеціалізованого суду можуть утворюватися судові палати для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції, а також утворюється апеляційна палата для розгляду справ в апеляційній інстанції» [133]. Саме такою спеціалізованою судовою установою є Вищий суд з питань інтелектуальної власності.

Таким чином, правовому регулюванню складних об'єктів інтелектуальної власності притаманна системність, як чинник який виокремлює сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, а також до зазначеної системи входять судова практика і доктрина.

Висновки до Розділу 1

На основі проведеного аналізу правової природи складних об'єктів права інтелектуальної власності сформульовано визначення, за яким складний об'єкт права інтелектуальної власності є результатом творчої діяльності, який відповідає вимогам законодавства та втілений в об'єктивній формі продукт, при цьому творчий характер є його важливою ознакою та умовою існування. Також складні об'єкти права інтелектуальної власності є специфічними об'єктами права інтелектуальної власності, яким притаманна розгалужена внутрішня структура, складена із певних самостійних елементів.

Змістовний аналіз складних об'єктів права інтелектуальної власності дозволив виокремити їх ознаки, до яких слід віднести: поєднання творів двох або більше галузей мистецтва (різномірні об'єкти авторського права); кожна з частин такого твору створювалася саме з метою створення цілісного твору і об'єднана творчим задумом (ідеєю); кожна з частин твору не є головною по відношенню до інших; частини твору можуть використовуватися як разом, так і окремо від інших частин твору, тобто мати самостійне значення; існують в цілому, без будь-якого зі своїх складових елементів припиняють існувати, тощо.

На основі існуючих напрацювань в українській та зарубіжній доктрині цивільного права надана характеристика різних видів складних об'єктів права інтелектуальної власності та обґрунтовано, що з метою наукового висновку складних об'єктів права інтелектуальної власності найбільш універсальною за змістом та оптимальною в контексті повноти

класифікацією є їх поділ залежно від: факту оприлюднення (опублікування): оприлюднені, які доступні для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, показу, демонстрації, сповіщення тощо та неоприлюднені, які недоступні до загального відому (частково або повністю); форми вираження: цифрові й аналогові; змісту: літературні та художні твори, комп'ютерні програми та інші твори; взаємозв'язку з об'єктами авторського права: ті, які пов'язані з об'єктами авторського права (літературні та художні твори, комп'ютерні програми) та ті, які не пов'язані з об'єктами авторського права (комерційна таємниця, кінофільми, реклама); носія: суб'єктивні (пантоміми, хореографічні та інші сценічні твори) та об'єктивні (літературні та художні твори, комп'ютерні програми, кінофільми, реклама); умов створення: одноособові складні об'єкти інтелектуальної власності, тобто які створені творчою працею однієї особи та створені у результаті співавторства (роздільного і нероздільного).

Структурний науковий аналіз зазначених правових категорій виявив їх відмінності, які полягають у такому: складний твір є синтезом, а не простою сукупністю складових частин, які є різнорідними за своїм характером; у складного об'єкта завжди є два або більше авторів, які здійснюють різну за характером творчу діяльність, натомість у складеного твору важливим є не автор, а укладальник, оскільки складний твір може включати об'єкти, які не є об'єктами авторського права; вилучення будь-якої з частин складного твору порушує його сутність як цілісного твору; вилучення складової частини або декількох не змінює сутності складеного твору; складний об'єкт завжди є новим творчим результатом, складений твір ґрунтується на вже створених об'єктах інтелектуальної власності.

Зміст складених об'єктів становлять підбір та розташування певних самостійних об'єктів, які не обов'язково мають виступати об'єктами права інтелектуальної власності, оскільки основою складних об'єктів є інтелектуальна власність, їх формою, змістом і практичним вираженням є невичерпний перелік об'єктів права інтелектуальної власності.

Встановлено, що складні і складені об'єкти співвідносяться як окремі результати інтелектуальної власності та мають відмінне походження – підстави й умови виникнення і зміст. Визначення особливостей складних і складених об'єктів, умов їх створення, змісту прав інтелектуальної власності має важливе не лише теоретичне, а й практичне значення, яке полягає у їх використанні, розпорядженні та відповідній охороні, складний об'єкт інтелектуальної власності завжди носить характер «першості» на відміну від складеного об'єкту, який, як правило, вже існував до його створення та має відповідну специфічну форму (збірник або компіляція).

Дослідження чинного законодавства та правозастосовчої практики дозволило визначити, що комплексність відносин інтелектуальної власності позначається на підходах, що застосовуються в процесі їх правового регулювання. З метою забезпечення сприятливого розвитку сфери інтелектуальної власності законодавець застосовує відповідне сполучення дозволів, зобов'язань і заборон, які формують особливий порядок правового регулювання. Необхідно також констатувати значне відставання законодавства від розвитку науки і техніки, в наслідком чого залишається нерегульованою сфера авторського права, правова невизначеність багатьох ключових понять (наприклад, відсутнє законодавче визначення понять, що стосуються глобальної мережі Інтернет), не забезпеченим на належному рівні залишається механізм захисту особистих немайнових прав інтелектуальної власності в Україні, відсутнє єдине розуміння основних понять і категорій права інтелектуальної власності, проблемним є питання кваліфікації правопорушень, об'єктом яких є складні результати творчої діяльності.

Визначено, що перспективним напрямком правового забезпечення складних об'єктів інтелектуальної власності (у тому числі положення щодо їх створення, використання та охорони) є імплементація у норми вітчизняного законодавства міжнародних правових засад, які містяться у відповідних конвенціях, договорах та є вектором європейського розвитку України.

РОЗДІЛ 2

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВОМОЧНОСТЕЙ ВІДНОСНО СКЛАДНИХ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1. Використання та розпорядження складними об'єктами права інтелектуальної власності в світовій практиці

Використання та розпорядження складними об'єктами права інтелектуальної власності в світовій практиці, як і в Україні, регулюється відповідним законодавством стосовно загального спеціального правового характеру стосовно права інтелектуальної власності у зарубіжних країнах, враховуючи їх інтелектуальний потенціал та високий рівень платоспроможності і конкурентоздатності.

Насамперед це чисельні міжнародні угоди, які містять положення як щодо охорони так і розпорядження і використання результатів інтелектуальної власності. В ст. 10 ЦК України (ч. 1) закріплене загальне правило про привалювання міжнародного договору над іншими нормативно-правовими вітчизняними актами. Більше того, згідно з ч. 2 цієї статті, «якщо у чинному міжнародному договорі України містяться інші правила від тих, що встановлені відповідним актом цивільного законодавства, застосовуються правила цього договору» [244]. Іншими словами, за таких обставин ЦК встановлює пріоритет дії міжнародного договору, що певною мірою відповідає вимогам закону України «Про міжнародні договори України» та ст. 9 Конституції України. Значну питому вагу серед міжнародних договорів складають багатосторонні міжнародні договори — конвенції, на підставі яких відбувається використання та розпорядження складними об'єктами інтелектуальної власності як у світі так і в Україні. Серед них особливим джерелом договірної права є Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 р., яка містить уніфіковані матеріально-правові норми договірної права [78].

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, до якої Україна приєдналася 31 травня 1995 року [21] містить загальні засади – принципи використання й охорони об'єктів прав інтелектуальної власності, які базуються на «національному режиму», «автоматичної охорони» та «незалежності охорони». Відповідно до зазначеного документу, «для того, щоб автора літературних і художніх творів, які охороняє ця Конвенція, розглядали, за відсутності до& казів протилежного, саме як автора і відповідно до цього він у країнах ЄС міг порушувати судове переслідування проти контра& факторів, достатньо, щоб ім'я автора було позначено на творі зви& чайним чином. Цей пункт застосовується навіть коли це ім'я є псевдонімом, якщо псевдонім, взятий автором, не викликає сумніву в його особі (част. 1 ст. 15 Конвенції). Вказане має суттєве значення для визначення змісту знака авторського права у виданнях» [120, с. 12]. Також у літературі слушною є думка про те, що «конвенційні принципи зумовлюються територіальним характером авторських правовідносин і тому спираються на національні законодавства країн - суб'єктів системи міжнародної охорони авторських прав, зокрема й на законодавство України» [252, с. 85].

Важливим документом є Всесвітня конвенція про авторське право, яка набрала чинності 16 вересня 1955 року. Україна постановою Верховної Ради від 23 грудня 1993 року підтвердила свою участь у Всесвітній конвенції про авторське право 1952 року [153].

Наступним міжнародним нормативно-правовим актом є Договір ВОІВ з авторського права, прийнятий на Дипломатичній конференції ВОІВ з деяких питань авторського права в Женеві 20 грудня 1996 року, до якого України приєдналась відповідним нормативно-правовим актом [156], яким передбачається види охорони об'єктів авторського права, а саме: право на поширення, право на прокат і право на сповіщення для загального відома.

Міжнародна конвенція з охорони інтересів виконавців, виробників фонограм і органів мовлення (Римська конвенція) забезпечує охорону прав

виконавців під час виконання творів, фонограм, а також виробників фонограм і органів мовлення.

З середини ХХ ст. виникло таке негативне явище як піратство, на протидію якого була прийнята Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм, прийнята у 1971 році, до якої України приєдналась у 1999 р. [147].

У літературі слушною є думка про те, що «швидке зростання темпів застосування цифрової технології сприяє подальшій розробці та прийнятті відповідних міжнародних документів стосовно використання й охорони об'єктів авторського права, у тому числі й складних» [88, с. 90].

Також провідну роль відіграє Організація Об'єднаних Націй (ООН) і система міжнародних організацій, найбільш значними з яких, зокрема, є ГАТТ (Генеральна угода про тарифи і торгівлю) – глобальний міжнародний багатосторонній договір (система міжнародно-правових актів), що містить принципи і правила міжнародної торгівлі, якими повинні керуватися країни, що беруть участь у ньому. Невід'ємною складовою частиною системи ГАТТ/СОТ є Угода з торгових аспектів права інтелектуальної власності – ТРІПС; ПРООН (Програма розвитку ООН); ЮНІКТАД (Конференція ООН із питань торгівлі і розвитку); ЮНІДО (спеціалізована організація ООН із питань промислового розвитку).

У літературі слушною є думка про те, що «специфіка права ЄС полягає в тому, що воно є результатом як міжнаціонального співробітництва, так і наднаціональної правотворчості. Дана система права виступає як симбіоз міжнаціонального та наднаціонального начал. Взаємовідносини права ЄС і національного права характеризуються такими трьома принципами:

1. верховенство права ЄС означає, що у випадку колізії (суперечності, зіткнення) норми національного права та права ЄС переважну силу має остання. Саме вона і підлягає застосуванню національною адміністрацією та судами. Всі різночитання національної конституції та установчих актів

повинні бути усунені до ратифікації та набрання установчими актами чинності;

2. принцип інтеграції передбачає інтегрованість, інкорпорацію норм права

Співтовариств у національні системи права всіх держав-членів. Це означає, що право ЄС за допомогою актів трансформації діє і застосовується на території держав-членів на тих самих умовах, що й національне право (включення змін до національних конституцій при вступі до ЄС, а також прийняття спеціальних законів про верховенство права ЄС);

3. юрисдикційна (судова) захищеність означає, що не тільки судові установи

Співтовариств, а й національні суди зобов'язані забезпечити застосування трансформованого права Співтовариств та ефективний захист прав та інтересів, що виникають на основі цього права. Національний суд зобов'язаний застосувати норму права ЄС, навіть якщо їй суперечить національне джерело права. Це впливає з принципу верховенства права ЄС. Загальна вимога обов'язкового застосування права ЄС поширюється на всі національні судові органи всіх рівнів. І тільки у тому випадку, коли національний суд не має права розглядати справу, вона відповідно до розмежування юрисдикції передається на розгляд до судових установ Союзу» [10, с. 40-41].

Керуючись принципом вільного руху товарів та послуг, держави — члени Європейського Союзу спрямовують свої зусилля, передусім, на уніфікацію та гармонізацію законодавства про інтелектуальну власність. Слушним є аналіз Н Бочарової про те, що «для реалізації гармонізації й уніфікації законодавства, а також запобігання використанню прав інтелектуальної власності з метою недобросовісної конкуренції керівні органи ЄС вживають такі заходи, як участь у роботі основних міжнародних організацій з питань охорони інтелектуальної власності, підготовка

спеціальних розділів для угод про приєднання до ЄС майбутніх членів, але головним є прийняття відповідних актів органів ЄС.

Усі нормативно-правові акти ЄС у сфері інтелектуальної власності належать до «вторинного права» ЄС, пов'язаного з нормотворчою діяльністю Ради і Комісії Європейських Співтовариств за участю Європейського парламенту. Діяльність нормотворчих органів Співтовариств базується на компетенції, яка чітко визначена в установчих договорах ЄС, зокрема в ч. 1 ст. 249 Договору про Співтовариство. Згідно з нею до керівних органів ЄС належать Рада, Комісія, Європарламент, які мають право на підставі договору видавати передбачені в ньому нормативні акти. Отже, основними регуляторами інтеграційних процесів в ЄС є акти органів Євросоюзу – регламенти, директиви, рішення. Права інтелектуальної власності в ЄС регулюються переважно регламентами (regulations) і директивами (directives)» [26, с. 40].

Важливе значення і вплив на міжнародне законодавство щодо інтелектуальної власності має Суд Європейського Співтовариства, значення практики якого не можна переоцінити.

Реалізація винаходів та інших технологічних новацій на комерційній основі виступають як одна з головних сфер застосування результатів наукових досліджень і розробок, яка стала важливою складовою частиною сучасної світової торгівлі і фактором прискорення міжнародного товарообігу. Так, наприклад, «значну роль у міжнародній ліцензійній торгівлі відіграють країни Західної Європи. Так, частка Німеччини у світовому експорті ліцензій становить 13, Великої Британії – 8 %. Нетто-імпортером ліцензій є Японія, але її частка у світовому експорті – 19 % і має тенденцію до зростання» [82, с. 289].

Економічні дослідження засвідчують, що міжнародне ліцензування є чи не найперспективнішим способом, який забезпечує завоювання важкодоступних ринків. Найбільшого поширення в практиці ліцензійної

торгівлі отримали виключні та прості ліцензії. Вони, своєю чергою, можуть бути патентними, змішаними та безпатентними.

Різноманітні договори як засоби використання й реалізації об'єктів права інтелектуальної власності є поширеною формою, які допомагають створенню умов і порядку збуту шляхом використання юридичної та господарської монополії при здійсненні діяльності на договірній території. Наприклад, це договір франчайзингу, який представляє собою, перш за все, як зазначає Еннан Р.Є. «передання прав інтелектуальної власності, які індивідуалізують підприємницьку діяльність суб'єкта господарювання. Основу цієї діяльності складають комплекс прав, які надаються франчайзером франчайзі з дозволом виробляти або здійснювати інші дії за зазначеним договором.

У ЄС виокремлюються види франчайзингу - промисловий, з приводу збуту та сервісний. Регулювання в рамках системи СОТ доволі "мозаїчне", тому що не існує спеціальних правил, які б стосувались виключно франчайзингу. Більшою упорядкованістю вирізняється законодавство ЄС, а також практика Суду ЄС» [54, с. 94-95].

Аналіз світової практики обміну науково-технічними досягненнями, винаходами, ноу-хау, промисловими зразками і товарними знаками між окремими фірмами і монополістичними об'єднаннями, як в країні, так і між країнами свідчить про те, що в основі виникнення і розвитку сучасної міжнародної торгівлі правами інтелектуальної власності лежать об'єктивні економічні фактори. Цей ринок виник багато пізніше власне товарного ринку, у період, коли капіталістична система господарювання досягла високого рівня економічного розвитку. Цей розвиток супроводжувався розподілом суспільної праці не тільки в галузі промислового виробництва, але й в галузі науково-дослідних, проектних і конструкторських робіт і їхнього промислового освоєння.

Міжнародні нормативно-правові акти є важливими джерелами правового регулювання використання й охорони об'єктів інтелектуальної власності, на

що звертає увагу й Вищий господарський суд України у своєму оглядовому листі [183].

Таким чином, можливо говорити про «інтернаціоналізацію комерційного використання результатів інтелектуальної діяльності, що пов'язана з глобальною взаємозалежністю національних економік, обумовлена технологічними перетвореннями та появою нових інформаційних технологій, а також із важливою роллю нових знань як чинників, що суттєво впливають на прибутковість комерційної діяльності та конкурентоспроможність товарів, робіт, послуг» [252, с. 356].

15 квітня 1994 р. відповідно до Додатку I Марракешського заключного акта про підписання СОТ Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності відбулося приєднання до СОТ, шляхом укладення угоди TRIPS. Економічними причинами цього приєднання були, як правило, був захист комерційних інтересів країн.

Організаційно цей процес полягав у створенні в структурі Генеральної ради СОТ трьох підрозділів: Ради з торгівлі послугами; Ради з торгівлі товарами та Ради з інтелектуальної власності, яка здійснює нагляд за виконаннях.

Поряд зі спеціалізацією і концентрацією наукових досліджень і розробок швидко прогресує нерівномірність розвитку науки і техніки по країнах світу, а розрив у рівні досліджень і розробок має тенденцію до збільшення, що породжує конкуренцію в дослідженнях та розробках і визначає нерівномірний випереджальний розвиток виробництва в тій чи іншій країні, області науки і техніки.

Зараз у світі, як зазначає Дмитришин В.С. «діє більше 250 тис. угод і договорів про міжнародну передачу технологій. Навіть найбільш розвинені індустриальні країни є не тільки експортерами, а й імпортерами технологій. Головною країною в цьому відношенні є США. На її частину припадає біля 50 % обсягу світової торгівлі технологіями, у тому числі приблизно 40 % світового експорту ліцензій. Взагалі продаж ліцензій, разом з повною

передачею прав, - це типова форма передачі технологій. У сучасних умовах передача і використання виключних прав на винаходи, промислові зразки, товарні знаки та інші об'єкти часто супроводжуються передачею ноу-хау, технічної документації, наданням технічної допомоги тощо. Найбільш поширеними стали невиключні ліцензії на виготовлення і реалізацію продукції» [46, с. 15-16].

Барабаш В. досліджуючи комерціалізацію інтелектуальної власності в Великобританії зазначає, що «цікавим є досвід Великої Британії, яка продукує 5 % світової науки і створює необхідні умови для співпраці з кращими вченими. Досягнення британської науки всесвітньо відомі (закони Ньютона, рівняння Максвелла, еволюційна теорія Дарвіна, будова атома Резерфорда, структура молекули ДНК, геном людини, клонування тварини). Рівень підготовки у навчальних закладах Великої Британії — один із найкращих у світі, її також можна брати за приклад в організації фінансування наукових досліджень і в комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, які створені в університетах країни.

Стратегія створення багатства країни та покращення якості життя населення завдяки розвитку науки та нових технологій була викладена у Білій книзі під назвою "Реалізація нашого потенціалу" (видана у 1993 р. британським урядом)» [17, с. 19-21].

В. Барабаш надалі зазначає, що «для заохочення науково-дослідницької діяльності ВНЗ уряд надає кошти університетам для підтримки їх конкурентоспроможності, сприяє створенню малих і середніх підприємств та інноваційних структур. Зростання економіки країни розглядається у прямій залежності від інноваційного процесу, який стимулює інвестиції в науку, призводить до розвитку нових продуктів, процесів та послуг. Для прикладу, у 2002 р. витрати на науку становили 2,2 % від ВВП Великої Британії. Найбільше коштів від загальних витрат на науку отримують: фармацевтика та біотехнологія — 36,7 %, космічна та оборонна галузі — 9,8 % . При цьому

кошти надходять не лише від держави, британські компанії покривають більшу частину від національних інвестицій у науку (близько 60 %).

Варто зазначити, що наукою у Великій Британії опікується департамент торгівлі та промисловості. Уся освіта, від початкової до вищої, керується департаментом освіти. До його компетенції належить сфера дошкільної підготовки, освіта школярів та навчання в університетах і коледжах. Усю організаційну роботу виконує мережа різноманітних виконавчих агенцій, оскільки департаменти є політичними структурами. Однією з таких виконавчих агенцій є Патентний офіс, він підпорядковується департаменту торгівлі та промисловості, до сфери його компетенції відносять патенти, проекти, торговельні марки та авторські права. Він визначає внутрішню та зовнішню політику щодо об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ).

Розподіл коштів на проведення наукових досліджень відбувається децентралізовано, крім того, діє широка мережа рад, комітетів, дорадчих груп, які відіграють важливу роль у формуванні політики держави з цього питання. Університети отримують державні кошти залежно від їх рейтингу, він визначається раз на чотири роки за певною встановленою системою оцінки діяльності університетів» [17, с. 22-24].

Крім того, «уся інтелектуальна власність, створена науковцями і студентами університетів Великої Британії, належить університету, в якому її розробили. Університет сприяє розробникам в отриманні зиску від результатів своєї наукової діяльності. Для того, щоб процес комерціалізації відбувся успішно, необхідні три чинники: існування ОІВ в університеті; наявність у ВНЗ спеціалізованого підрозділу з трансферу технологій та повинні бути замовники ОІВ.

Умова отримання частки прибутку від комерціалізації ОІВ — університет повинен бути лідером у певній сфері. У вищих навчальних закладах Великої Британії існує так зване право першого щодо інтелектуальної власності. Його суть у тому, що університет має право першості в оформленні ліцензії на будь-який ОІВ, розроблений у ньому.

Якщо університет з якихось причин не має наміру оформляти ліцензію на цей ОІВ, то наступним, хто має на це право, є науковець-розробник, який може це зробити в іншій компанії. Останнім часом політика стосовно патентування в університетах значно змінилася — якщо раніше патентувалися всі розробки, то тепер ОІВ патентуються лише після їх упровадження.

Для зручності проведення комерціалізації наукових розробок при університетах створюються дочірні компанії (як наші товариства з обмеженою відповідальністю), що займаються саме процесом комерціалізації наукових розробок університету. Робота компанії побудована таким чином: розробник, котрий бажає комерціалізувати свою наукову розробку, звертається до компанії, де її оцінюють і розробляють рекомендації, чи доцільно її патентувати та ліцензувати, чи доцільно створювати мале підприємство (МП). Деколи для об'єктивного оцінювання необхідно провести додаткові дослідження, для цього в університетах існує спеціальний венчурний фонд.

Інноваційний комітет під головуванням віце-президента університету, засідання якого відбуваються щомісяця, визначає кому, скільки і на який період (від 3 до 12 місяців) виділити кошти на проведення досліджень. Фінансування перспективних розробок дуже вигідне для ВНЗ за рахунок додаткового фінансування розробки зростає частка акцій університету в новій компанії - малому підприємстві. МП може увійти у бізнес-інкубатор (БІ) університету, а згодом перейти до наукового парку. Важливим моментом у зазначеній процедурі є саме фінансування, адже саме воно є проблемним аспектом щодо створення об'єктів права інтелектуальної власності для України. На нашу думку, створення саме венчурних фондів як інститутів спільного інвестування є привабливим аспектом іноземного досвіду щодо належного і стабільного фінансування нових об'єктів права інтелектуальної власності, у тому числі й складних.

Університет Манчестера є одним із найбільших університетів Європи (34 тис. студентів, 9 тис. викладачів). Він входить до 25 кращих університетів світу. Університет виступив з ініціативою «Манчестер — столиця знань». Мета - відродити місто, яке базується на знаннях. Один із 8 віце-президентів Манчестерського університету відповідає за економічний та інноваційний розвиток. До кола його обов'язків належать комерціалізація ОІВ, зв'язки з промисловістю, створення системи заохочення для винахідників. Прибуток університету безпосередньо залежить від ліцензування ОІВ. Відбір кандидатів для виконання наукових досліджень здійснюється з урахуванням рівня комерціалізації їх винаходів. Наукові дослідження можуть бути як матеріальні так і нематеріальні, а за своїм складом і призначенням відноситися до складаних результатів права інтелектуальної власності.

Для комерціалізації ОІВ при Оксфордському університеті створено JOB ISIS Enterprise, який повністю належить університету, обирає керівників компанії, визначає їм заробітну плату. Заснований на початку XII ст., один із найстаріших університетів світу — Оксфордський — вважається найбільш інноваційним університетом Великої Британії. При раді університету існує дорадча група з питань інтелектуальної власності. Науковці університету звертаються до ISIS, яке займається патентуванням, ліцензуванням, шукає інвесторів для фінансування впровадження, складає бізнес-план, проводить юридичні консультації. ISIS оплачує всі витрати на отримання патентів (2,4 млн. доларів за 2004 р.). Чистий річний прибуток, який отримує ISIS від комерціалізації ОІВ, розподіляється між науковцями, університетом та факультетом. Тобто, за створення і використання об'єктів права інтелектуальної власності отримується прибуток, а тому вони є вельми привабливими як певні бізнес-об'єкти.

ТОВ типу ISIS, які займаються комерціалізацією ОІВ, призначені для пошуку замовників, встановлення юридичних відносин із споживачами, зменшення часу на впровадження ОІВ та передачі знань у суспільство. Тому

можна зробити висновок, що при університетах Великої Британії, поряд із інноваційними структурами (бізнес-інкубаторами, науковими та технологічними парками), існують організації, які успішно займаються комерціалізацією наукових розробок й ув'язують інтереси всіх і кожного, хто має відношення до ОІВ (науковців, університетів, його інноваційних структур, промисловців, юридичних та фінансових компаній). Досвід системи комерціалізації інтелектуальної власності Великої Британії є важливим для трансформування існуючої системи охорони прав інтелектуальної власності в Україні» [17, с. 24], у тому числі стосовно складних результатів інтелектуальної діяльності. Комерціалізація є важливим чинником щодо використання і розповсюдження об'єктів права інтелектуальної власності, адже саме завдяки цьому процесу зазначені об'єкти є об'єктами обігу, попиту, пропозицій, конкуренції, тощо. Завдяки комерціалізації вивчається досвід використання існуючих об'єктів права інтелектуальної власності та запроваджуються певні критерії для створення нових і виходу їх на ринок, у тому числі й світовий.

Цікавим є досвід РФ. Так, І. Блізнєц зазначає, що «стимулюючого значення для дослідження правової природи та особливостей складних результатів інтелектуальної діяльності на території Російської Федерації набуло прийняття частини четвертої Цивільного кодексу РФ (далі - ЦК РФ), ст. 1240 якого було закріплено перелік складних об'єктів: кінофільм, інші аудіовізуальні твори, театральнo-видовищна вистава, мультимедійний продукт, єдина технологія. З цієї ж статті може бути надано найпростіше визначення складного об'єкта як такого, що включає декілька результатів інтелектуальної діяльності, які підлягають охороні» [18, с. 390]. Тобто, нормативним є визначення складного об'єкта інтелектуальної власності та виокремлення його різновидів з урахуванням способу виникнення і розповсюдження.

На думку російських учених, «до складу єдиної технології не можуть входити об'єкти суміжних прав, а також засоби індивідуалізації товарів,

робіт, послуг та їх виробників. Результати інтелектуальної діяльності, що не підлягають правовій охороні на підставі правил частини четвертої ЦК РФ, можуть входити до складу єдиної технології відповідно до п. 1 ст. 1542, за наявності одночасно двох умов: 1) якщо вони охороняються за іншими правилами, відмінними від права інтелектуальної власності; 2) якщо вони створені самою особою, яка організувала створення єдиної технології» [40, с. 89].

На думку, Ю. Атаманової, сформульовані у ЦК РФ як такі, що «належать до категорії виключних, а право використання результатів інтелектуальної діяльності у складі єдиної технології вперше виникає у особи, яка організувала створення єдиної технології, а надалі на підставі договору може належати й іншим особам» [11, с. 128-129]. Зазначене притаманне й вітчизняним нормативним положенням стосовно використання будь-яких об'єктів права інтелектуальної власності, в тому числі й складним.

О. Рузакова зазначає, що «до договорів у сфері інтелектуальної власності відносить такі їх типи: авторські договори, включаючи договір замовлення; договори щодо передання суміжних прав; патентно-ліцензійні договори на об'єкти промислової власності; договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт; договори комерційної концесії (франчайзингу); договори про передачу ноу-хау» [194, с. 26-29]. Представляється, що іноземний досвід стосовно договірних засад щодо прав інтелектуальної власності є вельми доречним з метою запозичення продуктивних економічно-обґрунтованих положень, які є потребою нашої держави на сучасному її етапі розвитку. Саме договір є тією дійовою формою розпорядження складними об'єктами інтелектуальної власності, умови якого чітко в ньому закріплені як його істотні умови та ті, які обов'язково повинні бути виконані. Також договірна форма щодо використання об'єктів (результатів) права інтелектуальної власності є відповідним підґрунтям їх належного захисту у разі порушення або з інших причин.

Таким чином, чисельні норми міжнародних актів містять положення щодо використання та розпорядження складними об'єктами права інтелектуальної власності та деякі з них імпліментовані в діюче законодавство України, а деякі ні й застосовуються на підставі принципу верховенства міжнародних норм над національними. Міжнародні договори діють на території України на підставі Основного Закону та спеціальних нормативно-правових актів, серед яких провідне місце займає Закон України «Про міжнародні договори України».

2.2. Особливості реалізації правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні

Реалізація правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності тісно пов'язана із суб'єктивним правом, яке завжди належить уповноваженій особі, адже межі бажаної поведінки чітко окреслені нормами позитивного права. При цьому, як зазначається у літературі «суб'єктивне право виступає ще й мірою цієї свободи» [61, с. 342]. Представляється, що зазначене стосується й реалізації правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності. З цього приводу слушною є думка О.І. Харитоновой, яка вказує на те, що «ставлення власника до блага, яке йому належить, виражається у володінні, користуванні, розпорядженні, управлінні нею тощо» [236, с. 311-316]. Тобто, для власника об'єктів інтелектуальної власності презюмується право власності, змістом якого саме є зазначені суб'єктивні права. Також зазначені правомочності можуть бути реалізовані й окремо, в залежності від волевиявлення особи. Власником стосовно об'єктів права інтелектуальної власності є автор – творець та інші особи, яким на законних підставах вони належать, праві власності або зобов'язальному праві.

Право власності є найпоширеною формою для визначення правової приналежності об'єктів права інтелектуальної власності, у тому числі й

складних, змістом якого є тріада правомочностей, а саме: володіння, користування і розпорядження, які визначені нормативно. Так, за ч. 1 ст. 317 ЦК України «Власникові належать права володіння, користування та розпорядження своїм майном» [244]. Володіння річчю означає юридичне та фактичне панування власника над річчю, можливість впливати на цю річ в будь-який момент та такою річчю можуть бути й складні об'єкти інтелектуальної власності. У літературі зазначають, що «у римському праві володіння (*possessio*) розглядалося як фактичний стан речей, а не право, внаслідок чого відповідна правомочність не включалася римськими правознавцями до змісту права власності» [115, с. 307]. Тобто, сам творець, який є автором (винахідником) складних об'єктів інтелектуальної власності може ними володіти, а потім за своїм власним бажанням передіти їх іншій особі на підставі та в порядку визначеному нормами чинного законодавства. Володіння може бути використане й окремо як самостійний вид правомочності. Так, за ч. 1 ст. 395 ЦК України право володіння є речовим правом на чуже майно [244].

Наступною правомочністю права власності є право користування, суть якого полягає в тому, що власник (творець, автор) споживає зі складного об'єкта інтелектуальної власності корисні (споживчі) його властивості, що має цей об'єкт. Також стосовно складних об'єктів інтелектуальної власності це може бути користування як всім об'єктом так й його частиною з метою, наприклад, отримання прибутку.

Наступною правомочністю права власності є право розпорядження, яке вимагає від власника вчинення активних дій щодо складного об'єкта інтелектуальної власності. Розпорядження означає вчинення стосовно складного об'єкта інтелектуальної власності дій, що визначають його долю на майбутнє. Це може бути відчуження складного об'єкта інтелектуальної власності, його знищення, відмова від нього, тощо. Також розпорядження означає, що складний об'єкт інтелектуальної власності або його частина можуть бути предметом будь якого правочину (договору), у порядку та в

спосіб, передбачені нормами чинного, як правило, цивільного законодавства. Договірна форма є найбільш розповсюдженою стосовно права розпорядження.

У літературі йдеться дискусія щодо зазначених правомочностей власника та їх змісту і мети, так, слушною є думка про те, що «у володінні виражається статика відносин власності, тоді як інші згадані вище категорії відображають динаміку відносин власності. Проте існує й інша точка зору, згідно з якою відносини статичні власності виражають стан належності (присвоєння) матеріальних благ. Також зазначається, що відносини динаміки виражаються у процесі руху товару. Такий перехід майна від однієї особи до іншої може бути наслідком договору між товаровласниками, придбання майна в результаті спадкування, тощо» [100, с. 300].

Слушною з цього приводу є позиція О.І. Харитонової, яка вказує на те, що «у відносинах власності як складному суспільному явищі існують і статичні (володіння), і динамічні (користування, розпорядження) елементи змісту. Вони властиві йому завжди в сукупності, але залежно від ситуації можуть змінювати своє значення: виходити на перший план, тимчасово не функціонувати тощо» [236, с. 312-315]. Саме динамічні відносини є договірними за своєю суттю та правовою природою, так як саме за договором відбувається перехід об'єктів до іншої особи, яка стає їх власником або правоволодільцем.

Доречними є положення ЦК України стосовно співвідношення права власності та права інтелектуальної власності. Так, ст. 419 ЦК України містить наступні положення:

1. Право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного.
2. Перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ.

3. Перехід права власності на річ не означає переходу права на об'єкт права інтелектуальної власності [244]. Тобто, фактичний перехід без відповідної договірної або іншої форми не породжує зміну правомочностей.

Правомочності відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності визначені нормативно та тісно пов'язані і витікають з немайнових і майнових прав, які закріплені у ст.ст. 423-430 ЦК України [244].

Стаття 423 ЦК України містить перелік особистих немайнових прав інтелектуальної власності, які, крім цього, більш детально відображені у спеціальних законах. Це є автори, виконавці, винахідники тощо, яким належать зазначені права на законних підставах. Сутність та зміст права на визнання особи творцем полягає в тому, що особа, творчою працею якої створено певний той чи інший об'єкт інтелектуальної власності, визнається автором і відповідно до цього наділяється передбаченими законом як майновими, так і особистими немайновими правами. Автором може бути й іноземна особа. Наприклад, за ст. 1 Закону України «Про кінематографію» «іноземний суб'єкт кінематографії - юридична особа, створена або зареєстрована відповідно до законодавства іноземної держави з місцезнаходженням за межами України, яка організовує або організовує і фінансує виробництво, демонстрацію та розповсюдження фільму та/або яка здійснює виробництво фільму» [139].

Особисті немайнові права на твори науки, літератури і мистецтва визначені ст. 438 ЦК України [244] та Законом України «Про авторське право і суміжні права» [142], тобто можливо визначити загальне та спеціальне правове регулювання стосовно зазначених об'єктів та відповідні права на них немайнового характеру.

В окремих випадках, які передбачені чинним законодавством, особисті немайнові права інтелектуальної власності можуть належати й іншим особам, зокрема творчим спілкам, спадкоємцям тощо. У літературі слушною є думка про те, що «у разі коли твір створено фізичною особою-підприємцем немайнові права належать йому як фізичній особі, а майнові – як фізичній

особі-підприємцю» [125, с. 74-75]. Так, наприклад, слушною є думка про те, що «музичний твір є виключно поєднанням звуків і не може вміщувати елементи інших видів мистецтва (тексту, лібрето), виходячи з чого не виникає співавторства на музичний твір між особами, творчою працею яких створені об'єкти, що належать до різних видів мистецтва (автором музики та автором тексту або лібрето). В такому випадку виникає співавторство на складний твір та пропонується внести зміни до абз. 4 п. 1 ч. 1 ст. 433 ЦК України, виключивши положення, що музичний твір може бути з текстом» [58, с. 6].

Також слід приймати до уваги введення з 2015 року в діюче законодавство України поняття особи, які мають істотну участь та передачу відомостей про неї уповноваженим державним органам (Закон України «Про телебачення і радіомовлення» [137]).

ЦК України не містить вичерпного переліку особистих немайнових прав інтелектуальної власності. Зазначені відповідні положення конкретизовано в окремих спеціальних законах; також закріплені й інші особисті немайнові права творців інтелектуальної власності. Крім цього, ЦК України закріплює положення про те, що особисті немайнові права не залежать від майнових [244]. Тобто особистими немайновими правами є такі права інтелектуальної власності, які не породжують майнових. Передача творцем майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності будь-якій іншій особі не означає автоматичного переходу до неї особистих немайнових прав інтелектуальної власності.

Наряду з немайновими правами ЦК України у ст. 424 встановлює майнові права інтелектуальної власності [244], які за своєю вагомістю, як слушно зазначається у літературі, є «найбільш важливими» [241, с. 434].

Майновими правами суб'єкта права інтелектуальної власності є сукупність суб'єктивних прав, які породжують для цього суб'єкта певний майновий інтерес. Майнові права творця є фундаментом усіх інших його прав та наділяють його можливістю одержувати певні матеріальні блага,

заради чого він створює об'єкти інтелектуальної власності. Саме реалізація майнових прав є підґрунтям для отримання прибутку автором (творцем).

Відповідно до зазначених нормативних положень майнові права інтелектуальної власності поділяються на дві групи: виключні та невиключні. Так, до невиключних майнових прав належать право на використання об'єкта інтелектуальної власності, а також інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. До виключних майнових прав належать право дозволяти використання об'єкта інтелектуальної власності та право перешкоджати неправомірному його використанню, у тому числі забороняти таке використання. Так, Вищий господарський суд України зазначив, що «використання Товариством аудіовізуального твору шляхом його публічного сповіщення у складі іншого аудіовізуального твору не підпадає під визначення вільного використання, передбаченого статтями 21-25 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [181].

Слід зазначити, що сучасна теорія авторського права, оперуючи таким терміном, як «виключні авторські права» застосовує його в тому розумінні, що й в період їх виникнення та подальшого розвитку у рамках доктринальних досліджень. Отже, як зазначає колектив авторів «виключний характер суб'єктивного авторського права полягає в тому, що лише сам володілець авторського права (або іншого права інтелектуальної власності) може вирішувати питання про реалізацію авторських правомочностей, в першу чергу тих, що стосуються використання твору» [68, с. 50]. Доречною також з цього приводу є думка Ю. Атаманової, що «права на складні результати інтелектуальної діяльності мають похідний, обмежений, квазіабсолютний характер та можуть бути визначені як інтелектуальні права, які охоплюють особисті немайнові та майнові права на такий об'єкт, у тому числі виключне право дозволяти іншим особам його використання у будь-який спосіб та виключне право перешкоджати неправомірному використанню такого об'єкта, які забезпечують залучення складного результату інтелектуальної діяльності до сфери господарського та цивільного

обороту» [11, с. 129]. Ю.М. Капіца зазначає, що «Закон України «Про авторське право і суміжні права» не містить чітких положень щодо вичерпання майнових авторських прав у зв'язку з продажем примірника твору. Навпаки — ст. 12 Закону розділяє аспекти відчуження матеріального об'єкта, в якому створено твір, та відчуження авторського права. У зв'язку з рішенням Суду ЄС сто - совно вичерпання авторського права та можливості перепродажу раніше проданого примірника комп'ютерної програми (Case C—128/11) — положення щодо вичерпання майнових авторських прав на примірник комп'ютерної програми, а також баз даних, інших об'єктів авторського права має бути введено до Закону» [71, с. 199].

У літературі також критикуються норми чинного ЦК України з приводу виключних прав відносно об'єктів інтелектуальної власності. Так, Волошенюк О. зазначає, що «проблема полягає у тому, що в ЦК України поняття «виключне право» має свій власний зміст, який не збігається із загальновизнаним. Згідно з пунктами 2, 3 ч. 1 ст. 424 ЦК України термін «виключне право» застосовується лише до двох правомочностей суб'єкта права інтелектуальної власності, а саме - права дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності та права перешкоджати такому використанню» [33, с. 16-18]. У літературі також слушно вказується на те, що «нагальною та актуальною є проблема законодавчого підходу до визначення видів майнових прав. Полягає вона в тому, що у ЦК України запроваджено поділ майнових прав на дві категорії – це право на використання об'єктів інтелектуальної власності та виключні майнові права, що передбачають право надавати дозвіл на використання об'єктів інтелектуальної власності, а також право забороняти третім особам використовувати результати інтелектуальної, творчої діяльності. У спеціальних законах, наприклад, Законі України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року, Законі України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 року – всі майнові права інтелектуальної власності віднесено до виключних. Такий неоднозначний підхід є результатом відсутності єдиного

підходу до розуміння та сутності прав інтелектуальної власності. У законодавстві фактично найшли втілення дві протилежні концепції права інтелектуальної власності: пропрієтарної та виключних прав, що не може не створювати відповідних проблем у правовому регулюванні» [239, с. 110].

Право на використання передбачає можливість виготовлення одного чи більше примірників твору чи його частини у будь-якій матеріальній формі, у тому числі у формі звуко- та відеозапису. Основоположним правом автора у сфері охорони інтелектуальної власності, яка розглядається, є право перешкоджати третім особам виготовляти примірники охоронюваного твору. Цей вид діяльності здійснюється видавцем, який розповсюджує твір на ринку. В силу цього права регулювати такий вид діяльності є правовою основою угод (договорів) між правоволодільцями та видавцями охоронюваних творів.

Право на розповсюдження реалізується способами, перш за все продажу примірників літературних творів, здачі у прокат аудіовізуальних творів тощо. Здача у найм — це передання права володіння та використання оригіналу чи примірника твору на певний строк з метою отримання прямої чи опосередкованої комерційної вигоди.

Прокат - це передання твору іншим особам у тимчасове використання за певну плату, при цьому право на розповсюдження примірників твору шляхом здачі їх у прокат належить автору незалежно від права власності на ці примірники. Так, Закон України «Про кінематографію» ототожнює поняття «розповсюдження» із «прокатом» [139]. На нашу думку це різні правомочності, які різняться змістом і метою та можуть бути застосовані й щодо складних об'єктів інтелектуальної власності.

Право на імпорт полягає у можливості імпортувати, тобто ввозити з-за кордону, примірники твору з метою їх розповсюдження. У сучасних умовах імпорт обумовлений, тим, що окремі твори (перш за все літературні та деякі аудіовізуальні) відтворюються за кордоном на більш сучасній та якісній технічній (у тому числі поліграфічній) базі. Такий імпорт може бути

здійснено лише за згодою автора твору. Проблемним питанням є визначення права на імпорт стосовно електронно-інформаційних творів, які потребують спеціального криптографічного захисту та подальшого використання. У цьому сенсі норми чинного законодавства є недосконалими та потребують подальшої розробки і впровадження.

Також розповсюдження може відбуватися шляхом публічного показу. Право на публічний показ — це можливість демонстрації оригіналу чи примірника (копії) твору безпосередньо чи у місці, відкритому для вільного відвідування (картинка галерея, виставка), чи у місці, де присутнє невизначене коло осіб. Публічно показуються перш за все твори скульптури, живопису та інші твори. Показ у цьому випадку служить одночасно формою опублікування, й використання твору. Однак не визнається публічним показом передача в ефір чи дротами. Різновидом передачі в ефір є передача твору в ефір через супутник, тобто будь-який прилад, що знаходиться у позаземному просторі, який може передавати сигнали. При цьому не має значення — фактичний прийом цього твору публікою за допомогою власних радіо- чи телевізійних приймаючих приладів. Право на публічний показ може бути й в електронній формі за допомогою комп'ютерно-інформаційних технологій. Об'єктом публічного показу можуть бути й складні результати інтелектуальної власності.

Також розповсюдження може відбуватися шляхом сповіщення. Право на сповіщення передбачає передання інформації завдяки кабельним мережам, дротах чи за допомогою інших аналогічних засобів. Так, Закон України «Про кінематографію» розкриває поняття каналу телевізійного – «певної смуги частот, призначеної для потреб телебачення і зазначеної у Плані використання радіочастотного ресурсу України; каналу мовлення і каналу мовлення багатоканальної телемережі» [139].

При цьому варто зазначити, що публічний показ та виконання твору, його сповіщення для загального відома шляхом передачі в ефір, а також сповіщення по кабелю лише тоді слугують формами використання твору,

коли названі дії здійснюються вперше. У протилежному випадку мова може йти лише про форми обнародування твору. Так, Закон України про авторське право містить декілька видів публічного розповсюдження, а саме: публічне виконання; публічна демонстрація аудіовізуального твору, відеограми та публічний показ. Так, ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» нормативно в 2018 році містить визначення наступних правових категорій:

– «публічне виконання - подання творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час;

– публічна демонстрація аудіовізуального твору, відеограми - публічне одноразове чи багаторазове представлення публіці у приміщенні, в якому можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, аудіовізуального твору чи зафіксованого у відеограмі виконання або будь-яких рухомих зображень;

– публічний показ - будь-яка демонстрація оригіналу або примірника твору, виконання, фонограми, відеограми, передачі організації мовлення безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї чи близьких знайомих цієї сім'ї особи, яка здійснює показ, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час (публічний показ аудіовізуального твору чи відеограми

означає також демонстрацію окремих кадрів аудіовізуального твору чи відеограми без дотримання їх послідовності);

– публічне сповіщення (доведення до загального відома) - передача в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гамма-променів тощо), у тому числі з використанням супутників, чи передача на віддаль за допомогою проводів або будь-якого виду наземного чи підземного (підводного) кабелю (провідникового, оптоволоконного та інших видів) творів, виконань, будь-яких звуків і (або) зображень, їх записів у фонограмах і відеограмах, програм організацій мовлення тощо, коли зазначена передача може бути сприйнята необмеженою кількістю осіб у різних місцях, віддаленість яких від місця передачі є такою, що без зазначеної передачі зображення чи звуки не можуть бути сприйняті [142].

Право на подачу творів через Інтернет — це можливість довести до загального відома свій твір таким чином, щоб будь-яка особа змогла здійснювати доступ до твору. Розповсюдження твору в Інтернеті можливе лише за згодою автора та із виконанням вимог закону. Представляється, що об'єктом зазначеного права є за ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» «електронна (цифрова) інформація - аудіовізуальні твори, музичні твори (з текстом або без тексту), комп'ютерні програми, фонограми, відеограми, програми (передачі) організацій мовлення, що знаходяться в електронній (цифровій) формі, придатній для зчитування і відтворення комп'ютером, які можуть існувати і (або) зберігатися у вигляді одного або декількох файлів (частин файлів), записів у базі даних на зберігаючих пристроях комп'ютерів, серверів тощо у мережі Інтернет, а також програми (передачі) організацій мовлення, що ретранслюються з використанням мережі Інтернет» [142]. Складні об'єкти інтелектуальної власності можуть бути у вигляді електронно-цифрової інформації та розповсюджуватися за допомогою Інтернет. Так, наприклад, «у разі використання фотографічних творів як елементів веб-дизайну (естетичне оформлення веб-сайтів), а також в інших випадках використання фотографічних творів у цифровому

середовищі (зокрема в мережі Інтернет) треба враховувати, що відповідно до статті 15 Закону виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому право дозволяти або забороняти, зокрема, відтворення творів у цифровому середовищі та їх подання до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця й у будь-який час на їх власний вибір» [189]. Також слід звернути увагу на те, що «труднощі ідентифікації користувача Інтернетмережі є підґрунтям неможливості визначення структурного складу правовідносин, що відбуваються у віртуальному просторі. На їх думку, слід звернути увагу на роль провайдера як зв'язуючого елемента у даному механізмі цих специфічних відносин. Адже саме через провайдер кожен із користувачів підтримує доступ до мережі і, в той же час, сприяє активному порушенню прав безлічі суб'єктів авторського права» [92, с. 618].

Виконання та сповіщенню як способам розповсюдження інформації притаманний, як правило, публічний характер. Звідси можливо говорити про правовий характер виконання і сповіщення. Право на публічне виконання та публічне сповіщення творів є засобом вираження одного із способів як обнародування, так і використання творів. Право на публічне виконання передбачає розповсюдження творів у загальнодоступному місці чи в місці знаходження невизначеного кола осіб: у концертному залі, філармонії, театрі чи на естраді.

Наступним способом розповсюдження інформації, у тому числі й складних об'єктів інтелектуальної власності є переклад. Переклад входить до вичерпного переліку способів використання творів за ст. 441 ЦК України [244]. Окремим різновидом перекладу є субтитрування. Так, це може бути субтитрування фільму, яке за Законом України «Про кінематографію» є творчою і виробничою діяльністю [139].

Проблеми, які пов'язані із відповідальністю за переклад, дуже часто виникають при перекладах в Інтернеті. Сьогодні практикується переклад з

англійської мови різних творів, перш за все наукових. Однак у кінцевому підсумку інформація виявляється неякісною, та від цього страждає споживач. Проблема в цьому випадку полягає в тому, що практично притягти когось до відповідальності неможливо.

У літературі зазначається, що «право на переробку дає автору можливість контролювати будь-яку переробку, аранжування чи іншу переробку твору. Такі твори прийнято називати похідними — це продукт інтелектуальної творчості, який було засновано на іншому творі. Адаптація — це пристосування чи полегшення твору для розуміння малопідготовленим читачам (наприклад, адаптовані англomовні тексти для школярів). Аранжування — це переклад музичного твору, написаного для одного музичного інструмента чи групи інструментів (голосів), по відношенню до іншого інструмента (чи групи інструментів) — розширеного чи звуженого. При цьому переробки самі по собі вже є творами, які охороняються авторським правом. Таким чином, для того, щоб, наприклад, відтворити чи видати перероблений твір, видавець повинен отримати згоду як володільця авторського права на оригінальний твір, так і володільця авторського права на переробку. Право на включення творів як складових частин у збірники, антології, енциклопедії тощо може мати місце лише зі згоди автора чи його спадкоємців. Цей перелік видів використання творів не є вичерпним. Автор має право дозволити чи заборонити використання свого твору іншими способами» [242, с. 453-454]. Так, це може бути ретрансляція, яка за Законом «Про телебачення і радіомовлення» є «прийомом і одночасною передачею» [137].

З метою гармонізації національного законодавства Г. О. Ульянова пропонує «внести зміни до Закону України «Про авторське право і суміжні права» щодо розподілу майнових прав на службовий твір між автором та роботодавцем, якщо інше не передбачено трудовим договором та обґрунтовує пропозицію про закріплення на законодавчому рівні положення, відповідно до якого виключні майнові права на службовий твір переходять

до автора, якщо роботодавець протягом трьох років з дня, коли службовий твір був наданий в його розпорядження, не почне використовування цього твору, не передасть майнові права на нього іншій особі» [227, с. 8]. З цього приводу О.П. Сергєєв зазначає, що «всі суб'єктивні авторські права в силу своєї природи є виключними. Ознака виключності іманентна будь-якому суб'єктивному авторському праву виражає одну з головних рис, які йому притаманні, а саме - належність даного права лише його володільцю та нікому іншому» [210, с. 193]. Андрусів У.Б. зазначає, що «Закон про авторське право закріплює за організаціями мовлення право на публічне виконання і публічну демонстрацію своїх програм у місцях з платним входом» [9, с. 233-235].

Окремим способом розповсюдження об'єктів інтелектуальної власності є управління. Стосовно управління як правомочності щодо об'єкта права інтелектуальної власності, у тому числі й складного, доречним є колективне управління, яке визначено Законом України «Про авторське право і суміжні права».

З цього приводу слушною є думка С. Бондаренко, який зазначає, що «ефективну діяльність організацій колективного управління в Україні здатні забезпечити органи державної влади шляхом створення сприятливих правових та організаційних умов діяльності таких організацій. Важливе місце при цьому посідають суб'єкти регулювання діяльності організацій колективного управління та форми і методи діяльності органів державної влади, які регулюють діяльність організацій колективного управління.

Суб'єкти регулювання діяльності організацій колективного управління — це юридичні чи фізичні особи, що є носієм прав і обов'язків у сфері публічної адміністрації, передбачених адміністративно-правовими нормами, та мають здатність надані права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати. Суб'єктів, які регулюють діяльність організацій колективного управління, пропонується розділити на дві групи. Перша

група — це суб'єкти, наділені владними повноваженнями, а друга група - суб'єкти, не наділені владними повноваженнями» [24, с. 64].

Також, С. Бондаренко зазначає, що «цілями державного регулювання питань, пов'язаних із створенням, здійсненням діяльності та припиненням діяльності уповноважених організацій колективного управління в Україні, є:

- вдосконалення та запровадження ефективних механізмів визначення уповноважених організацій колективного управління, постановки на облік організацій колективного управління;

- уточнення процедури виключення уповноважених організацій з реєстру, зняття з обліку організацій колективного управління (анулювання свідоцтва);

- уточнення форм звітності, що надаються уповноваженими організаціями колективного управління відповідно до ч. 7 ст. 48 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [24, с. 63-65].

М. Потоцький, здійснюючи аналіз змісту немайнових прав зазначає, що «власнику майнових прав на ОПІВ належать, зокрема, два виключних майнових права, а саме: виключне право дозволяти використання ОПІВ (видавати ліцензії) та виключне право перешкоджати неправомірному використанню ОПІВ, у тому числі забороняти таке використання» [124, с. 28-29]. Іншу точку зору висловлює Г. Шершеневич, який виділяє категорію виключних прав, зазначаючи, що «мета юридичного захисту для цієї групи прав полягає у наданні «відомим особам виключної можливості здійснення відомих дій із заборonoю всім іншим можливості наслідування... Ці права слід було б назвати виключними» [256, с. 70-71]. У літературі деякі фахівці пов'язують виключність прав із декількома особами. Так, слушною є також думка В. Остапчук, яка зазначає, що «виключність (майнових прав) слід розуміти не як належність права лише одній особі, а як закріплення прав за особами, визначеними законом» [112, с. 54]. Представляється, що виключні права на об'єкти інтелектуальної власності належать саме особі яка їх створила, тобто авторові або творцю. Не виключається у цьому випадку й

співавторство, яке визначено нормативно. Так, ч. 1 ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права» містить наступні положення щодо співавторства і зазначає, що «Співавторами є особи, спільною творчою працею яких створено твір. Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить всім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається із частин, кожна з яких має самостійне значення» [142].

Більшість вчених відстоюють позицію застосування саме права власності, а не окремих його правомочностей, у тому числі й стосовно результатів права інтелектуальної власності. На думку В. Дозорцева, «основою правового забезпечення ринкового механізму традиційно є право власності, пристосоване до обмежених у просторі речей, у зміст якого входять право володіння, користування та розпорядження. Для нематеріальних речей, необмежених у просторі, цей механізм не підходить. Так, володіння як фізичного панування над річчю тут взагалі немає і не може бути, оскільки немає самої речі. Існують лише доступність і відомість, які в силу необмеженості об'єкта в просторі можуть одночасно мати необмежене коло осіб. Немає та не може бути правомочності користування, передумовою якої є володіння» [50, с. 221].

Деякі автори виключність прав пов'язують із різноманітними правомочностями, які вирізняються від універсального права власності. Так, Кирилюк А.В. зазначає, що «важливою формою виключних прав автора та (або) його правонаступників є право на публічне виконання та на публічний показ творів. Згідно позиції вітчизняного законодавства, «передача в ефір чи по кабелях» неоднозначно трактується як «публічне виконання» так і «публічний показ». Тому дане питання потребує доопрацювання відповідно до вимог, які диктує час» [74, с. 513].

Щодо способу використання об'єкта права інтелектуальної власності можна сказати, що він залежить від конкретного виду об'єкта права інтелектуальної власності. Слушною у цьому сенсі є думка С.Ю. Бурлакова,

який зазначає, що «реалізацією суб'єктивних авторських прав на кінематографічний твір доцільно вважати будь-які правомірні дії щодо розпорядження правами інтелектуальної власності на нього» [29, с. 4]. Наприклад, спеціальні вимоги щодо розпорядження фільмами містить Закон України «Про кінематографію». Так, ч. 1 ст. 15 Закону України «Про кінематографію» містять положення, що «право на розповсюдження і демонстрування національних та іноземних фільмів на всіх видах носіїв зображення надається суб'єктам кінематографії центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері кінематографії. Документом, який засвідчує це право та визначає умови розповсюдження і демонстрування, є державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів. Фільми, на які видані державні посвідчення на право розповсюдження і демонстрування, вносяться до державного реєстру фільмів. Положення про державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів затверджується Кабінетом Міністрів України» [139].

Виключне ж майнове право, як слушно зазначає В. Микитин означає, що «лише сам суб'єкт такого права може дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності, а також перешкоджати неправомірному використанню цього об'єкта, у тому числі і забороняти таке використання» [106, с. 58]. Спосіб реалізації права заборони незаконного використання об'єкта права інтелектуальної власності, а також можливість перешкоджати неправомірному його використанню залежить від характеру порушення та може полягати у припиненні дій, які порушують право, визнанні права, відновленні становища, яке існувало до порушення, припиненні правовідношення, зміні правовідношення, відшкодуванні збитків тощо. Так, ст. 52 Закону України «Про авторське право та суміжні права» містить невичерпний перелік способів захисту авторського права та суміжних прав і зазначає, що «при порушеннях будь-якою особою авторського права і (або) суміжних прав, передбачених статтею 50 цього Закону, недотриманні

передбачених договором умов використання творів і (або) об'єктів суміжних прав, використанні творів і об'єктів суміжних прав з обходом технічних засобів захисту чи з підробленням інформації і (або) документів про управління правами чи створенні загрози неправомірного використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав та інших порушеннях особистих немайнових прав і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав мають право:

а) вимагати визнання та поновлення своїх прав, у тому числі забороняти дії, що порушують авторське право і (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;

б) звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право та (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;

в) подавати позови до суду про відшкодування моральної (немайнової) шкоди;

г) подавати позови до суду про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, або виплату компенсацій;

д) вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі призупинення митних процедур, якщо є підозра, що можуть бути пропущені на митну територію України чи з її митної території контрафактні примірники творів, фонограм, відеограм, засоби обходу технічних засобів захисту, в порядку, передбаченому Митним кодексом України, тощо [142].

Також, наприклад, за ч. 2 ст. 26 Закону України «Про кінематографію» юридична особа, яка здійснила розповсюдження та/або демонстрування фільму, одним із учасників якого є особа, зазначена в частині третій статті 15 цього Закону, несе адміністративно-господарську відповідальність у

формі штрафу в розмірі від десяти до п'ятдесяти мінімальних заробітних плат [139].

ЦК України не містить вичерпного переліку майнових прав інтелектуальної власності, а у законах, які стосуються охорони окремих об'єктів права інтелектуальної власності, існує більш розширений перелік таких прав. Використання тісно пов'язане із розпорядженням майновими правами інтелектуальної власності, невичерпний перелік видів договорів щодо розпорядження містить глава 75 ЦК України [244]. Так, Згідно зі ст. 27 Загальної декларації про права людини та за ст. 41 Конституції України «кожна людина має право володіти, користуватися та розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності» [80].

Таким чином, на нашу думку «права на складні результати інтелектуальної діяльності мають похідний, обмежений характер та можуть бути визначені як інтелектуальні права, які охоплюють особисті немайнові права та майнові права на такий об'єкт, у тому числі виключне право дозволяти іншим особам його використання у будь-який спосіб та виключне право перешкоджати неправомірному використанню такого об'єкта, які забезпечують залучення складного результату інтелектуальної діяльності до сфери господарського та цивільного обороту, з метою та у спосіб, визначений нормами чинного законодавства» [202, с. 104].

2.3. Договір як основна форма розпорядження складними об'єктами інтелектуальної власності

Договір є найпоширеною формою засобом розпорядження (використання) об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі й складних. Також він містить матеріально-оформлені умови можливості використання або розпорядження складних об'єктів інтелектуальної власності повністю або частково. У загальному вигляді договір за ч. 1 ст. 626 ЦК України «домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну

або припинення цивільних прав та обов'язків» [244]. Саме ця домовленість дозволяє сторонам договору використовувати і розпоряджатися складними об'єктами права інтелектуальної власності.

Також нормативно виражені положення щодо видів і змісту майнових прав, які можуть передаватися за допомогою договору. Так, ст. 1107 ЦК України міститься невичерпний перелік видів договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності та зазначається:

1. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності здійснюється на підставі таких договорів:

- 1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- 2) ліцензійний договір;
- 3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- 4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;
- 5) інший договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності [244].

Цей перелік, як зазначається у літературі, «не є вичерпним. Зазначена стаття передбачає інші види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Така позиція впливає з принципу свободи договору, одним з проявів якого є право сторін укласти як договори, що прямо передбачені актами цивільного законодавства, так і договори, які актами цивільного законодавства не передбачені, але відповідають загальним засадам цивільного законодавства» [242, с. 1010].

Використання може здійснюватися з метою отримання винагороди та без неї, може бути на договірній та бездоговірній основі. Як правило, використання складних об'єктів інтелектуальної власності передбачає отримання прибутку, а формою зазначеного використання є договір. Так, Постановою Кабінету Міністрів України затверджені кількісні показники зазначеної винагороди, яка може бути у вигляді роялті [163]. Як правило,

використання об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі й складних має оплатний характер. Зазначений підзаконний акт містить види роялті в залежності від способу використання та особи, яка є його автором, наприклад, передбачена авторська винагорода (роялті) за:

- «публічне виконання, публічний показ, публічне сповіщення або ретрансляцію (повторне публічне сповіщення) творів науки, літератури і мистецтва (додаток 1);

- відтворення і (або) опублікування творів, зафіксованих у фонограмах і (або) відеограмах, комерційний прокат їх примірників (додаток 2);

- відтворення і (або) опублікування творів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва (додаток 3);

- використання, у тому числі відтворення, творів архітектури (додаток 4);

- відтворення і (або) опублікування примірників творів наукової, художньої, публіцистичної та іншої літератури і музичного мистецтва, зафіксованих поліграфічним способом (додаток 5)» [163].

Договори у сфері інтелектуальної власності мають специфічні риси, які чітко індивідуалізують їх з-поміж інших цивільно-правових договорів. На відносини, що складаються у сфері інтелектуальної діяльності, поширюється загальне правило: необхідність правового врегулювання відносин між суб'єктами права, що складаються з приводу виникнення, зміни чи припинення майнових відносин між учасниками, з цього приводу предметом договірних відносин у сфері інтелектуальної діяльності можуть бути як дії щодо створення об'єктів інтелектуальної власності, так і самі об'єкти цієї власності, а саме й складні.

У літературі аналізується предмет договорів щодо інтелектуальної власності та зазначається, що «предметом договорів щодо використання об'єктів інтелектуальної власності є відповідні результати інтелектуальної діяльності як об'єкти авторського права, суміжних прав, індивідуалізації

учасників цивільного обороту, товарів і послуг та інші результати інтелектуальної діяльності. Також предметом договорів у сфері інтелектуальної власності може бути творча інтелектуальна діяльність перспективного характеру, яка спрямована на створення будь-якого твору науки, літератури чи мистецтва, створення певного науково-технічного об'єкта» [247, с. 520]. Тобто, предметом договору щодо використання складних об'єктів права інтелектуальної власності є будь-які об'єкти, невичерпний перелік яких містять норми ЦК України та Закону України «Про авторське право і суміжні права». Саме за предметною ознакою зазначених договорів можливо здійснити їх класифікацію для подальшого використання на практиці та з'ясування їх змісту.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» містить невичерпний перелік договорів, за якими відбувається правомірний перехід об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі й складних. Так, ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачає, що «передача права на використання твору іншим особам може здійснюватися на основі авторського договору про передачу виключного права на використання твору або на основі авторського договору про передачу невиключного права на використання твору» [142].

Надалі зазначена норма передбачає: «За авторським договором про передачу виключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має виключне авторське право) передає право використовувати твір певним способом і у встановлених межах тільки одній особі, якій ці права передаються, і надає цій особі право дозволяти або забороняти подібне використання твору іншим особам. При цьому за особою, яка передає виключне право на використання твору, залишається право на використання цього твору лише в частині прав, що не передаються.

За авторським договором про передачу невиключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має авторське право) передає іншій особі право використовувати твір певним способом і у встановлених

межах. При цьому за особою, яка передає невиключне право, зберігається право на використання твору і на передачу невиключного права на використання твору іншим особам» [142].

Крім Закону України «Про авторське право і суміжні права» інші спеціальні нормативно-правові акти містять положення щодо договірної природи розпорядження об'єктами інтелектуальної власності, у тому числі й складними. Так, ст. 17 Закону України «Про видавничу справу» містить положення, що «умови виконання замовлення на видавничу продукцію, права та обов'язки сторін визначаються договорами між автором (співавторами), їх спадкоємцями чи особами, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права на об'єкт замовлення, замовником, видавцем, виготовлювачем та розповсюджувачем, укладеними відповідно до законодавства [146]. За ч. 3 ст. 14 Закону України «Про кінематографію» порядок розповсюдження фільму визначається угодою, укладеною розповсюджувачем фільму з авторами фільму або особою, яка має виключне право на фільм [139].

Деякі спеціалісти у сфері інтелектуальної власності, зокрема О. Підпригора, Ю. Бошицький, О. Мельник та О. Рузакова, виокремлюють «авторські договори як самостійну групу договірних зобов'язань, що мають певні особливості. Насамперед суб'єктами цих договорів, з одного боку, завжди є автор (співавтори) або їх правонаступники, а з другого — як правило, певна організація, що може використовувати твір обумовленим у договорі способом.

Аналіз договорів щодо авторського права здійснювався ще у минулому столітті. Так, відомі радянські вчені Б. Антимонов, Е. Флейшиц досліджували особливості таких цивільно-правових договорів як видавничий договір, постановчий договір та кіносценарний договір ще у 60-х роках ХХ ст.» [2, с. 269]. Тієї ж точки зору дотримувався і Е. Гаврилов [37, с. 56-103].

О. Підпригора виокремлює такі види авторських договорів, як «видавничі договори; договір про депонування рукопису; постановчий договір; сценарний договір; договір художнього замовлення; договір про створення аудіо- візуального твору; договори про передачу (відступлення) виключних майнових авторських прав; договір про передачу права на використання твору; авторський договір про видання твору своїм коштом; договори про використання об'єктів суміжних прав; договори про управління майновими правами авторів» [246, с. 258].

Водночас чинна редакція ЦК України, а саме глава 75 [244], не використовує термін «авторський договір». Представляється, що саме поняття «авторський договір» є узагальнюючим поняттям на підставі якого здійснюється розпорядження будь-яким об'єктом інтелектуальної власності, у тому числі й складним. Саме ст. 1112 та ст. 1113 ЦК України [244] щодо створення та передання майнових прав за договорами щодо інтелектуальної власності слід вважати авторськими договорами. Так, за ч. 1 ст. 1112 ЦК України «За договором про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності одна сторона (творець - письменник, художник тощо) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установленний строк» [244]. З цього нормативного визначення можливо виокремити риси авторського договору відносно створення використання об'єкта інтелектуальної власності, а саме: наявність спеціального суб'єкта автора (творця, винахідника), наявність предмету договору - об'єкта права інтелектуальної власності, у тому числі й складного та строковості зазначеного договору.

Чисельні вчені також вказують на наявність зазначених характерних рис авторського договору та здійснюють їх класифікацію. Так, слушною є думка А. Амангельди, яка, розглянувши всі основні системи договорів, доходить висновку, що «система договорів сфері інтелектуальної власності заснована на застосуванні критерію цільового спрямування та виглядає

таким чином: договори про створення об'єктів інтелектуальної власності (договори авторського замовлення, договір про створення службового твору та винаходу, договори на виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських та технологічних робіт); договори про передання прав на використання об'єктів інтелектуальної власності (договори щодо передачі авторських прав, договори щодо передачі суміжних прав, ліцензійні договори, договори щодо передачі прав на ноу-хау, договір франчайзингу); забезпечувальні договори (договір застави виключних прав); договори щодо надання послуг з приводу виключних прав (договір довірчого управління виключними правами); договори щодо відчуження виключних прав (договір про поступку права на подання заявки на отримання охоронного документа, договір поступки права на отримання охоронного документа, договір поступки охоронного документа)» [7, с. 149-150].

Наведена класифікація, на думку О. Тверезенко, є «багатоступеневою та такою, що враховує всю специфіку договірних відносин у сфері інтелектуальної власності, отже, було б доцільно її взяти за основу для систематизації договорів у сфері інтелектуальної власності, враховуючи положення чинного національного законодавства» [223, с. 141]. Ст 1113 ЦК України містить положення щодо договору про передання виключних прав, а саме: «За договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах. Укладення договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності не впливає на ліцензійні договори, які були укладені раніше» [244]. З приводу виключних прав слушно зазначає колектив фахівців під редакцією професора Є.О. Харитонова про те, що «виключне право – це майнове право особи, яка має щодо твору, виконання, постановки, передачі організації мовлення, фонограми чи відеограми авторське право і суміжні права, на використання цих об'єктів авторського права і суміжних прав лише нею і на

видачу лише цією особою дозволу чи заборону їх використання іншим особам» [242, с. 1019]. З наведеного можливо говорити про те, що передання виключних майнових прав обов'язково потребує наявності документу дозвільного характеру у вигляді ліцензії як самостійного документу або частини ліцензійного договору. Надалі зазначені фахівці виокремлюють різновиди виключних майнових прав в залежності від об'єкта права інтелектуальної власності, у тому числі й складного, а саме: «Виключні права поділяються на кілька груп, для яких установлений різний правовий режим використання і захисту. Традиційно виділяються дві основні групи: «промислові права» («промислова власність») і «художні права» («художня власність»), до яких примикають «суміжні» права виконавців, виробників фонограм, організацій ефірного і кабельного віщання. Технічний прогрес сприяє розширенню сфери виключних прав, включенню в неї нових видів нематеріальних об'єктів (наприклад, програм ЕОМ та ін.)» [242, с. 1019]. Тобто, із зазначеного вбачається взаємозв'язок і взаємовплив об'єктів права інтелектуальної власності та науково-технічного прогресу як чинника сучасного інформаційного суспільства, характеристика та визначення якого є предметом дослідження у наступному розділі магістерського дослідження. Також важливим є способи використання об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі щодо складних.

Способи використання об'єкта права інтелектуальної власності визначаються законом, так, відповідно до ст. 441 ЦК України використання твору, що є об'єктом права інтелектуальної власності, можливе шляхом: «опублікування, відтворення будь-яким способом, у будь-якій формі, перекладу, переробки, адаптації, аранжування, включення складовою частиною до збірників, баз даних, антологій, енциклопедій, публічного виконання, продажу, передання в найм (оренду), імпорту примірників, примірників перекладу, переробок тощо» [244]. Представляється, що відносини з використання зазначених прав мають подвійну природу – цивільну та господарську. Так, М.Ю. Потоцький зазначає, що «вирішальними

критерієм цього поділу є суб'єктний склад відносин та їх мета. Використання прав з науковою та іншою метою, не пов'язаною з отриманням прибутку, дозволяє кваліфікувати ці відносини як цивільні, однак використання цих об'єктів суб'єктами господарювання задля отримання прибутку характеризують ці відносини як господарські» [124, с. 29].

Тобто можливо говорити про комерціалізацію зазначених відносин, з приводу чого слушною є думка Л.Я. Турчина щодо комерціалізації як «процесу залучення об'єктів права інтелектуальної власності в економічний оборот, тобто використання інтелектуальної власності в господарський діяльності підприємств чере такі способи як – використання зазначених об'єктів або внесення зазначених прав до статутного капіталу підприємства» [225, с. 203]. На думку автора вищезазначене притаманне й складним результатам інтелектуальної власності. Так, процес залучення об'єктів права інтелектуальної власності в економічний оборот здійснюється на підставі Закону в порядку ст. 427 ЦК України [244], об'єкта права інтелектуальної власності України «Про електронну комерцію» через електронну торгівлю як «господарську діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем; за допомогою електронного договору» [155].

Використання, як і передання майнових прав іншою особою за загальних правил має здійснюватися з дозволу особи (особи, яка створила об'єкт інтелектуальної власності, уповноваженої нею особи, спадкоємців). Звідси можливо говорити про договірну та позадоговірну форми передання відповідних прав. Ліцензія є позадоговірною формою розповсюдження складних об'єктів права інтелектуальної власності дозвільного характеру, а ліцензійний договір відповідним різновидом договору.

На думку автора, ліцензійний договір є найбільш сприятливою умовою та формою використання прав інтелектуальної власності, у тому числі і складних об'єктів права інтелектуальної власності. Слушною є думка про те,

що «договірна форма використання творів у більшій мірі, ніж яка-небудь інша, забезпечує реалізацію й охорону як особистих, так і майнових прав автора. Відповідає вона й інтересам користувачів, оскільки вони отримують певні права на використання творів, яких не мають інші особи, і у зв'язку з цим можуть окупити свої витрати по відтворенню й розповсюдженню творів і отримати прибуток. Взагалі в договірному використанні творів зацікавлене і суспільство в цілому, оскільки такий порядок стимулює творчу активність його членів і сприяє множенню духовного багатства суспільства. У зв'язку із цим з'явилося велика кількість нових договорів. Вони поєднуються в певні групи, які відрізняються між собою правовими ознаками, змістом, юридичною природою» [129, с. 339]. Наприклад, «ліцензійний договір між науковою установою — видавцем періодичного видання і автором твору передбачає надання установі:

- невиключної ліцензії на використання наукового, науково-технічного твору шляхом опублікування його у періодичному виданні;
- права перекладати, адаптувати, розміщувати твір повністю або частково у мережі Інтернет;
- публікувати твір в інших, у тому числі іноземних, виданнях;
- включати його як складову частину до інших збірників, антологій, енциклопедій тощо за погодженням із автором;
- права на розповсюдження твору як невід'ємної складової частини періодичного видання на території України та інших країн шляхом передплати, продажу та безоплатної передачі періодичного видання;
- права надавати субліцензію видавничій організації на певні способи використання твору тощо» [120, с. 50].

У літературі виокремлюються і досліджуються переваги укладення ліцензійних договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, які «полягають у тому, що: 1) ліцензіар залишається власником об'єкта інтелектуальної власності; 2) можливість обмеження переданих прав (за об'ємом прав, територією, строком);

3) можливість укладення необмеженого числа ліцензійних договорів у разі невиключної ліцензії; 4) можливість паралельного використання об'єкта прав інтелектуальної власності разом з ліцензіатами; 5) можливість вибору оптимальної плати за видачу ліцензії (роялті, паушальний платіж або їхня комбінація); 6) можливість видачі субліцензії [248, с.793].

Ліцензія відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності визначена нормативно та є предметом дослідження у фаховій літературі. Норми цивільного законодавства містять положення щодо спеціального виду дозволу - ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності, наприклад, стаття 1108 ЦК України, у якій зазначено, що ліцензія може бути окремим документом або частиною ліцензійного договору [244]. У літературі існують різні думки з приводу зазначеної ліцензії як дозвільного документу та як спеціального різновиду договору. З цього приводу колекти авторів зазначає, що ліцензія є «не окремим видом договору, що застосовується у зазначеній сфері, а виступає як категорія, аналогічна поняттю «видача довіреності», сутність котрого полягає у наділенні певної особи повноваженнями діяти певним чином» [238, с. 105]. Так само як і довіреність на думку С.С. Алексєєва, «ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності є одностороннім правочином» [8, с. 15-18]. Тобто, ліцензія є одностороннім договором. Д.Д. Позова зазначає, що «так само важко уявити існування ліцензії, абсолютно не пов'язаної з домовленістю між сторонами. У зв'язку із широкими можливостями сучасних технологій вважається за можливим спростити процес отримання зазначеної ліцензії та, як слушно зазначається у літературі, впровадити в життя ідеї глобального ліцензування із запровадженням принципу багато-територіального управління Інтернет-правами та сам процес видачі ліцензій на використання об'єктів інтелектуальної власності в цифровому середовищі потребує автоматизації. Це дозволить зменшити витрати часу та інших ресурсів і, таким чином, здешевити вартість послуг, а також забезпечить оперативну обробку численних запитів» [121, с. 619]. Представляється, що зазначена

пропозиція є окремим шляхом реформування інформаційного суспільства, який відповідає його сучасним потребам та сприяє подальшому розвитку й удосконаленню сучасних інформаційних технологій стосовно їх легалізації за допомогою отримання і використання дозвільного документу у вигляді ліцензії. При цьому, передання ліцензії слугує підставою для гарантованого отримання прибутку. Так, наприклад, колектив фахівців під редакцією професора Є.О. Харитонова зазначають наступне: «Власник прав на об'єкт інтелектуальної власності, якщо він не хоче або не в змозі використовувати відповідний об'єкт, може продати ліцензію «видати дозвіл» на його використання будь-якій особі. Шляхом продажу ліцензій можна отримати прибуток, не втрачаючи капіталу і зусиль на запуск виробництва та освоєння ринку. Продаж ліцензій дає можливість упроваджувати технологію на ринку, куди вона не може потрапити шляхом продажу товарної продукції. Доходами від продажу ліцензій фірми покривають свої витрати на наукові дослідження» [242, с. 1012]. Тобто, для ліцензії на складні об'єкти інтелектуальної власності притаманним є комерційний прибутковий характер, який також є стимулом для створення нових об'єктів.

У літературі також ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності визначається на думку фахівців як «письмове повноваження» [249, с. 417]. Дійсно, саме повноваження містять умови і порядок використання складних об'єктів права інтелектуальної власності на законних підставах, якщо вони оформлені відповідно до норм чинного законодавства.

Також ліцензія щодо використання складних об'єктів права інтелектуальної власності може бути передана іншій особі. Наприклад, ч. 4 ст. 1108 ЦК України містить положення відносно того, що «За згодою ліцензіара, наданою у письмовій формі, ліцензіат може видати письмове повноваження на використання об'єкта права інтелектуальної власності іншій особі (субліцензію)» [244]. Тобто, субліцензування можливо тільки за згодою особи, яка отримала ліцензію, інакше використання буде визнано

незаконним. Отримання ліцензії визначається нормами чинного законодавства та представляє собою певну процедуру, в рамках якої потрібно звернутися до відповідного органу з відповідним переліком документів.

Крім ліцензії як підстави для виникнення авторського права позадоговірного характеру до зазначеного відноситься, як слушно зазначає колектив фахівців під редакцією професора Є.О. Харитонова «факт недоговірного використання твору, коли не потрібна згода автора, але передбачена виплата авторської винагороди» [242, с. 457]. Слушною є думка про те, що саме «авторський договір на використання твору та ліцензійний договір є синонімічними поняттями. Найчастіше укладають саме ліцензійний договір, оскільки для багатьох об'єктів така форма передбачена на законодавчому рівні. Наприклад, існує інструкція про порядок видачі ліцензії для торговельної марки або ж для промислового зразка. Зрозуміло, що якщо для використання цих об'єктів законом встановлено видачу ліцензії, то й договір має бути ліцензійним» [95, с. 1]. Беззаперечним є цивільно-правова природа зазначеного договору, адже, «ліцензійний договір – це цивільно-правовий договір, згідно з яким одна сторона – ліцензіар – на оплатній основі надає іншій стороні договору – ліцензіату – право на використання об'єктів промислової власності. Результатом укладання та реєстрації ліцензійного договору в Державному департаменті інтелектуальної власності (далі – Держдепартамент), який функціонує при Міністерстві освіти і науки України, є видача ліцензії. У ліцензійному договорі зазначають вид ліцензії, сферу використання об'єкта права інтелектуальної власності (конкретні права, що надаються за договором, способи використання зазначеного об'єкта, територія та строк, на які надаються права, тощо), розмір, порядок і строки виплати за використання об'єкта права інтелектуальної власності, а також інші умови, які сторони вважають за доцільне включити в договір. Ліцензія – це дозвіл на використання винаходу або іншого технічного досягнення, який надається на основі ліцензійного договору або судового чи адміністративного рішення компетентного державного органу» [99, с. 73].

Деякі автори визначають спеціальні види ліцензійних договорів в залежності від його предметної ознаки. Так, наприклад, у літературі зазначається, що «договір про створення кіносценарію більш доцільно конструювати як ліцензійний договір про використання неоприлюдненого твору (кіносценарію) у кінематографічному творі. Об'єктом договору про створення кіносценарію є кіносценарій, а предметом договору – визначені в договорі виключні майнові авторські права, що надаються для використання у кінотворі певним способом або відступаються (повністю або частково)» [29, с. 6].

Завдяки цій обставині ліцензійний договір став предметом самостійних досліджень [20, с. 10]. Так, деякі автори вважають, що «дуже важливо визначити зміст та основні умови передусім ліцензійного договору, який стає єдиним і основним документом, що регулюватиме права і обов'язки сторін у відносинах щодо використання об'єктів інтелектуальної власності, взаємні розрахунки і майнову відповідальність тощо. Найчастіше спори виникають саме через прогалини в укладеному договорі, його нечіткість, неконкретність тощо. Варто врахувати й те, що при виробленні проекту договору багато його умов характеризуються невизначеністю стосовно того, який ефект буде досягнуто в результаті використання об'єкта інтелектуальної власності. Це значно ускладнює укладання договору» [114, с. 178]. Тобто, важливим чинником та умовою укладання будь-якого ліцензійного договору є визначення в ньому взаємних прав та обов'язків, а не односторонніх. Тобто, зазначений договір є двостороннім і взаємним. Надалі автори зазначають, що «ліцензійний договір має відповідати докладним, однозначним формулюванням, що не допускають їх двозначного тлумачення, конкретній характеристиці предмета договору, прав і обов'язків, відповідальності тощо. Він має передбачати способи використання об'єкта інтелектуальної власності (конкретні права, що передаються за таким договором, строк дії і територію, на які передається право), розмір винагороди і/або порядок визначення розміру винагороди за кожний спосіб використання об'єкта інтелектуальної

власності, порядок і строки її виплати, а також інші умови, які сторони визнать за доцільне включити до договору. У разі відсутності в ліцензійному договорі умови про спосіб використання об'єкта інтелектуальної власності договір вважається укладеним та такі способи використання об'єкта інтелектуальної власності, які можуть вважатися необхідними для досягнення наміру сторін, що був визначений при укладенні договору» [114, с. 178]. Взаємність ліцензійного договору визначена нормативно. Так, за ч. 1 ст. 1109 ЦК України «За ліцензійним договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог цього Кодексу та іншого закону» [244].

Ліцензійний договір має специфічні риси, які на думку фахівців, полягають у наступному: «1) запропонований до передачі за договором продукт є нематеріальним; 2) ліцензіат набуває право на використання визначених договором майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності; 3) матеріальні об'єкти, що передаються за ліцензійним договором, є лише носіями інформації, яка є інтелектуальною власністю; 4) основний елемент об'єкту — виключне право інтелектуальної власності не переходить до ліцензіата, йому лише надається тимчасове право користування об'єктом цього права; 5) власник патенту при видачі ліцензії зберігає за собою майнові права на об'єкт права інтелектуальної власності» [16, с. 221].

Таким чином, згідно зі ст. 1109 ЦК України ліцензійний договір є домовленістю сторін, він є консенсуальним, двостороннім, і, як правило, оплатним. Нормативно визначеним положенням є вимоги щодо форми договору, яка може бути типовою, тобто надається вже готовий проект ліцензійного договору, якій змінам та доповненням не підлягає. Так, ч. 1 ст. 1111 ЦК України містить положення, що «уповноважені відомства або творчі спілки можуть затверджувати типові ліцензійні договори» [244]. Тобто тільки спеціальні суб'єкти мають право видавати ліцензійні договори у вигляді типової їх форми.

Деякі відомчі акти містять положення щодо вищезазначених положень, наприклад, Наказ міністерства освіти і науки України [178].

На думку арактеризуючи основні особливості ліцензійного договору, необхідно зазначити, що він є реальним, двостороннім, оплатним чи безоплатним. Предметом ліцензійного договору є ліцензія (дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності), а об'єктом – винахід, корисна модель, промисловий зразок, торговельна марка, компонування інтегральної 50 мікросхеми, сорт рослин, порода тварин, твір науки, літератури чи мистецтва, комп'ютерна програма, база даних чи об'єкт суміжних прав.

Таким чином, договір на використання будь-яких об'єктів інтелектуальної власності за своєю природою є ліцензійним договором. Він є універсальною правовою конструкцією, за допомогою якої зацікавлені особи набувають права використання належних іншим особам результатів творчої діяльності» [22, с. 49-50]. Варто зазначити, що «при визначенні предмету ліцензійного договору обов'язково необхідно враховувати положення ч. 5 ст. 1109 ЦК України, у якій зазначено, що предметом ліцензійного договору не можуть бути права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, які на момент укладення договору не були чинними» [13, с.125-131]

У літературі аналізуються норми ЦК України та зазначається, що «ліцензійний договір повинен укладатися в письмовій формі. У випадку недотримання письмової форми договору на використання літературного твору, такий договір визнається недійсним (ч. 2 ст. 1107 ЦК України) [244].

Законом можуть бути встановлені випадки, при яких зазначений договір може укладатися усно. За законодавством в усній формі може укладатися договір на використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах).

Сторонами ліцензійного договору є: ліцензіар та ліцензіат - особа, якій за договором надано дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію)» [127, с. 88]. Зазначені сторони визначені нормативно.

Так, ч. 1 ст. 1108 ЦК України містить положення, що «особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіар), може надати іншій особі (ліцензіату) письмове повноваження, яке надає їй право на використання цього об'єкта в певній обмеженій сфері (ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності)» [244]. Тобто, ліцензійному договору притаманний дозвільний характер, або певним видом оформлена згода.

Ліцензіаром може бути будь-яка особа, у тому числі й спеціальний представник, наприклад, літературний агент. Представництво є поширеною формою опосередкування договірних відносин щодо будь-яких об'єктів права інтелектуальної власності, у тому числі й складних. У літературі слушною є думка про те, що «спеціальним представником інтересів автора виступає літературний агент — представник у справах інтелектуальної власності (у сфері літературно-художньої творчості), який надає фізичним та юридичним особам допомогу і послуги, пов'язані з реалізацією та захистом прав на об'єкти авторського права та діє на підставі доручення, яке засвідчується договором.

1. Літературний агент на підставі наданих повноважень виконує такі функції:

а) здійснює представництво інтересів автора у відносинах з третіми особами на підставі договору, в якому визначено його правовий статус;

б) укладає та здійснює нагляд за дотриманням умов договорів про використання майнових прав авторів;

в) вчиняє дії, спрямовані на захист і охорону прав та інтересів автора;

г) отримує винагороду за надані послуги з представництва інтересів та реалізації майнових повноважень.

2. Права літературного агента: літературний агент під час виконання своїх функцій має право виконувати всі дії в межах доручення у відносинах з третіми особами; літературний агент має право за погодженням з особою, яку він представляє, передавати свої повноваження іншому літературному

агенту, якщо інше не передбачено дорученням; літературний агент має право визначати порядок ознайомлення з інформацією, яка є предметом його професійного, ділового та іншого інтересу, включаючи належність її до категорії конфіденційної. Перелік прав літературного агента не є вичерпним та може бути доповнений на підставі укладеного договору.

3. Також зазначені обов'язки літературного агента.

4. Літературний агент несе відповідальність за невиконання чи неналежне виконання своїх повноважень відповідно до умов договору» [73, с. 117].

Зміст ліцензійного договору складають перш за все умови про вид ліцензії, невичерпний перелік яких визначений нормативно. Так, ч. 3 ст. 1108 ЦК України містить наступні положення:

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності може бути виключною, одиничною, невиключною, а також іншого виду, що не суперечить закону.

Виключна ліцензія видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

Одинична ліцензія видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта у зазначеній сфері.

Невиключна ліцензія не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері [244]. Так, наприклад, колектив фахівців під редакцією професора Є.О. Харитонова характеризуючи зазначені нормативні ліцензії визначають, що «виключна ліцензія гарантує, що ліцензіат не буде мати

конкуренції навіть з боку ліцензіара і залежних від останнього суб'єктів. Це повинно бути зазначено в договорі. Одиначна ліцензія гарантує ліцензіату, що ліцензіар не буде надавати ліцензій іншим виробникам на обумовленій території. Невиключна ліцензія не дає гарантій у цьому відношенні, а становить просто дозвіл використовувати винахід» [242, с. 1013].

Також спеціальне законодавство містить інші види ліцензій стосовно деяких об'єктів права інтелектуальної власності, так, Закон України «Про телебачення і радіомовлення» виокремлює ліцензію на мовлення [137], яка може стосуватися й складних об'єктів права інтелектуальної власності.

Ліцензійний договір не підлягає обов'язковій державній реєстрації. Обов'язковій державній реєстрації підлягає факт передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, що передбачений договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Колектив авторів визначає, що «державна реєстрація договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності має факультативний, а не обов'язковий характер Вона проводиться на вимогу сторони договору у порядку, що визначається законом» [242, с. 1020].

В деяких країнах ліцензійний договір підлягає зазначеній процедурі легалізації. Так, в РФ «ліцензійний договір підлягає обов'язковій державній реєстрації» [41, с. 222].

Вітчизняні вчені по-різному висловлюються щодо державної реєстрації ліцензійних договорів, як певної умови їх легалізації. Так, Дригваль Н.П. запропонувала розглядати державну реєстрацію таких договорів як одну із складових «організаційно-правової інфраструктури превентивної протидії тіньовому обороту об'єктів інтелектуальної власності», а саме як «елемент контролю за здійсненням економічних операцій із використанням об'єктів інтелектуальної власності» [51, с. 11].

У літературі слушною є думка про «створення електронного реєстру об'єктів авторського права та механізму їхньої реєстрації. Дана система планує впорядкувати контроль за правами на ті чи інші об'єкти, що зробить

ситуацію з правами на об'єкти права інтелектуальної власності більш прозорою, а пошук користувачами власників прав на ці об'єкти – більш простим і зручним» [212, с. 12-14].

Деякі науковці пропонують повернення обов'язкової державної реєстрації ліцензійних договорів та обґрунтовують свої пропозиції наступним: «1) недопущення одночасного існування двох ліцензійних договорів, один із яких є договором виключної ліцензії; та 2) забезпечення можливості одержання будь-якою особою інформації про всі чинні права на той чи інший об'єкт інтелектуальної власності» [51, с. 10].

Усні договори на використання об'єктів права інтелектуальної власності допускаються лише у випадках, передбачених ЦК України чи іншим законом.

Також слушно зазначає В.С. Дмитришин про те, що «фундаментального виключного права власника - права на використання об'єкту. Проте власник прав жодним чином не реагує на таке порушення, не реалізовує іншого свого виключного права - забороняти іншим особам використовувати без його згоди такий об'єкт, та не створює будь яких правових чи організаційних перешкод такому використанню. Природним чином виглядає припущення, що таке «незаперечення» є певною формою згоди та дозволу на використання об'єкта права інтелектуальної власності, тобто, за своєю сутністю, - ліцензією» [46, с. 15-16].

Фахівці з римського права зазначають, що «в римському праві згода на укладення договору могла затверджуватись або *expressis verbis* (словесний вираз згоди сторін), або конклюдентними діями. Згода виражалась конклюдентними діями тоді, коли сторони будь-яким чином чи будь-яким знаком виказували свою загальну думку. Були відомі випадки досягнення згоди «*nutu*», тобто якимось матеріальним знаком, і навіть «*tacite*», тобто мовчанням. Згода виражена «*tacite*», була правомочна як тоді, коли хто-небудь з контрагентів висказував свою думку, а інший - ні, так і тоді, коли один з них, без збитку для себе, виражав свою дійсну волю, а інший

відповідав мовчанням» [187, с. 88]. В сучасному цивільному праві, під «конклюдентними діями (лат. concludo - роблю висновок) розуміють дії особи, що виявляють її волю встановити правовідношення, але не у формі усного чи письмового волевиявлень а своєю поведінкою, щодо якої можна зробити певний висновок про конкретний намір» [91, с. 102].

Проте, враховуючи положення законодавства, згідно яких право інтелектуальної власності є приватним правом, «власник майнових прав може володіти, користуватись та розпоряджатись ними на вільний розсуд» [243, с. 337], а «справи про порушення прав порушуються провадженням лише за позовом правовласника (або за його заявою до компетентних адміністративних державних органів), можна констатувати, що де-факто така мовчазна згода є ліцензією на використання об'єкта права інтелектуальної власності» [45, с. 150]. Також слушною є думка про те, що «електронна форма даного договору може бути визнана видом письмової форми» [237, с. 479]. На думку автора зазначене цілком можливо з урахуванням норм Закону України «Про електронні довірчі послуги» [148].

Клейменова С.М. виділяє авторські правомочності та пропонує їх класифікувати в такий спосіб як: «особисті немайнові права – право авторства, право на ім'я, право на захист репутації, право на обнародування, право на відкликання; майнові права – право на відтворення, право на поширення та вважає за необхідність закріплення в ст. 14 Закону України "Про авторське право і суміжні права" права на відкликання як одного з особистих немайнових прав, у силу якого автор зберігає можливість відмовитися від обнародування твору з наступним відшкодуванням заподіяних користувачеві збитків, у тому числі й упущеної вигоди, у випадку обнародування твору за автором зберігається право вилучити його екземпляри за умови повної оплати їхньої вартості» [75, с. 4]. Дійсно вважається слушним нормативно визначити підстави та умови застосування права на відкликання. Авторка також зазначає, що «правову природу права на авторство, оскільки дане право є основою для виникнення усіх інших

правомочностей. Таке його положення в системі авторських правомочностей обумовлено тим, що саме право авторства надає своєму правоволодільцю можливість вважатися автором свого твору і вимагати визнання зазначеного факту від інших осіб. Дана правомочність є невідчужуваною, абсолютною і діє протягом всього життя автора. З правом авторства тісно зв'язане право на авторське ім'я, що дозволяє автору використовувати чи дозволяти використовувати свій твір під власним ім'ям, під умовним ім'ям (псевдонімом) чи без позначення свого імені (анонімно)» [75, с. 4].

Таким чином, на нашу думку «ліцензійний договір щодо складних об'єктів права інтелектуальної власності є різновидом цивільного договору, якому притаманні певні ознаки і особливості та він є таким правовим механізмом, який забезпечує обіг матеріальних та нематеріальних благ(які є змістом складних об'єктів права інтелектуальної власності) і відображає динаміку суспільних відносин у сфері зазначених об'єктів, їх засвідчення, купівлю-продаж та інші правочини. Ліцензійний договір є певним самостійним легальним засобом передачі і використання складних об'єктів права інтелектуальної власності за формою й умовами визначеними нормами чинного законодавства [200, с. 136].

Крім ліцензійного договору розпорядження та використання складних результатів інтелектуальної діяльності можливо за відповідними договорами щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, які є особливою категорією договорів. Загальні вимоги до них такі самі, що ставляться й до інших договорів. Зазначені договори утворюють дві самостійні групи та сприяють створенню об'єктів права інтелектуальної власності, і договори, які пов'язані з використанням уже створених об'єктів. Також, колектив авторів під редакцією професора Є.О. Харитонова виокремлюють «договори на замовлення, за якими автор зобов'язується створити у майбутньому твір відповідно до умов цього договору і передати його замовникові. Договором може передбачатися виплата замовником авторові авансу як частини авторської винагороди.

Умови договору, що обмежують право автора на створення майбутніх творів на зазначену у договорі тему чи у зазначеній галузі, є недійсними» [233, с. 456].

Представляється, що найбільш сприятливим видом ліцензійного договору розпорядження та використання складних результатів інтелектуальної діяльності є договір комерційної концесії або франчайзинг. В літературі також висловлюються думки про те, що повинен містити франчайзинговий договір. Так, наприклад, Луць В.В. виділяє такі ж умови, як і наведені вище, але додає «обов'язки сторін; права правовласника на здійснення контролю; відповідальність сторін; термін дії договору, його відновлення, зміна та припинення» [97, с. 144].

Представляється, що найважливішим і значущим умовою франчайзингового договору є його предмет (франшиза). Відповідно до статей 1116 ЦК України [244] і 366 ГК України [39] предметом даного договору є виключні права, що належать певній особі - правовласнику. Предметом договору можуть бути й інші об'єкти виняткових прав, наприклад, товарний знак, знак обслуговування і т. п.

Також стаття 1124 ЦК України закріплює «переважне право користувача на укладення нового договору комерційної концесії на новий строк, якщо він належним чином виконував свої обов'язки» [244]. Також нормативно можуть бути передбачені умови, за якими правовласник може відмовитися від укладення договору на новий термін. Очевидно, укладення договору на новий термін - це прерогатива правовласника, але в разі порушення ним цієї норми він зобов'язаний відшкодувати користувачу понесені ним внаслідок цього збитки в повному обсязі, включаючи упущену

Стаття 94 ЦК України визначає перелік особистих немайнових прав юридичної особи, до яких відноситься його ділова репутація [244], тобто регулювання особистих немайнових прав здійснюється на основі загальних і спеціальних норм, які регулюють аналогічні права фізичних осіб. Таким чином, ділова репутація, як різновид особистих немайнових прав

франчайзера, є невідчужуваною та не може використовуватися франчайзі, або будь-яким іншим особою, крім франчайзера. Зазначене дозволяє дійти висновку про неможливість користування франчайзі ділової репутації франчайзера по договору франчайзингу і, таким чином, про необхідність внесення відповідних змін до Кодексів.

Втім, якраз згадка наявності ділової репутації франчайзера та її вплив на підприємницьку діяльність франчайзі визначає нормативно той факт, що ділова репутація франчайзера є його нематеріальним активом, який безсумнівно, може мати матеріальний вираз.

Франчайзинговий договір за своєю правовою природою дуже схожий з ліцензійним договором. Їх поняття в ГК України фактично розглядаються як тотожні. Видається, що справу за відсутності чіткого визначення франшизи, тобто предмета франчайзингового договору. Це є його суттєвим недоліком. В літературі є думка про те, як франшиза могла бути визначена в законі, а саме: «франшиза - це право вступу франчайзі в певну підприємницьку діяльність» [251, с. 92]: в якій товари або послуги продаються, пропонуються для продажу або збуваються відповідно до визначеного маркетинговим полоном, системою або ноу-хау, запропонованими в значній мірі франчайзером або пов'язаною з ним особою; яка значною мірою асоціюється з найменуванням, торговою маркою, рекламою або комерційними символами франчайзера або пов'язаних з ним осіб та в якій присутній тривалий фінансовий інтерес франчайзера або пов'язаних з ним осіб і франчайзі в експлуатації франчайзингових підприємств і яка вимагає від франчайзі сплати франчайзингового винагороди франчайзеру або пов'язаному з ним особі.

Запропоноване визначення франшизи, на думку автора, дозволить регулювати франчайзинг підприємницького формату як найбільш поширений на сучасному етапі розвитку торгівлі метод, який включає виробничий, збутової та інші види франчайзингу.

У літературі зазначається, що «неможливо одразу закріпити в законі всі аспекти і нюанси франчайзингової діяльності, однак основні положення про франчайзинг все-таки відображені на законодавчому рівні, їх можна і потрібно використовувати в своїй діяльності для отримання прибутку. В зв'язку з появою інформаційних технологій і нових об'єктів права інтелектуальної власності все більшої популярності набуває так звана вільна публічна ліцензія. В даному випадку йдеться про вільне користування продуктами інтелектуальної діяльності, пов'язаними з ІТ. Це, зокрема, комп'ютерна програма вільного користування» [64, с. 183].

Використання складних об'єктів права інтелектуальної власності має дуалістичну природу й його можливо виділити як таке, що пов'язане зі сферою господарювання з метою отримання прибутку та є певним видом процесу комерціалізації складних об'єктів права інтелектуальної власності та таке, що не пов'язане із зазначеною сферою й не має на меті отримання прибутку та є суто цивілістичним за своїм характером.

Висновки до Розділу 2

Доведено, що іноземний досвід стосовно договірних засад щодо прав інтелектуальної власності є вельми доречним з метою запозичення продуктивних економічно-обґрунтованих положень, які є потребою нашої держави на сучасному її етапі розвитку.

На основі аналізу положень чинного вітчизняного та іноземного законодавства встановлено, що міжнародні конвенційні принципи розпорядження, використання та торгівлі складними результатами права інтелектуальної власності є доцільними для запозичення шляхом ратифікації зазначених актів, наприклад, їх реалізація на комерційній основі; обмін науково-технічними досягненнями, винаходами, ноу-хау, промисловими зразками і товарними знаками, які виражені як складні об'єкти права

інтелектуальної власності; заохочення науково-дослідницької діяльності закладів вищої освіти щодо зазначених прав.

Встановлено, що права на складні результати інтелектуальної діяльності мають похідний, обмежений характер та можуть бути визначені як інтелектуальні права, які охоплюють особисті немайнові права та майнові права на такий об'єкт, у тому числі виключне право дозволяти іншим особам його використання у будь-який спосіб та перешкоджати неправомірному використанню такого об'єкта, які забезпечують залучення складного результату інтелектуальної діяльності до сфери господарського та цивільного обороту, з метою та у спосіб, визначений нормами чинного законодавства.

У загальному вигляді право на використання передбачає можливість виготовлення одного чи більше примірників твору чи його частини у будь-якій матеріальній формі, у тому числі у формі звуко- та відеозапису та в силу цього права регулювати такий вид діяльності є правовою основою угод (договорів) між правоволодільцями та видавцями охоронюваних творів.

Аналіз термінів вживання, доктрини та положень чинного законодавства дозволив зробити висновок, що використання складних об'єктів права інтелектуальної власності має подвійну правову дуалістичну природу та його можливо виділити як таке, що пов'язане зі сферою господарювання з метою отримання прибутку, що є певним видом процесу комерціалізації складних об'єктів права інтелектуальної власності та таке, що не пов'язане із зазначеною сферою й немає на меті отримання прибутку та є суто цивілістичним за своїм характером.

Доведено, що ліцензійний договір є цивільно-правовою формою забезпечення авторського права по створенню, використанню, передачі і захисту складних об'єктів права інтелектуальної власності шляхом передачі їх від ліцензіара до ліцензіата для конструктивної співпраці на одержання доходів і розподілення прибутків, з відображенням істотних умов, прав та обов'язків сторін, гарантій виконання і забезпечення експертною оцінкою та державною реєстрацією, основна мета якого – забезпечення можливості

практичного використання конкретного нового результату рішення, яка складається, з одного боку, з можливості використання складних об'єктів права інтелектуальної власності і як результат – отримання прибутку, з іншого – з отримання винагороди за надане право користуватися зазначеними об'єктами.

Доведено, що найбільш сприятливим видом ліцензійного договору розпорядження та використання складних об'єктів права інтелектуальної діяльності є договір комерційної концесії або франчайзинг.

РОЗДІЛ 3

СКЛАДНІ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

3.1. Формування умов існування інформаційного суспільства

Інформаційне суспільство є підґрунтям для виникнення, формування, реалізації, обігу та подальшого розвитку будь-яких об'єктів інтелектуальної діяльності, у тому числі й складних. Неможливо уявити сучасне суспільство без наявності інформаційних технологій та продуктів, яке саме завдяки ним існує та удосконалюється в певних напрямках. Людство прагне до нескінченного процесу розвитку та удосконалення інформаційного суспільства без кордонів та до кінцевої мети – глобального світового інформаційного простору, де наявність, використання і розповсюдження результатів інтелектуальної власності, у тому числі й складних, займає провідне місце.

Починаючи з середині ХХ ст. світ перейшов в еру інформатизації, в якому інформація у будь-якому вигляді посідає провідне місце шляхом опосередкування суспільно-економічних зв'язків, а звідси і визначає певним чином економічний добробут будь-якої країни. Перспектива ери інформатизації це створення нових об'єктів інтелектуальної власності та удосконалення вже існуючих. У цьому сенсі можливо удосконалення окремих самостійних структурних елементів складних об'єктів інтелектуальної власності, які придатні до використання та, як правило, приносять прибуток його власнику або створення нових у спосіб та порядку передбаченими нормами чинного законодавства.

У літературі жваво обговорюється питання щодо інформаційного суспільства. Фахівці як економічного та юридичного напрямку визначають його поняття, зміст, умови та порядок існування, розвитку та захисту. Також інформаційне суспільство є предметом дослідження суспільних наук, але, на нашу думку, більш за доцільним є дослідження поняття, ознак та умов

розвитку інформаційного суспільства з позиції економічної теорії та юриспруденції як умови його легалізації та нормативного визначення. У цьому сенсі доречним є визначення загального та спеціального законодавства, на чолі із Конституцією України, ЦК та ГК України та спеціальних нормативно-інформаційних засад.

Недопитанський М. досліджуючи місце та роль інформаційного суспільства в Україні зазначає, що «сьогодні перед нашою державою стоїть нове завдання - будівництво інформаційного суспільства, тобто здобуття вищого соціального рівня. Тяжіння України до інформаційного світу - об'єктивний процес та важко навіть припустити, щоб ми лишилися поза сучасними комунікативними потоками, при цьому світу потрібна інформаційна Україна, нам же не обійтися без комунікативного потенціалу світу» [108, с. 45-47]. Інформаційність є новим терміном для сучасного інформаційного розвитку України, але визначення її поняття та ознак є вельми доречним у рамках дисертаційного дослідження стосовно складних об'єктів інтелектуальної власності. Саме зазначені об'єкти є вагомою складовою частиною інформаційності в Україні та завдяки ним вона має перспективний подальший розвиток та удосконалення. Так, Даніліян слушно зазначає про те, що «до особливостей становлення і розвитку українського інформаційного суспільства належать: транзитивний характер українського соціуму, що припускає невизначеність, суперечність і динамічність розвитку; формування інформаційного суспільства в контексті демократизації суспільної системи й інтеграції країни в глобальну світову спільноту; необхідність державного регулювання; комунікативний характер соціальної структури; наявність ряду передумов і проблем при становленні інформаційного суспільства» [44, с. 11].

Визначення поняття, ознак, умов існування інформаційного суспільства є вельми доречним та потребує звернення до іноземного досвіду з метою запозичення його найкращих надбань у зазначеній сфері. Іноземні фахівці по-різному трактують його та пов'язують із виникненням та

розповсюдженням Інтернету як найпотужної інформаційної світової системи, яка об'єднала людей майже усього світу. Наприклад, відомий американський винахідник комп'ютерних технологій та обладнання Б. Гейтс акцентує увагу на «технологічній складовій: наявність персональних комп'ютерів, під'єднання до мережі Інтернет тощо» [93, с. 239]. Тобто, інформаційному суспільству притаманний соціальний характер з позиції наявності особливого суб'єктного складу – користувачів та професійних учасників. На нашу думку творці, як особи які створюють складні об'єкти інтелектуальної власності є саме професійними учасниками інформаційного суспільства. У цьому сенсі можливо говорити про складні об'єкти інтелектуальної власності як певну інформацію, її різновид зі спеціальними умовами використання та охорони.

Інформаційне суспільство неможливо ототожнювати із суто новітніми інформаційними технологіями (розробками) або Інтернетом. Це, як зазначає О.М. Рубанець «своєрідний штамп, що повторюється в усіх без винятку публікаціях та висловлюваннях в ЗМІ. Але на відміну від звичайного стереотипу, що схематизує і догматизує певні риси конкретних суспільних явищ, особливість цього стереотипу полягає в тому, що на його основі схематизують не тільки безпосередній об'єкт, відтворений в стереотипі, - тобто, самі вказані технології, а й технологізують усі системні прояви, перетворюючи політичні, соціальні та культурні процеси управління на ті, які протікають у суспільній свідомості, в справжню арену дії пов'язаних з цими стереотипами уявлень» [191, с. 29-30].

Гамрецький І. досліджуючи інформаційне суспільство на сучасному етапі розвитку зазначає, що «усе це свідчить про перехід від стереотипів інформаційних та телекомунікаційних технологій до виникнення технологічної і комунікативної парадигми, що охоплює суспільство як відкриту систему, і розробки нової соцієнтальної парадигми. Вона, зберігаючи здоровий прагматизм науково-технічних інновацій у розвитку цифрових технологій і засобів зв'язку в Україні, має орієнтуватися на

розробку соціальних аспектів використання вже існуючих комп'ютерних систем і мереж та на державну й політичну підтримку розвитку когнітивного освітянського, науково-дослідного потенціалу українського суспільства в напрямку створення все більш досконалих програмних систем із широким спектром виконання ними соціальної функціональності організацій, інституцій, корпоративних структур» [36, с. 9]. Тобто, сучасний розвиток інформаційної складової вітчизняного суспільства пов'язаний із державним впливом через нормативне відповідне регулювання інформаційних його потреб, які можуть бути у вигляді й складних об'єктів інтелектуальної власності. В Україні активно застосовуються інформаційно-комунікативні системи спілкування з різною метою через, як правило, мережу Інтернет, яка є досить розгалуженою та доступною. Соціальна складова зазначеної системи орієнтована на широке коло споживачів, які, у тому числі є творцями (винахідниками) складних об'єктів інтелектуальної власності.

Надалі І. Гамрецький зазначає, що «якщо стереотип інформаційних технологій як засобів переробки, зберігання інформації та створення інформаційних продуктів орієнтував на виникнення в суспільстві окремого інформаційного сектору, то соцієнтальна парадигма зорієнтована на розвиток когнітивної операційності програмних систем як основи внутрішньої (управлінські, виробничі функції) і зовнішньої, оберненої до людини та потреб, соціальної функціональності; відтак вона націлює на створення інформаційного суспільства, що охоплює усі підсистеми та елементи. З точки зору технічної й технологічної вже існують передумови для цього: розробляються мультимедійне та дистанційне навчання, експертні системи професійної орієнтації, створені госпітальні інформаційні системи, телемедицина тощо. Необхідні зрушення в парадигмі мислення» [36, с. 9-10].

Також зв'язок зазначених результатів з інформаційним суспільством поєднаний із загальним впливом та взаємодією інформаційного суспільства та права інтелектуальної власності. З цього приводу слушною є думка про те,

що «існує принцип двоєдності інформації та матеріального носія, на якому наголошує інформаційне право, застосування якого дозволить врегулювати інформаційні відносини в повному обсязі, при цьому актуальним є питання захисту традиційних виключних прав авторів при їх спілкуванні у соціальній мережі, крім того за доцільним є впровадження етичних норм в інформаційних мережах» [67, с. 82]. Питання інформаційної етики є вельми актуальним для нашого суспільства, адже користувачами інформаційних продуктів, у тому числі й у вигляді складних об'єктів права інтелектуальної власності є будь-які особи, у тому числі й неповнолітні. Тому держава повинна встановлювати відповідні захисні бар'єри для обмеженого доступу зазначених осіб.

В Україні є відповідне правове регулювання стосовно вищезазначеного у вигляді спеціальних нормативно-правових актів. Так, діє Закон України «Про інформацію» [136] та інші законодавчі акти з питань визначення, використання і захисту інформації, підписано ряд Указів Президента України щодо інформаційного суспільства. В Україні з 2003 року почав працювати єдиний веб-портал Кабінету Міністрів України - уведено в дію першу лінію «електронного уряду». Також в Україні був створений Інформаційно-аналітичний центр, який є робочим органом Ради національної безпеки і оборони України [161], але на жаль такого органу не існує. Закон України «Про інформацію» регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації та містить деякі дефініції стосовно зазначених положень [136]. На думку автора доречно доповнити ст. 1 зазначеного Закону поняттям інформаційного суспільства як певного соціально-правового суспільства, що за допомогою мас-медійних засобів (технологій інформаційного суспільства) на підставі програмування та планування визначає і реалізує пріоритетні економічні потреби держави [136].

Важливими є програмно-планові нормативні акти, які містять основні шляхи подальшого розвитку інформаційного суспільства та його складових.

Так, У 2007 році Верховною Радою України було прийнято Закон України № 537-У [143], яким було затверджено основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки (далі - Основні засади розвитку ІС в Україні). Перспективи формування інформаційного суспільства, як зазначає О.В. Даніліян, полягають «у створенні не лише розвиненого інформаційного середовища, а й мають реалізовуватися шляхом створення напрямів оптимізації розвитку інформаційного суспільства, серед яких виокремлює політико-правовий напрям» [44, с. 14-15]. Таким чином, можливо підтримати позицію вчених, які виокремлюють «інформаційне право в системі права України, яке має свої власні інститути – інститут масової інформації, інститут документованої інформації, інститути інформації обмеженого доступу, тощо» [250, с. 117]. Тобто, виокремлюється предмет зазначеної галузі права у вигляді відповідних самостійних правових відносин – відносини щодо існування, регулювання і розвитку інформаційного суспільства, його ознак та внутрішньої структури. Зазначені нормативні акти у повній мірі стосуються складних об'єктів права інтелектуальної власності адже саме вони є окремими самостійними видами інформації, порядок використання та реалізації якої встановлений нормами чинного законодавства.

У літературі зазначається, що «суспільні трансформації з індустріального суспільства в інформаційне полягають у переході до виробництва і використання інформації та теоретичних знань як основних товарів та сприйняття їх як вищих цінностей і, відповідно, формування нової соціальної структури суспільства, нових моделей управління [213, с. 386]. Відповідно, основними цінносними пріоритетами ІС визнаються можливість вільних комунікацій та використання інформаційно-комунікаційних технологій» [214, с. 341] (надалі - ІКТ), «функціонування мережевої економіки» [72, с. 22], «популяризації освіти, актуалізації інтелекту, розвитку знань і технологій» [190, с. 33] (надалі - ІТ).

На думку Н. Розенфельд «така трансформація суспільних відносин провокує переорієнтацію на цінності інформаційного суспільства уваги злочинності, оскільки можливість, способи і засоби вчинення суспільно-небезпечних посягань у інформаційному суспільстві також трансформуються під впливом нових можливостей, які надають розвиток ІКТ та інших ІТ, які з початку 60-х років минулого століття донині активніше використовуються злочинцями як засоби знарядь і способів вчинення суспільно небезпечних діянь. Істотно розширюються можливості здійснення суспільно небезпечних діянь у ІС завдяки можливості використання засобів масової комунікації, зокрема ЗМІ та глобальної мережі Internet» [190, с. 113].

Дослідники моделей інформаційного суспільства зазначають, що «на сьогодні вже визначилися світові моделі розвитку інформаційного суспільства - європейська, латиноамериканська, азіатська. Усе це зумовлює вивчення природи, якісних характеристик і особливо динаміки інформаційного суспільства (надалі – ІС) як об'єкта наукового дослідження» [32, с. 122]. Але представляється, що в майбутньому можливо поглинання і тісна взаємодія зазначених моделей, їх поєднання і симбіоз, на підставі чого виникає міжнародне інформаційне право з відповідними відносинами. На думку автора майбутнє дійсно за міжнародними інформаційно-інтеграційними процесами, у яких відводиться роль Україні та вітчизняним об'єктам інтелектуальної власності, у тому числі й складним.

Адже саме існуюча сукупність спеціальних міжнародно-правових норм в інформаційній сфері, на думку Р.Є. Еннан, «складається з двох складових частин, зумовлені специфікою видів інформаційних відносин - інформаційних, пов'язаних з внутрішнім змістом (контентом), а також інформаційно-інфраструктурних, що забезпечують обіг (комунікацію) інформаційних ресурсів» [53, с. 662-663]. До зазначених ресурсів відносяться й складні результати інтелектуальної власності, які на сучасному етапі інформаційного розвитку наближені до європейської моделі правового регулювання.

На нашу думку «матеріально-технічною основою формування зазначених ознак суспільства є технології інформаційного суспільства (надалі - ТІС) (Інтернет, мобільна телефонія, супутниковий зв'язок, інформаційні системи). Складні об'єкти інтелектуальної власності є певними самостійними технологіями інформаційного суспільства за допомогою яких воно розвивається й удосконалюється. Також індустріальне суспільство є простором для обігу складних об'єктів інтелектуальної власності» [203, с. 130].

Молодцов О.В. зазначає, що «найінтенсивніше зростає роль інформації в сфері економіки, при цьому ТІС значно прискорюють і водночас здешевлюють будь-які економічні операції та трансакції, стимулюють виробництво інтелектуальних продуктів. При цьому створюється новий вид основи економічних відносин, яку М. Кастельс називає інформаційною, на відміну від своїх попередників, які називали її інформаційною» [105, с. 70-71].

Проблема власності — одна із суттєвих для розвитку інформаційного суспільства, вона виявляється через проблему «комп'ютерного піратства». Оскільки економічних засобів боротьби проти «піратства» практично не існує, захист інтелектуальної власності неминуче має спиратися на заборонне законодавство. Проте з'ясовується, що між охороною прав власності та правами людини в цій сфері існує явна суперечність. Комп'ютерним "піратом" може стати кожна людина, яка копіює програму для свого товариша. Нові технології дають змогу копіювати в домашніх умовах не лише дискети, а й компакт-диски, пересилати програми електронною поштою. В Інтернеті здійснюються проекти, у межах яких кожен учасник має і передає іншим, приміром, окремі фрагменти фільму. Але той, хто замовляє цей фільм, не має справи з якимось конкретним відправником, якого можна було б притягти до відповідальності за незаконну діяльність, оскільки фактично запановує система кругової поруки. Щоб запобігти такому стихійному і

масовому «піратству», необхідна система по-справжньому тотального стеження, найжорстокішого контролю над рухом інформації.

На думку професора В. Щербини «непевність цифрового майбутнього — результат повсюдності змішаної економіки в сучасному світі. У різних національно-державних фрагментах світу, що глобалізується, формуються тенденції до домінування тих чи тих (комунітарного, лібертарного і, можливо, традиціоналістського штибу) варіантів розвитку відносин власності та відповідні їм форми соціальної організації, що зумовлює специфіку і роль цих фрагментів у єдиному інформаційному суспільстві, що складається. Якість кожного фрагмента — міра його консервативності або відкритості для змін — визначається логікою руху відносин у глобальних масштабах і, залежно від рівня усвідомленості та суб'єктивної опанованості цієї логіки, розуміється як випадкова або закономірна, визнається або не визнається. Від усвідомлення такого стану речей, а також діяльнісного опанування свого місця і форми залученості до глобального процесу залежить сформованість інформаційного суспільства як у глобальному, так і в регіональному співтоваристві. Ніхто точно не знає, якими будуть переваги кожного фрагмента, але колективні дії можуть стати гарантією того, що жодна соціальна група не буде свідомо виключена із кіберпростору» [261, с. 159].

Слушно зазначається у літературі, що «сучасний період України пов'язаний з пошуком стійкого руху до інформаційного суспільства, до початку постіндустріальної цивілізації і проблема цінностей сьогодні стає головною в пошуках нових стратегій цивілізаційного процесу для України. Сценарій цього руху передбачає вироблення нової стратегії реформ, що сьогодні й відбувається» [209, с. 87-88]. Саме за допомогою новітніх технологій відбувається економічно-прогресивний розвиток цивілізації, як в світовому масштабі так і в масштабі окремої країни. До новітніх технологій без сумнівів відносяться й складні об'єкти інтелектуальної власності, які можуть бути використані як повністю так і частково. Таким чином, на нашу думку «складні об'єкти інтелектуальної власності є певними самостійними

технологіями інформаційного суспільства за допомогою яких воно розвивається й удосконалюється, при цьому зазначені технології є якісними параметрами (індексами та індикаторами), які мають бути синхронізовані, систематизовані та пронизані єдиною методологією і спільною метою» [201, с. 67].

Прийняття Закону України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», окреслило за пріоритет «необхідність виведення на новий рівень інформатизації українського суспільства» [154] шляхом, як правило, програмування. На нормативному рівні слушно визначено, що «обчислювальна та комунікаційна техніка, телекомунікаційні мережі, бази і банки даних та знань, інформаційні технології (ІТ), система інформаційно-аналітичних центрів різного рівня, виробництво технічних засобів інформатизації, системи науково-дослідних установ та підготовки висококваліфікованих фахівців є складовими національної інформаційної інфраструктури і основними чинниками, що забезпечують економічне піднесення. Як показує досвід інших країн, інформатизація сприяє забезпеченню національних інтересів, поліпшенню керованості економікою, розвитку наукоємних виробництв та високих технологій, зростанню продуктивності праці, вдосконаленню соціально-економічних відносин, збагаченню духовного життя та подальшій демократизації суспільства. Національна інформаційна інфраструктура, створена з урахуванням світових тенденцій і досягнень, сприятиме рівноправній інтеграції України у світове співтовариство» [154]. Економічний аспект інформаційного суспільства є розвиненим у літературі. Так, наприклад, О.В. Даніліян застосовує поняття інформаційної економіки «основу якої складають інформаційні засоби виробництва, товари і послуги; поєднання індустріального і постіндустріального типів розвитку; використання інформації і знань як унікального предмету і засобу виробництва; зростання сектору послуг; заперечення трудової теорії вартості; поява транснаціональних компаній і єдиного глобального ринку; технологічна й економічна конвергенція;

інноваційний тип розвитку; динамічність виробництва; віртуалізація економічного простору» [44, с. 11]. Зазначена думка є вельми прогресивною, адже в сучасних економічних умовах для України є вкрай важливим аспектом саме розвиток виробництва, яке, на жаль, на сьогоднішній день знаходиться в незадовільному стані. В країні не має належних умов як нормативного так і ненормативного характеру для розвитку й модернізації виробництва, а також для відновлення промислових зв'язків, без яких воно є маже нерентабельним і неприбутковим. Тільки належний стан виробництва може вивести Україну на належний економіко-соціальний рівень, на якому результати інтелектуальної власності, у тому числі, займають провідну роль.

Програмне підґрунтя інформатизації українського суспільства визначила Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства» [169], в якій визнано, що «розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування одним із пріоритетних напрямів державної політики.

Основними стратегічними цілями розвитку в Україні інформаційного суспільства вважати:

- прискорення впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя, економіку України і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- забезпечення комп'ютерної грамотності населення, насамперед шляхом створення освітньої системи, орієнтованої на використання нових інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні всебічно розвиненої особистості;
- створення національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури та інтеграцію її із світовою інфраструктурою;

– державну підтримку економічного зростання нових «електронних» секторів економіки (торгівлі, надання комунальних і банківських послуг тощо), вирішення нормативно-правових питань щодо електронної взаємодії», тощо [169].

На нашу думку державна підтримка є важливим аспектом існування та розвитку складних об'єктів інтелектуальної власності як чинників інформаційного суспільства. В Україні нормативно визначені шляхи державної підтримки стосовно окремих складних об'єктів права інтелектуальної власності. Так, ст. 3 Закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» містить вичерпний перелік її напрямків, які у загальному вигляді є її метою, а саме:

- 1) створення належних правових і економічних умов, необхідних для розвитку кінематографії;
- 2) формування економічно самодостатньої, конкурентоспроможної на міжнародних ринках індустрії кінематографії, виробництва фільмів, інших аудіовізуальних творів;
- 3) створення сприятливих умов та розвиток сучасної інфраструктури для виробництва, демонстрування і розповсюдження фільмів;
- 4) створення сприятливого режиму оподаткування та надання підтримки виробництву, демонструванню і розповсюдженню національних фільмів в Україні та за кордоном;
- 5) збільшення податкових надходжень за рахунок розвитку індустрії кінематографії;
- 6) запровадження механізмів залучення позабюджетних коштів, у тому числі іноземних інвестицій та коштів від іноземних суб'єктів кінематографії;
- 7) популяризація українських цінностей, української мови та культури, підвищення інтересу масового глядача до національних фільмів;
- 8) створення належних правових механізмів для захисту прав інтелектуальної власності;

9) створення якісної освітньої бази для підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері кінематографії;

10) створення умов для збільшення кількості робочих місць, посилення соціальних гарантій працівників кінематографії;

11) розвиток матеріально-технічної бази кінематографії, виробництва, демонстрування, розповсюдження та популяризації фільмів;

12) активізація міжнародного, міждержавного, зовнішньо-економічного співробітництва та покращення іміджу України на міжнародному ринку як країни, що має розвинену і висококонкурентну індустрію кінематографії [152]. Важливим та проблем аспектом державної підтримки є фінансування, тобто виділення коштів для забезпечення і реалізації зазначених напрямків. Так, наприклад, за ст. 6 Закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» джерелами формування коштів державної підтримки кінематографії є:

1) кошти, отримані від Українського культурного фонду, що виконує спеціальні функції щодо сприяння національно-культурному розвитку України;

2) кошти Державного бюджету України, передбачені законом про Державний бюджет України на відповідний рік;

3) інші надходження, не заборонені законодавством.

Видатки на державну підтримку кінематографії передбачаються в Державному бюджеті України за окремою бюджетною програмою.

Крім джерел формування коштів державної підтримки кінематографії, передбачених частиною третьою цієї статті, фінансова підтримка кінематографії також може здійснюватися за рахунок:

1) грантів, дарунків, благодійних внесків і пожертвувань, інших видів благодійності;

2) коштів місцевих бюджетів;

3) інших джерел, не заборонених законодавством [152].

Одним із кроків вищезазначеного програмування є Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15.05.2013 р. № 386-р [170], яким була схвалена Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні (надалі – стратегія РІС). Зазначений документ є предметом дискусій з боку науковців, які визначили як позитивні так і негативні сторони цього документу. Так, Перов Д. і Кір'ян В. зазначають, що «не зовсім вдалим є підхід щодо визначення правової основи розвитку інформаційного суспільства в Україні. На їх думку, проголошення побудови ефективного інформаційного суспільства одним із національних інтересів зумовлює потребу у чіткій законодавче закріпленій декларації щодо захисту цих інтересів, у логічній ув'язці з інформаційним і безпековим законодавством у даній сфері (Національна програма інформатизації, Концепція розвитку електронного урядування в Україні, Стратегія національної безпеки України, Стратегічний оборонний бюлетень України, а також Доктрина інформаційної безпеки України. Більше того, інформаційне суспільство в Україні розглядається як частина глобального інформаційного суспільства, саме тому посилення на основоположні документи міжнародного характеру (Окінавську хартію глобального інформаційного суспільства, Декларацію принципів «Побудова інформаційного суспільства - глобальне завдання в новому тисячолітті», Декларацію тисячоліття, рішення Женевського та Туніського саммітів) є обов'язковим. У ході проведеного дослідження нами було продемонстровано помилковість судження та теоретичну хибність ототожнення інформаційного суспільства з постіндустріальним. Зокрема, було аргументовано домінування думки та формування парадигмального уявлення про існування не стільки інформаційного суспільства, скільки суспільства знань. У даному аспекті ми не підтримуємо думку, висловлену в тексті Стратегії РІС, що загальносвітовою тенденцією є трансформація індустріального суспільства у постіндустріальне» [118, с. 67-69]. На нашу думку йдеться про підміну понять, адже дуже складно провести чітке

розмежування між двома суспільно-корисними категоріями – інформаційне суспільство та постіндустріальне. Адже удосконалення та подальший розвиток і модернізація індустріального суспільства є певною формою – переходом, трансформацією постіндустріального зі зміною змісту. Змістом є дійсно будь-які знання, які трансформуються у певні об'єкти, у тому числі й складні об'єкти інтелектуальної власності. Саме новітні об'єкти інтелектуальної власності є вельми актуальні для розвитку індустріального суспільства та є предметом дослідження й виокремлення у наступному підрозділі дисертаційної роботи. Сучасне індустріальне суспільство неможливо без інформаційного, адже саме інформація є «двигуном» будь-якої індустрії та є певним індустріальним продуктом. Інформація забезпечує обмін і розповсюдження певними даними (відомостями) різного характеру для задоволення потреб майже усіх верств населення.

Також вчені вказують на те, що «помилковою тезою є думка укладачів Стратегії стосовно того, що розвинуті держави світу на межі XX-XXI ст. поставили собі за мету прискорений перехід до нового етапу розвитку - інформаційного суспільства. Адже ще в Лісабонській стратегії зазначено про необхідність переходу до суспільства знань, економіки, заснованої на знаннях. Таким чином, у нормативному акті вживається різна термінологія, і фактично відбувається не стільки законодавче визначення поняття інформаційного суспільства та надання йому принаймні описових ознак, скільки екскурс до історії й етапів становлення інформаційного суспільства, його трансформації до суспільства знань, при цьому описовий стиль, який останнім часом став поширюватися в текстах різноманітних концепцій, стратегій і доктрин, фактично розмиває призначення нормативно-правового акта: чітке визначення того чи іншого правового явища, кола суспільних відносин, що підлягають нормативному регулюванню. Позитивним моментом є визначення в Стратегії РІС сфер суспільного буття інформаційного суспільства. Натомість аналіз окремих елементів цих сфер викликає певні зауваження. Однак при розгляді принципів розвитку

інформаційного суспільства у цьому ж документі інформаційна безпека виступає принципом» [117, с. 70]. На нашу думку саме завдяки визначенню на нормативному рівні стратегічних напрямків можливе створення сприятливих умов для подальшого розвитку й модернізації вітчизняного інформаційного суспільства. Як йшлося у попередньому розділі дисертаційного дослідження в сучасному законодавстві також визначені принципи інформаційного змісту на рівні такого документу як концепція. Так, у Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 13 червня 2002 р. визначені принципи реалізації Концепції розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності які стосуються не тільки охорони, а й набуття, розпорядження та інших дій стосовно об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі й складних. Майже усі сторони (аспекти) існування інформаційного суспільства втілені в його принципах як основоположних засадах існування.

Також у літературі зазначається, що «логічна суперечливість положень простежується по всьому тексту документа. Зокрема у тексті спочатку зазначається про необхідність широкого представлення українського сегмента в Інтернеті, унеможливлення формування центрів медійного й іншого впливу на прийняття органами державної влади рішень, а далі, з порушенням логіки, при визначенні власного місця в системі координат глобального інформаційного суспільства автори послуговуються результатами міжнародних досліджень, за якими рейтинги України за окремими індексами» [117, с. 69-70]. На нашу думку сучасне законодавство є вельми динамічним та представляється, що воно буде оновлене з урахуванням окреслених проблем та пропозицій, адже це відповідає сучасним вимогам вітчизняного суспільства для задоволення інформаційно-технологічних потреб, розвитку та удосконалення інформаційного суспільства. Міжнародний досвід є також вельми цінним та позитивним для нашої країни, але застосовувати його потрібно зважено та з урахуванням вітчизняних потреб та чинників.

Таким чином, будь-яка інформація (технологія, продукт, тощо) є підґрунтям економічного добробуту будь-якої країни через існування інформаційного суспільства, яке, як об'єктивно-існуюча категорія, потребує постійної уваги у зв'язку із сучасними потребами і стрімким розвитком науково-технічного прогресу. Зазначена інформація може бути й у вигляді складних об'єктів права інтелектуальної власності. Наша держава не може бути відсторонь від науково-технічного прогресу, а тому повинна створювати всі умови для його підтримки та ефективно-прогресивного розвитку з урахуванням відповідних сучасних потреб та можливостей.

3.2. Нові складні об'єкти права інтелектуальної власності, пов'язані з існуванням інформаційного суспільства

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовив появу нових сучасних об'єктів права інтелектуальної власності, у тому числі й складних. Всі вони стали можливими для існування і використання завдяки появі і розробці нових інформаційних технологій, як результатів творчої інноваційно-інтелектуальної діяльності. Деякі з них є складними об'єктами права інтелектуальної власності без всяких сумнівів, інші можна віднести до цієї категорії з певною долею умовності.

Як правило, нові об'єкти (результати) права інтелектуальної власності є певними інформаційно-комп'ютерними технологіями інноваційного характеру, які існують і розповсюджуються завдяки світовій системі Інтернет. Г.О. Ульянова слушно зазначає, що «з нової платформи для вільного розміщення та поширення інформації мережа Інтернет перетворилась на могутній інформаційний ресурс, який має свої специфічні риси, закони функціонування та розвитку» [230, с. 636]. На думку Н.В. Філик «в сучасних умовах ми бачимо, як швидко відбувається нова індустріалізація світу через застосування мобільних мереж, Інтернет-технологій, нанотехнологій, нейробіології, 3D-друку, нових матеріалів, зростання

обчислювальних можливостей комп'ютерів та безпрецедентна взаємодія між усіма цими напрямками» [231, с. 131].

Розповсюдженням сучасним складним об'єктом інтелектуальної власності є комп'ютерна програма, ознаки та поняття якої є предметом дискусій у літературі. Так, зокрема, комп'ютерна програма на думку Л.Л. Тарасенко це «набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату. В умовах ринкової економіки комп'ютерні програми (програми для ЕОМ) набули значення вартісної товарної продукції. Зазначена продукція поєднує в собі результати інтелектуальної творчості і технічної праці високої складності» [219, с. 79]. На думку А. Музики і Д. Азарова «комп'ютерна програма є різновидом комп'ютерної інформації. Вона обов'язково містить певні відомості й одночасно є побудованою за особливими правилами – сукупністю «зрозумілих» комп'ютеру даних (символів, кодів, сигналів, команд, тощо), яка забезпечує функціонування та керування комп'ютерними системами і/або телекомунікаційними мережами, виконання ними певних завдань» [107, с. с. 86]. В. Дмитришин дає найбільш широке і повне визначення поняття: «комп'ютерна програма – створений творчою діяльністю фізичної особи набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, втілений на носіях будь-якого виду (електронних, паперових тощо), для використання в автоматичних пристроях для обробки інформації, або іншому обладнанні, що базується на цифровій техніці з метою приведення його у дію для досягнення певної мети або результату. Це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному тексті або об'єктному коді, а також допоміжні та проміжні матеріали розробки, що призводять до створення комп'ютерної програми, якщо тільки суть цих матеріалів така, що результатом їх є створення на наступній стадії комп'ютерної програми» [47, с. 16]. Філик Н.В. вказує на те, що «комп'ютерні програми займають

особливе місце серед об'єктів авторського права, тому що в епоху інформаційних технологій вони є одним із головних стратегічних ресурсів як держави в цілому, так і окремих її складових» [231, с. 133]. На нашу думку комп'ютерна програма є складним об'єктом права інтелектуальної власності, якої притаманний творчий динамічний характер та яка майже постійно удосконалюється та змінюється.

Судова практика теж містить положення щодо визначення та захисту прав інтелектуальної власності. Так, Вищий господарський суд України у п. 25 постанови Пленуму від 17 жовтня 2012 року «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» визначає, що об'єктом правової охорони є лише такий результат, який створений творчою працею; доки не доведено інше, результат інтелектуальної діяльності вважається створеним творчою працею; правовій охороні як об'єкт авторського права підлягає твір, виражений в об'єктивній формі, а не його зміст [183]. Зокрема, в судовій справі, предметом якої був захист майнових авторських прав, судом було встановлено, що «комп'ютерна програма, яка була предметом спору, у порівнянні з іншою вже існуючою комп'ютерною програмою, містить відмінності, які не мають ознак оригінальності, не мають ознак творчого характеру. Тому розробниками цього програмного комплексу було використано існуючу комп'ютерну програму шляхом внесення у неї змін. Цей змінений програмний комплекс не відповідає умовам оригінальності та не має ознак творчого характеру. Вказані обставини були встановлені відповідно до висновку комплексної судової експертизи комп'ютерної техніки та програмних продуктів та об'єктів інтелектуальної власності» [188]. Тому суд цілком слушно констатував, що авторське право на комп'ютерну програму не виникло, а відтак і не підлягає захисту.

В Україні виокремлено нормативне визначення комп'ютерної програми у спеціальному законодавчому акті. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» комп'ютерна програма «це набір

інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах)» [142]. Зміст комп'ютерної програми у вигляді певних визначених нормативно складових може бути використаний окремо, що дозволяє її трактувати як складний результат права інтелектуальної власності. Комп'ютерні програми різняться за своїм змістом, характером і призначенням.

Слід відрізняти комп'ютерні програми від програмного забезпечення, які нерідко розуміються як тотожні [264, с. 106]. Останніми роками, як зазначається у літературі, «поняття «програмне забезпечення» розуміють бідьш широко – як увесь комплекс неапаратних засобів, які обслуговують комп'ютери. Тобто, в поняття програмного забезпечення включається і математичне забезпечення, тобто алгоритми. Відповідно до цього, під програмним забезпеченням маються на увазі не тільки різні програми, але й покладені в їх основу алгоритми, тобто сукупність чітко визначених правил для вирішення тієї чи іншої задачі за кінцеве число кроків» [47, с. 38]. Тобто, програмне забезпечення є також розповсюдженим видом складного об'єкту права інтелектуальної власності, структурні частини якого можуть бути використані окремо за своїм призначенням. Слід ще зазначити, що комп'ютерна програма без належного програмного забезпечення не може існувати, а тому, з вірогідною долею умовності, можливо говорити про комплексний складний об'єкт інтелектуальної власності у вигляді комп'ютерної програми та відповідного програмного забезпечення, які, як правило, разом удосконалюються й модернізуються для подальшого постійного використання.

Важливим аспектом є договірне забезпечення комп'ютерних програм, перш за все, авторського договору, який колектив фахівців під редакцією професора Є.О. Харитонова називають «на створення і використання

комп'ютерних програм. Специфічними умовами договорів такого типу є: можливість перевідступлення авторського договору; визначення типів персональних комп'ютерів, для яких може бути використана комп'ютерна програма, їх кількість і місцезнаходження; права сторін на подальші модифікації і удосконалення; кількість виготовлених копій; забезпечення доступу до вихідного коду; порядок використання твору третіми особами; терміни і порядок навчання користувача; інші (особливі) умови, які сторони визнають за необхідне передбачити в авторському договорі» [242, с. 1011]. Отже, для авторського договору на створення і використання комп'ютерних програм притаманні специфічні істотні умови, які обумовлені особливостями та ознаками комп'ютерних програм як складних об'єктів права інтелектуальної власності.

Також особливим складним об'єктом інтелектуальної власності інформаційно-комп'ютерного характеру є мультимедійні продукти, онлайн-видання (газети, радіо, телебачення), різні енциклопедії, тощо. Користуватися зазначеними об'єктами можуть тільки ті особи, які мають доступ до мережі Інтернет.

У літературі йдуться дискусії стосовно визначення та змісту мультимедійних продуктів, але, як правило, їх визначають як «інтерактивні твори, створені за допомогою комп'ютерної техніки» [68, с. 73]. Тобто, загальним поняттям до мультимедійних продуктів є категорія «твір», як продукт творчої інтелектуальної людської діяльності. Особливостями цього результату творчої діяльності на думку Е.С. Котенко є те, що «він виражається у електронній (цифровій) формі, а також активна роль користувача у його функціонуванні. Характерними ознаками мультимедійного твору є: 1) його складний характер; 2) наявність не менше двох складових, що є різними за характером результатами інтелектуальної творчої діяльності, але створюють єдиний об'єкт; 3) наявність такого обов'язкового елементу як комп'ютерна програма; 4) вираження у цифровій формі; 5) віртуальність; 6) інтерактивність» [85, с. 37]. Тобто, мультимедійні

продукти пов'язані з комп'ютерними програмами або використовуються та існують саме завдяки ним.

Складним є на думку фахівців «характер взаємозв'язків між суб'єктами мультимедійних творів, які включають елементи, що виражені неоднаково: з текстами, інтерфейсу співіснують відео- і аудіокліпи, графіка. Найбільш важливим в мультимедійних продуктах є їхня здатність видозмінюватися і демонструвати різноманітні результати роботи у залежності від дій користувача, які досить часто мають творчий характер» [267, с. 19]. Таким чином, на думку вітчизняних фахівців, «сама природа розглядуваних програм, яка характеризується поєднанням різних джерел, є чинником виникнення «каскадних прав». У цьому випадку співпраця зі створення мультимедійного продукту не підпадає під співавторство, оскільки творчий внесок і його характер є різними у різних співучасників» [65, с. 231-232].

Важливим є визначення про правову природу комп'ютерної гри та актуальною ця проблема стала у зв'язку зі зростаючою кількістю судових спорів про власників прав на комп'ютерні ігри.

Під комп'ютерною грою розуміють «організований відповідно до правил гри художній віртуальний простір, що використовує для організації процесу гри комп'ютерну програму» [262, с. 43].

Комп'ютерну гру, на наш погляд, можна визначити як вид мультимедійного творчого продукту, що поєднує в собі зображення (рухомі чи нерухомі), текст, музику, програмне забезпечення, створений з метою взаємодії з користувачем в межах ігрової теми.

Комп'ютерна гра є складним об'єктом інтелектуальної власності, оскільки при її створенні використовуються різноманітні самостійні складові, які можуть бути використані окремо від неї.

Твори мережевого мистецтва за своєю природою також є складними об'єктами права інтелектуальної власності. Мережеве мистецтво «використовує Інтернет для реалізації індивідуального творчого потенціалу і продуктивної колективної співтворчості як первинне середовище. Сюди

можна віднести артистичні веб-сайти, створення віртуальних персонажів в мережі тощо. Основною особливістю творів мережевого мистецтва є спрямованість на комунікацію, залучення широкої аудиторії для спілкування і творчості» [258, с. 26, 41]. Зокрема, цій меті слугують різноманітні віртуальні арт-галереї, арт-музеї.

Цікавим і неоднозначним є питання стосовно визначення правової природи такого об'єкту права інтелектуальної власності, який не є новим, але отримав у зв'язку з інформаційними технологіями нову якість – картографічні твори у цифровому середовищі, до яких, як слушно зазначається у літературі, «належать твори в будь-якій матеріальній формі, основою яких є картографічне зображення; плани (цифрові моделі місцевості), інша картографічна інформація, тощо [179]. Т. А. Заніна, А. П. Копитько досліджуючи картографічні твори як об'єкти авторського права, зазначають, що «сучасна картографія широко використовує результати розвитку інформатики, кібернетики, обчислювальних пристроїв і вдосконалюється разом із ними. Саме на стику традиційної картографії, інформаційних технологій, комп'ютерної графіки виникла автоматизована картографія. Створення карти – це складний технологічний процес, у якому використовуються результати геодезичних зйомок, дані аеро- й космозйомки, безліч додаткових і допоміжних матеріалів. Тому створенням карт, як правило, займаються великі колективи на спеціалізованих підприємствах» [62, с. 363]. Карта є класичним складним об'єктом інтелектуальної власності, адже може використовуватися як в повному обсязі так і окремими частинами з навчальною, спеціалізованою та іншою метою.

Саме, творча праця, на думку фахівців, «яка лежить в основі створення таких карт, полягає, зокрема, в розробці нової оригінальної програми чи проекту картографічного твору; створенні нових каталогів, газетирів, довідників картографічної інформації тощо» [64, с. 132].

На нашу думку, різноманітні елементи, що складають цифровий картографічний твір, дозволяють порівнювати його певним чином з

мультимедійними творами, а отже вважати складним об'єктом права інтелектуальної власності.

Безумовно складним об'єктом права інтелектуальної власності є Інтернет-сайт (веб-сайт).

Визначення інтернет-сайту у вітчизняному законодавстві вперше з'явилося у наказі Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25 листопада 2002 року № 327/225 «Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади», відповідно до нього, веб-сайт це «сукупність програмних та апаратних засобів з унікальною адресою у мережі Інтернет разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та інші інформаційні послуги через мережу Інтернет» [176].

Поняття веб-сайту містять спеціальні законодавчі акти щодо об'єктів права інтелектуальної власності. Так, ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» виокремлює його як «сукупність даних, електронної (цифрової) інформації, інших об'єктів авторського права і (або) суміжних прав тощо, пов'язаних між собою і структурованих у межах адреси веб-сайту і (або) облікового запису власника цього веб-сайту, доступ до яких здійснюється через адресу мережі Інтернет, що може складатися з доменного імені, записів про каталоги або виклики і (або) числової адреси за Інтернет-протоколом» [142]. Відповідно до Закону України «Про державну підтримку кінематографії» веб-сайт є «сукупністю даних, електронної (цифрової) інформації, інших об'єктів авторського права і (або) суміжних прав тощо, пов'язаних між собою і структурованих у межах адреси веб-сайту і (або) облікового запису власника цього веб-сайту, доступ до яких здійснюється через адресу мережі Інтернет, що може складатися з доменного

імені, записів про каталоги або виклики і (або) числової адреси за Інтернет-протоколом» [152]. Зазначені нормативні поняття майже тотожні та дозволяють виокремити ознаки веб-сайту як певного об'єкту (результату) права інтелектуальної власності, а саме:

- це інформація, яка є певним творчим результатом права інтелектуальної власності;
- наявність суб'єктного складу – автора (творця) та інших осіб – користувачів;
- обов'язковий доступ до мережі Інтернет;
- спеціальний порядок створення, використання і розпорядження;
- це інформація, як правило, цифрового формату;
- змістом є доменне ім'я, записи та інші інформаційно-корисні повідомлення;
- наявність державного регулювання і контролю (нагляду).

Питання стосовно правової природи, умов та меж цивільного обігу сайту до сьогодні остаточно не вирішене. Низка науковців визнають веб-сайт «особливим самостійним об'єктом авторського права» [216, с. 244]. У цьому випадку веб-сайт розглядається як «електронний цифровий твір, зміст якого становить систематизована сукупність даних (програм ЕОМ або баз даних)» [198, с. 8]. На думку інших, веб-сайт є комплексним об'єктом права інтелектуальної власності, що обумовлене комплексним характером таких результатів творчої діяльності. Специфіка веб-сайту полягає у тому, що він складається з багатьох елементів, які є об'єктами правової охорони, проте належать вони до різних інститутів права інтелектуальної власності, що вимагає визначення критеріїв співвідношення цілого з його складовими. Як зазначає Н.І. Майданик веб-сайт є «комплексним результатом інтелектуальної діяльності автора, який складається з принаймні п'ятих елементів, наділених різною правовою природою та об'єднаних єдиним задумом розробника» [98, с. 183]. Зазначений підхід заперечує можливість віднесення веб-сайту до об'єктів авторського права, оскільки обмежує

правовий захист такого об'єкту лише зовнішньою формою, що характерне саме для авторського права. Натомість для веб-сайту характерною є властива для нього визначальна роль ідеї розробника при створенні такого віртуального ресурсу. Це якісно нове явище у колі результатів інтелектуальної творчої діяльності, що потребує виокремлення веб-сайту у окрему самостійну категорію права інтелектуальної власності. Комплексність як головна ознака веб-сайту дозволяє його віднести до складного об'єкту права інтелектуальної власності.

На нашу думку, веб-сайт є складним об'єктом права інтелектуальної власності, до складу якого входять: програмні засоби; апаратні засоби; унікальна адреса у мережі Інтернет; інформаційні ресурси. Зазначені структурні елементи веб-сайту можуть використовуватися окремо та бути предметом різноманітних правочинів (договорів) у разі їх правомірного відчуження.

У літературі зазначається, що «з технічної точки зору до об'єктів права інтелектуальної власності, що використовуються на Інтернет-сайті, можна віднести: дизайн сайту; архітектуру сайту; анімаційну складову; аудіо – та відео твори; фотографії, малюнки та інші графічні зображення; унікальні комп'ютерні програми, що використовують для функціонування сайту; унікальні програмні рішення, що впливають на взаємопов'язаність окремих елементів сайту; літературні твори та інше текстуальне наповнення (інформаційний вміст сайту); торгівельні марки; комерційні найменування та інші» [128, с. 159].

У науковій літературі зазначається, що «досягнення формальної та змістовної єдності веб-сайтом здійснюється завдяки трьом його основним складовим, а саме: 1) програмним та апаратним засобам (серверним програмним засобам, програмним засобам сайту); 2) адресі у мережі Інтернет або доменному імені; 3) інформаційному наповненню, яке охоплює текстову інформацію, графічну інформацію, аудіовізуальну інформацію» [12, с. 7]. На думку М.В. Гури під інтернет-сайтом слід розуміти «відокремлений, логічно

завершений елемент мережі Інтернет, створений на основі технології гіперпосилань» [43, с. 6]. З наведеного визначення можна зробити висновок, що інтернет-сайт поєднує як матеріальні (сервер), так і нематеріальні (програми, графічний дизайн тощо) об'єкти. Є й більш екзотичне з точки зору правника визначення веб-сайту як «інтерактивного каналу формування, реалізації і трансляції інформаційного потенціалу певного об'єкту. Він характеризується також як один з найстабільніших елементів віртуального середовища» [70, с. 14].

З точки зору мистецтвознавства Д.В. Бородаєв зазначає, що веб-сайт характеризують як «основний модуль інформаційного середовища Інтернет, який є соціальним і технологічним явищем, а також об'єктом графічного дизайну» [25, с. 9].

До нового об'єкту інтелектуальної власності складного характеру можливо віднести рекламу, яка існує в цифровому просторі та називається Інтернет-реклама. Інтернет-реклама згадується у чинному законодавстві лише у спеціальному нормативному акті, а саме у ст. 20 Закону України «Про рекламу» [138]. Інтернет-реклама набуває все більшого поширення завдяки електронній комерції. Особливих рис, крім існування у мережі, така реклама ще не має, але ця форма реклами існує і все більше витісняє з ринку рекламу традиційну, адже дуже зручна в доступі і користуванні. Також Інтернет-реклама є основним прибутком Інтернет-провайдерів, які дуже зацікавлені в її створенні і розповсюдженні. Розповсюдження Інтернет-реклами відбувається на умовах визначених в певних угодах (договорах), істотними умовами яких є спільні взаємні права та обов'язки сторін, чітке окреслення рекламних продуктів як предмету договору, строк та ціна. Представляється, що Інтернет-реклама умовно відноситься до складних об'єктів права інтелектуальної власності.

У літературі зазначається, що «сучасна Інтернет-реклама поділяється на види: медійна, банерна, контекстна, геоконтекстна, для поширення в соціальних мережах, вірусна продукт-плейсмент в онлайн-іграх, електронна

пошта як реклама, спливні (pop-up) вікна та spyware, електронні дошки оголошень, участь у рейтингах та інші» [66, с. 450].

Перелік нових об'єктів права інтелектуальної власності, на наш погляд, необхідно доповнити явищем, що почало формуватися завдяки бурхливому і всеохоплюючому розвитку інформаційних технологій – Інтернетом речей.

Це поняття лише формується і не можна беззастережно віднести його саме до об'єктів права інтелектуальної власності, хоча на нашу думку, найближчим Інтернет речей є до сфери інтелектуальної власності. Інтернет речей, як зазначає О.В. Баранов, це «глобальна інфраструктура для інформаційного суспільства, яка дозволяє отримувати (надавати) сучасні послуги за допомогою з'єднання (фізичного і віртуального) речей, заснованих на існуючих і тих, які будуть розроблятися, сумісних інформаційних і комунікаційних технологіях» [14, с. 98]. Сучасний стан технології Інтернету речей дозволяє сформувати дуже широкий спектр можливостей для надання різноманітних послуг і здійснення різного роду робіт. На основі використання технологій Інтернету речей, включаючи мережу Інтернет, вже сьогодні стає можливим або без участі людини або з мінімальною її участю доставка вантажів транспортом, виробництво в повному циклі комплектуючих деталей, меблів, автомобілів, одягу, вирощування рослин, тварин, забезпечення комфортних умов проживання (розумний будинок, розумний транспорт, розумне місто тощо), віддалена медична допомога, дистанційне навчання, юридичні послуги простого характеру тощо. Йдеться в цьому випадку про можливість речей і людей дистанційно взаємодіяти через Інтернет завдяки конвергенції різних технологій. Явище, що виникло, є складним за своєю природою, складається з різноманітних результатів творчої праці і серед суб'єктів такого об'єкту вже можна буде назвати штучний інтелект.

Таким чином, уже сьогодні можна вести мову про систематизацію нових складних об'єктів права інтелектуальної власності, що з'явилися у

зв'язку з запровадженням інформаційних технологій, на такі, що створюються людьми і такі, що створюються за участі штучного інтелекту.

Важливим є перспективи умов існування інформаційного суспільства, які пов'язані з різними аспектами економічного, політичного організаційно-правового та іншого характеру. Можливо виділити декілька напрямків зазначених перспектив розвитку і шляхів їх реалізації та впровадження та поділити їх на загальні та спеціальні.

До загальних чинників перспектив розвитку складних об'єктів права інтелектуальної власності насамперед відноситься певне середовище, форма, площа – інформаційне суспільство, яке є основою і передумовою перспектив розвитку складних об'єктів права інтелектуальної власності та його створення і функціонування повинно відповідати потребам сьогодення з урахуванням норм міжнародного і національного права.

Важливим є приєднання України до світових стандартів інформатизації через відповідне нормативно-правове запозичення, з урахуванням державного регулювання зазначеного процесу в цілому. Так, в літературі зазначається, що «інформатизація розглядається фактично як окремий процес, а не як складова демократичної сутності публічного управління в умовах сітьової системи взаємодії та глобалізації. Різницю між цим та інформаціональним підходами деякі автори пропонують позначити поняттями government on-line-уряд, який оснащений електронним інтерфейсом, та E-government - уряд, який за принципами управління відповідає новому типу суспільної організації. Government on-line є необхідним, однак недостатнім елементом здійснення E- government» [38, с. 14]. «Безглуздо розглядати широке впровадження елементів "електронного уряду», - справедливо стверджує А. Шадрин, - без врахування пакету адміністративних реформ та реформи державної служби" [255, с. 92-96].

О.В. Молодцов наголошує на тому, що «стратегія формування основ ІС має розглядатися в контексті загальних стратегічних пріоритетів соціального, економічного та інституційного розвитку країни, як органічна складова

масштабних перетворень у суспільстві та у владних інститутах. Ці перетворення мають передбачити: розвиток економіки та інформаційних технологій; створення сітьової державної інфраструктури; формування нової ціннісної парадигми суспільства і публічного управління (громадянське суспільство); сучасної управлінської культури (орієнтація на споживача, управління за результатами); впровадження принципу поліархічності (конкурентність та високий рівень автономності соціальних агентів). В цьому випадку мережева логіка, тобто децентралізовані, сітьові процеси, які базуються на інформаційно-комунікаційних технологіях, стануть новим алгоритмом суспільного розвитку» [105, с. 70-71].

Наступний напрямок перспективи розвитку складних об'єктів права інтелектуальної власності - технологічний. Особливістю організації сучасного світу є зростання мережевих структур взаємодії в усіх соціальних сферах, при цьому мережеві структури, особливо інформаційні, забезпечують величезні можливості зниження транзакційних витрат у всьому світовому господарстві, тому сітьова організація економічних процесів забезпечує велику їх ефективність. Індустріальні фрагменти глобального економічного укладу продовжують існувати лише внаслідок збереження технологій, що потребують концентрації продуктивних сил у єдиному просторово-часовому континуумі. Мірою свого розвитку технічні засоби, що обслуговують сітьову взаємодію, поширюватимуться дедалі швидше і створюватимуть умови для розвитку технологій, ґрунтованих на використанні розподілених ресурсів. Такі технічні засоби висувають підвищені вимоги до безпеки. Від їхнього безупинного функціонування залежить дедалі більша частина людства. Аварії, пов'язані з ними, загрожують глобальними катастрофами. Безперервність і безпека функціонування цих технічних засобів передовсім потребують обслуговування їх відданим, кваліфікованим і лояльним персоналом. Такі системи потребують високого рівня координації процесів внутрішнього управління, сумісності, а отже, ретельного планування як у процесі

розроблення, так і під час функціонування — оперативного, середньотермінового і стратегічного. Більше того, великомасштабні сітьові структури вимагають стабільного соціально-політичного оточення. Тобто загальне тло, на якому функціонують мережеві системи, має бути достатньою мірою передбачуваним, стабільним і мати гуманітарне підґрунтя. Можна припустити, що ступенем розвитку мережевих структур господарський світ вже не нагадуватиме хаотичного броунівського руху окремих господарських одиниць і стане схожим радше на коливальний рух атомів у кристалічній решітці. Сітьові системи утворюють каркас цієї решітки, проте у певних межах зберігається свобода і гнучкість адаптації господарських одиниць. У таких структурах навряд чи будуть прийнятними принципи чистого індивідуалізму.

Усе це зумовлює також специфіку культурно-політичного характеру нового середовища. Принцип індивідуалізму і «відкритого» суспільства, що складається з індивідів, пов'язаних суто формальними відносинами, має поступитися місцем принципу «спільноти спільнот». На всіх рівнях члени будь-якої спільноти, починаючи від сім'ї і аж до великої корпорації, мають бути пов'язані спільним інтересом, людськими відносинами, традиціями, неформальними зв'язками. Формальний критерій прибутку слід обмежити численними застереженнями, які б захищали ці неформальні відносини, вможливлючи збереження у спільноті й у цілому суспільстві необхідного розмаїття. Це, своєю чергою, робить необхідною трансформацію системи цінностей, які визначають економічну поведінку індивідів, у бік розвитку корпоративізму й колективізму.

Проблема власності як загальний чинник перспектив розвитку складних об'єктів права інтелектуальної власності є одним із суттєвих для розвитку інформаційного суспільства, що виявляється, наприклад, через проблему "комп'ютерного піратства". Оскільки економічних засобів боротьби проти "піратства" практично не існує, захист інтелектуальної власності неминуче має спиратися на заборонне законодавство. Проте з'ясовується, що між

охороною прав власності та правами людини в цій сфері існує явна суперечність. Комп'ютерним "піратом" може стати кожна людина, яка копіює програму для свого товариша. Нові технології дають змогу копіювати в домашніх умовах не лише дискети, а й компакт-диски, пересилати програми електронною поштою. В Інтернеті здійснюються проекти, у межах яких кожен учасник має і передає іншим, приміром, окремі фрагменти фільму. Але той, хто замовляє цей фільм, не має справи з якимось конкретним відправником, якого можна було б притягти до відповідальності за незаконну діяльність, оскільки фактично запановує система кругової поруки. Щоб запобігти такому стихійному і масовому «піратству», необхідна система по-справжньому тотального стеження, найжорстокішого контролю над рухом інформації. У багатьох країнах поліція вже практикує «обшук» комп'ютерів, власників яких запідозрено у використанні неліцензованих програм. Широкомасштабне застосування такої практики означало б безпрецедентне вторгнення в приватне й інтелектуальне життя (хто знає, які дані про Вас можуть бути знайдені у вашому комп'ютері разом із неліцензованими програмами), у таємницю листування, фактичне скасування недоторканності житла. Розвиток такого штабу практики, крім того, створює негативне ставлення до інформаційного середовища, оскільки в ньому завжди існує небезпека бути обвинуваченим у незаконній діяльності.

Наступним важливим напрямком загальної перспективи розвитку складних об'єктів права інтелектуальної власності є «початкове розроблення засад державної інформаційної політики, в рамках і на підставі якої вже має бути вироблена стратегія майбутнього - основні напрями розвитку інформаційного суспільства та е-врядування. При цьому основну увагу слід приділити не часовим, а якісним параметрам (індексам та індикаторам)» [118, с. 70].

Наступним напрямком загальної перспективи розвитку складних об'єктів права інтелектуальної власності є питання обмеження розповсюдження

(обігу) зазначених об'єктів. Представляється, що у цьому сенсі будуть застосовуватись норми Закону України «Про захист суспільної моралі» [134].

Зазначені обмеження передбачають розповсюдження продукції еротичного характеру та продукції, що містить елементи насильства й жорстокості, запровадження ліцензування відповідних видів інформаційної діяльності. Основні функції державного регулювання і контролю обігу продукції, що негативно впливає на суспільну мораль, було покладено на Національну експертну комісію з питань захисту суспільної моралі, яка була постійно діючим державним експертним і контролюючим органом [168]. Доречним на думку автора є доповнення ч. 1 ст. 426 ЦК України наступним положенням: «Способи використання об'єкта права інтелектуальної власності визначаються цим Кодексом, іншим законом та можуть бути встановлені обмеження і заборона їх використання, якщо вони негативно впливають на суспільну мораль».

Наступним напрямком загальної перспективи розвитку складних об'єктів права інтелектуальної власності є розробка і вдосконалення норм чинного законодавства (інформаційного, стосовно права інтелектуальної власності та різноманітних його об'єктів, у тому числі й складних), яке містить положення стосовно зазначених об'єктів, зміст правомочностей щодо їх використання, розпорядження, тощо.

Чинна система права зазначає Н. Розенфельд, «яка здебільшого побудована на класичній школі права, яка спирається на матеріалістичні підходи, на жаль, надто важко сприймає нові цінності і предмети, з приводу яких відбуваються правовідносини в ІС, і які потребують на відповідну, зокрема кримінально-правову охорону в ІС. Сьогодні необхідно докорінно змінити сам підхід до розуміння структури суспільних відносин у ІС, по-новому розглянути сутність структури правовідносин, і переосмислити подальші стратегії правового регулювання у ІС, з метою створення умов для його безпечного розвитку, як це задекларовано в міжнародних актах, ратифікованих Україною, і як це заявлено в Основних напрямках розвитку

інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [190, с. 113]. При цьому доречною є позиція О. Проскуріной, яка слушно зазначає, що «необхідно вдосконалити інформаційне законодавство, привести його у відповідність з правилами, визначеними міжнародно-правовими актами; розробити концепцію інформаційного законодавства та створити Інформаційний кодекс» [131, с. 64].

Харитонova О. І. здійснюючи порівняльну характеристику об'єктів авторського права зазначає, що «удосконалення правової бази як напрямку загальної перспективи розвитку складних об'єктів права інтелектуальної власності тісно пов'язане із новим інформаційними технологіями, якими у тому числі є й складних об'єктів права інтелектуальної власності та впровадженням електронної їх форми, так, слушно зазначається у літературі, що доба інтернет є епохою безперешкодного, практично миттєвого поширення інформації у глобальних мережах» [234, с. 602]. Так, важливим кроком на шляху правового забезпечення інформаційної діяльності органів в Інтернет було визначено Постановою Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» [164].

Також, прискорення розвитку українського сегмента Інтернет було покладено в основу Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України. За цією Концепцією, «національними електронними інформаційними ресурсами (національні ресурси) є ресурси незалежно від їх змісту, форми, часу та місця створення, форми власності, призначені для задоволення потреб громадянина, суспільства, держави. За формою власності національні ресурси поділяються на державні, комунальні та приватні» [165]. Такими ресурсами можуть бути й складні об'єкти інтелектуальної власності.

Також у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів»

зазначається, що «метою запровадження єдиної системи обліку електронних інформаційних ресурсів держави в Україні створено Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів (Національний реєстр)» [162].

У зазначеному акті також містяться положення, що «замовником і утримувачем Національного реєстру є Міністерство транспорту та зв'язку України, а його адміністратором - уповноважена Мінтрансзв'язку юридична особа. Сам Національний реєстр складається з еталонного, робочого, страхового та інформаційного фондів, до яких обов'язково включаються е-ресурси органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших юридичних осіб публічного права, доступ до яких здійснюється через телекомунікаційні мережі загального користування.

Державну реєстрацію е-ресурсів здійснює Державний департамент з питань зв'язку та інформатизації для чого у його складі створено спеціальну Комісію з ухвалення рішень про державну реєстрацію електронних інформаційних ресурсів. У разі прийняття Комісією рішення про державну реєстрацію е-ресурсу, а також за умови внесення власником е-ресурсу установленної оплати, власнику видається Свідоцтво про реєстрацію електронного інформаційного ресурсу встановленого зразка. Це свідоцтво є підставою для включення е-ресурсу до Національного реєстру. Включення до Національного реєстру е-ресурсів приватної форми власності здійснюється на добровільних засадах» [162]. На нашу думку, як правило, складні об'єкти інтелектуальної власності відносяться до е-ресурсів приватної форми та включаються до зазначеного реєстру виключно на добровільних засадах.

Слушною з цього приводу є думка Б.А. Корміча, який зазначає, що «з одного боку, ведення Національного реєстру сприятиме впорядкуванню системи е-ресурсів та спрощенню доступу до неї, з другого - за оцінками багатьох фахівців, запровадження додаткових реєстраційних схем може призвести до того, що частина е-ресурсів просто буде переміщена за кордон, за межі дії українського законодавства. Відповідно прибутки від надання послуг по хостингу та адміністрування будуть отримувати іноземні

провайдери. Загалом же, характеризуючи стан правового регулювання функціонування Інтернет, слід зазначити, що останніми роками було створено досить значну нормативно-правову базу. Але, на жаль, вона несе в собі традиційні для нашої правової системи спроби запровадження надмірного державного контролю і не завжди сприймає відповідні міжнародно-правові стандарти і досвід. Разом із тим, ще потребують врегулювання питання електронної комерції, надання інформаційних послуг, укладання цивільно-правових угод за допомогою Інтернет, забезпечення таємниці кореспонденції та інформаційної безпеки тощо» [81, с. 279]. На думку автора деякі спроби нормативного вирішення зазначеної проблеми вже врегульовано. Так, був прийнятий відповідний законодавчий акт щодо електронної комерції який регулює правові відносини у сфері електронної комерції під час вчинення електронних правочинів. Електронний правочин є певною спеціальною договірною формою, за якою відбувається розпорядження складних об'єктів права інтелектуальної власності у повному об'ємі або частково.

Також Б.А. Корміч вказує на те, що «укладання цивільно-правових угод за допомогою Інтернет об'єктом яких є складні результати інтелектуальної власності є спеціальним чинником перспективи їх розвитку та складовою щодо реалізації їх правомочностей шляхом розповсюдження. Звідси виникає потреба в визначенні поняття та ознак Інтернет» [81, с. 279-280]. Тобто саме Інтернет є важливим обов'язковим чинником (ознакою) реалізації електронних правочинів, об'єктом (предметом) яких є складні об'єкти права інтелектуальної власності.

В аспекті визначення правового статусу інформаційних ресурсів Інтернет, у тому числі й складних результатів права інтелектуальної власності слід відзначити Постанову Вищого арбітражного суду України «Про питання захисту авторських прав в Інтернеті», яка визнає, що розміщення творів у мережі Інтернет у вигляді, доступному для публічного споживання, є їх відтворенням у розумінні спеціального законодавства, у зв'язку з чим на розміщення творів в Інтернеті поширюється дія цього Закону

[184]. Таким чином, можливо виділити право на розміщення складних результатів інтелектуальної власності (хостинг) і внести зміни до ч. 1 ст. 424 ЦК України шляхом закріплення зазначеного права як певного окремого виду майнового права інтелектуальної власності, у тому числі й на складні його результати.

Право на хостинг мають певні особи, у тому числі інформаційні агентства [141]. Доречним на думку автора є доповнення ч. 1 ст. 5 зазначеного Закону правом на хостинг зазначених суб'єктів. Також через суб'єктний аспект хостинг визначений у нормах спеціального законодавчого акту, так, у ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» зазначено, що «постачальник послуг хостингу - особа, яка надає власникам веб-сайтів послуги і (або) ресурси для розміщення веб-сайтів або їх частин у мережі Інтернет та із забезпечення доступу до них через мережу Інтернет. Власник веб-сайту, який розміщує свій веб-сайт або його частину в мережі Інтернет на власних ресурсах і (або) самостійно забезпечує доступ до нього з використанням мережі Інтернет, одночасно є постачальником послуг хостингу» [142]. Відповідні зміни в зазначений нормативний акт щодо хостингу були внесені в 2017 році. Можливо виокремити основні риси хостингу, а саме:

- умовою існування є мережа Інтернет;
- об'єктом, як правило, є веб-сайти;
- є певним видом розповсюдження і розпорядження електронно-цифрових технологій у вигляді, як правило веб-сайтів.

Інші спеціальні перспективи розвитку складних результатів інтелектуальної власності були розглянуті у попередніх розділах дослідження з відповідними авторськими висновками та пропозиціями.

Таким чином, перспективи розвитку складних результатів інтелектуальної власності можливо поділити на дві групи – загальні та спеціальні, до загальних слід віднести державне регулювання зазначених об'єктів, з відповідними напрямками державної політики і правовим полем;

визначенням і характеристикою інформаційного суспільства як форми, простору і території їх застосування, обігу і реалізації, за умов належного технологічного стану; а до спеціальних розміщення складних результатів інтелектуальної власності у спосіб передбачений законодавством у вигляді, доступному для публічного та іншого споживання на підставі цивільно-правових угод за умови паперової, електронної та інших форм.

Висновки до Розділу 3

Запропоновано доповнити ст. 1 Закону України «Про інформацію» поняттям інформаційного суспільства як певного соціально-правового суспільства, що за допомогою мас-медійних засобів (технологій інформаційного суспільства) на підставі програмування та планування визначає і реалізує пріоритетні економічні потреби держави.

Визначено, що матеріально-технічною основою формування інформаційного суспільства є його технології (Інтернет, мобільна телефонія, супутниковий зв'язок, інформаційні та комунікаційні системи та технології), при цьому складні об'єкти інтелектуальної власності є певними самостійними технологіями інформаційного суспільства, за допомогою яких воно розвивається, реалізується й удосконалюється.

Аналізуючи норми чинного законодавства запропоновано внести зміни шляхом доповнення нових сучасних основних стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні як-то: державна підтримка нових «електронних» секторів економіки (торгівлі, надання фінансових і банківських послуг, інформаційних технологій у вигляді результатів інтелектуальної власності, у тому числі й складних з самостійним використанням їх складових елементів тощо).

На основі проведеного аналізу в роботі зроблено висновок, що поява нових сучасних процесів в ІТ-праві є підставою для визначення у законодавстві нових інформаційно-правових дефініцій, а саме: комп'ютерна

гра як вид мультимедійного творчого продукту, що поєднує в собі зображення (рухомі чи нерухомі), текст, музику, програмне забезпечення, створений з метою взаємодії з користувачем в межах ігрової теми; веб-сайт як складний об'єкт права інтелектуальної власності, до складу якого входять: програмні засоби, апаратні засоби, унікальна адреса у мережі Інтернет, інформаційні ресурси; штучний інтелект як складний об'єкт права інтелектуальної власності, до складу якого входять різноманітні результати творчої діяльності залежно від мети використання.

Аналізуючи норми чинного законодавства запропоновано внести зміни шляхом доповнення ч. 1 ст. 5 Закону України «Про інформаційні агентства» правом на хостинг, як певного самостійного виду діяльності інформаційних агентств.

Визначені підходи щодо створення електронного реєстру об'єктів авторського права, у тому числі й складних та механізму їхньої реєстрації, який планує впорядкувати контроль за правами на зазначені об'єкти, їх уніфікацію та відповідну охорону, використання технології блокчейн.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що виявляється в розкритті складних об'єктів права інтелектуальної власності. В результаті проведеного дослідження були вироблені нові підходи до визначення суті цього правового інституту, запропоновані такі теоретичні висновки та практичні пропозиції з удосконалення норм цивільного законодавства.

1. Розглянуто доктринальні погляди на правову природу складних об'єктів права інтелектуальної власності. Складні об'єкти права інтелектуальної власності є самостійними об'єктами права інтелектуальної власності, виникнення, реалізація, передання і захист яких зумовлені визначеними законом підставами.

Складні об'єкти права інтелектуальної власності це новий синтетичний результат особистого творчого співробітництва двох або більше осіб (авторів, творців) у різних галузях творчості, спрямований на створення єдиного неподільного творчого продукту, здатного до відтворення.

2. З'ясування поняття і змісту складних об'єктів права інтелектуальної власності дало підстави сформулювати їх ознаки, до яких слід віднести: поєднання творів двох або більше галузей мистецтва (різноманітні об'єкти авторського права); кожна з частин такого твору створювалася саме з метою створення цілісного твору і об'єднана творчим задумом (ідеєю); кожна з частин твору не є головною по відношенню до інших; частини твору можуть використовуватися як разом, так і окремо від інших частин твору, тобто мати самостійне значення; існують в цілому, без будь-якого зі своїх складових елементів припиняють існувати; характеризуються цілісністю як стабільністю об'єктивної форми твору; особлива форма співучасті у створенні такого твору, результатом чого є неподільність творчих внесків і їх неподібність, різноманітність; творче співробітництво має особистий

характер; здатні до відтворення; синтетичний характер, оскільки твір є не поєднанням результатів інтелектуальної діяльності, а їх синтез у єдине ціле.

3. За результатами змістовного аналізу складних об'єктів права інтелектуальної власності надана їх класифікація залежно від: факту оприлюднення (опублікування): оприлюднені та неоприлюднені, які недоступні до загального відому (частково або повністю); форми вираження: цифрові й аналогові; змісту: літературні та художні твори, комп'ютерні програми та інші твори; взаємозв'язку з об'єктами авторського права: ті, які пов'язані з об'єктами авторського права (літературні та художні твори, комп'ютерні програми) та ті, які не пов'язані з об'єктами авторського права (комерційна таємниця, кінофільми, реклама); носія: суб'єктивні (пантоміми, хореографічні та інші сценічні твори) та об'єктивні (літературні та художні твори, комп'ютерні програми, кінофільми, реклама); умов створення: одноособові складні об'єкти інтелектуальної власності, тобто які створені творчою працею однієї особи та створені у результаті співавторства (роздільного і нероздільного).

4. На підставі аргументації спільних та відмінних ознак складних та складених об'єктів права інтелектуальної власності доведено, що зміст складених об'єктів становлять підбір та розташування певних самостійних об'єктів, які не обов'язково мають виступати об'єктами права інтелектуальної власності, оскільки основою складних об'єктів є інтелектуальна власність, їх формою, змістом і практичним вираженням є невичерпний перелік об'єктів права інтелектуальної власності, при цьому, спільною ознакою складних і складених об'єктів є наявність в їх складі розгалуженої внутрішньої структури окремих об'єктів або певних самостійних елементів, які можуть використовуватися як у сукупності, так і окремо.

5. Визначений порядок використання складних об'єктів права інтелектуальної власності залежно від мети отримання прибутку, а саме: як таке, що пов'язане зі сферою цивільного обігу з метою отримання прибутку,

що є певним видом процесу комерціалізації складних об'єктів права інтелектуальної власності та таке, що не пов'язане із зазначеною сферою й не має на меті отримання прибутку та є суто цивілістичним за своїм характером.

6. Досліджуючи характер прав на складні результати інтелектуальної діяльності встановлено, що вони мають похідний, обмежений характер та можуть бути визначені як інтелектуальні права, які охоплюють особисті немайнові права та майнові права на такий об'єкт, у тому числі виключне право дозволяти іншим особам його використання у будь-який спосіб та виключне право перешкоджати неправомірному використанню такого об'єкта, які забезпечують залучення складного результату інтелектуальної діяльності до сфери господарського та цивільного обороту, з метою та у спосіб, визначений нормами чинного законодавства.

7. За результатами проведеного дослідження визначені перспективи розвитку складних результатів інтелектуальної власності, які можливо поділити на дві групи – загальні та спеціальні. До загальних слід віднести правове забезпечення зазначених об'єктів, з відповідними напрямками державної політики і формуванням правового поля; визначенням і характеристикою інформаційного суспільства як форми, простору і території їх застосування, обігу і реалізації, за умов належного технологічного стану; а до спеціальних – розміщення складних результатів інтелектуальної власності у мережі Інтернет у вигляді, доступному для публічного, а також іншого споживання на підставі цивільно-правових угод у вигляді електронних документів та інших форм.

8. За результатами дослідження окремих складних об'єктів прав інтелектуальної власності запропоновано визначення у законодавстві нових інформаційно-правових дефініцій – комп'ютерна гра як вид мультимедійного творчого продукту, що поєднує в собі зображення (рухомі чи нерухомі), текст, музику, програмне забезпечення, створений з метою взаємодії з користувачем в межах ігрової теми; веб-сайт як складний об'єкт права інтелектуальної власності, до складу якого входять: програмні засоби,

апаратні засоби, унікальна адреса у мережі Інтернет, інформаційні ресурси; штучний інтелект як складний об'єкт права інтелектуальної власності, до складу якого входять різноманітні результати творчої діяльності в залежності від мети використання.

9. Обґрунтовано напрями удосконалення національного законодавства у досліджуваних сфері, зокрема такі:

1. Доповнити статтю 1 Закону України «Про інформацію» поняттям інформаційного суспільства як соціально-правового суспільства, що за допомогою мас-медійних засобів (технологій інформаційного суспільства) на підставі програмування та планування визначає і реалізує пріоритетні економічні потреби держави, при цьому матеріально-технічною основою формування інформаційного суспільства є його технології (Інтернет, мобільна телефонія, супутниковий зв'язок, інформаційні та комунікаційні системи та технології), складні об'єкти інтелектуальної власності є певними самостійними технологіями інформаційного суспільства за допомогою якої воно розвивається, реалізується й удосконалюється.

2. Внести зміни до частини 1 статті 424 ЦК України та викласти її у такій редакції:

«Майновими правами інтелектуальної власності є:

- 1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності;*
- 2) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності;*
- 3) виключне право на розміщення об'єкта права інтелектуальної власності, у тому числі й складного (хостинг);*
- 4) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання;*
- 5) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом».*

3. Доповнити частину 2 статті 1107 ЦК України наступним змістом:

«Договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності укладається у письмовій та електронній формах, у спосіб та порядку передбаченими нормами Закону України «Про електронні довірчі послуги».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авторское право: учебное пособие. Е.А. Моргунова; отв. ред. В.П. Мозолин. М.: Норма, 2008. 288 с.
2. Антимонов Б.С., Флейшиц Е.А. Авторское право. М.: Юридическая література. 1957. 280 с.
3. Адамова О.С. Визначення поняття інституту права. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої ювілею академіка С.В. Ківалова. Одеса, 16-17 травня 2014 р. Том 1. «Юридична література». С. 257 - 260.
4. Азаров М.Я. Управління державними фінансами: навч. посіб. М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, О.М. Юрченко [та ін.]. К. : НДФІ, 2004. 240 с.
5. Агаджанян А. Понятие и признаки аудиовизуального произведения. *Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права*. 2011. № 8. С. 69 – 76.
6. Антонов В.М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право: навчальний посібник. К.: КНТ, 2005. 520 с.
7. Амангельды А.А. Договоры в сфере интеллектуальной собственности по законодательству Республики Казахстан. Алматы: ИЦ ОФ Интерлигал. 2010. 344 с.
8. Алексеев С.С. Об односторонних сделках. Избранное. М.: Статут, 2003. 480 с.
9. Андрусів У.Б. Проблемні питання охорони майнових прав організацій мовлення у цифрову епоху. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 232-237.
10. Аракелян М.Р. Право Європейського союзу: підручн. для студ вищ. навч. закладів. Одеса: Фенікс, 2012. 390 с.
11. Атаманова Ю.Є. Складний результат інтелектуальної діяльності та особливості права на нього. *Право України*. 2011. № 3. С. 127-137.

12. Атаманова Ю.Є. Захист прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет: світовий досвід та вітчизняні перспективи. *Право та інновації*. 2014. № 3. С. 7-12.
13. Бажанов В.О. Загальна характеристика ліцензійного договору. Цивільне, підприємницьке, господарське та трудове право. *Європейські перспективи*. 2013. № 11. С.125-131.
14. Баранов О.В. «Інтернет речей» як правовий термін. *Юридична Україна*. 2016. № 5-6. С. 96-102.
15. Басв В.В. Розуміння нової парадигми електронного врятування на місцевому рівні: збірник наукових праць УАДУ при Президентіві України / За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. К.: Вид-во УАДУ. 2003 Вип. 1. С. 151-158.
16. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: підручник. К.: Знання, 2006. 431 с.
17. Барабаш В. Комерціалізація інтелектуальної власності: досвід Великобританії. *Київський політехнік*. 2005. № 10. С. 18-25.
18. Близнац І.А. Право интеллектуальной собственности: учеб. И.А. Близнац, Э.П. Гаврилов, О.В. Добрынин и др.; под ред. И.А. Близнаца. М., 2010. 416 с.
19. Близнац И.А. Авторское право и смежные права: ученик. И.А. Близнац, К.Б. Леонтьев; под. ред. И.А. Близнаца. М. : Проспект, 2009. 879 с.
20. Безклубий І.А. Ліцензійний договір в патентному праві України: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. К., 1995. 26 с.
21. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів: міжнародний документ від 24 липня 1971 р. *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. 2006. № 5. Книга 2. Ст. 1247.
22. Бєльтюкова Є.М. Правове регулювання наступництва майнових прав інтелектуальної власності за цивільним законодавством України:

дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Бельтюкова Євгенія Михайлівна. Одеса, 2019. 183 с.

23. Биканова А.Ю. Авторські програми як феномен телевізійного виробництва. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2006. № 1. С. 121-125.

24. Бондаренко С. Історико-правові передумови виникнення організацій колективного управління. *Юридична Україна*. 2013. № 2. С. 62-66.

25. Бородаєв Д.В. Веб-сайт як об'єкт графічного дизайну: автореф. дис..канд. мистецтвознавства: 05.01.03. Харківська державна академія дизайну і мистецтв. Х., 2004. 20 с.

26. Бочарова Н. Права інтелектуальної власності ЄС. Гармонізація з національним законодавством. *Віче*. 2006. № 13. С. 39-43.

27. Брюссельська конвенція про розповсюдження програм, що несуть сигнали, які передають через супутники 1974 р. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/main>

28. Бурлаков С. Кадр кінематографічного твору як самостійний об'єкт авторського права: поняття та особливості використання. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 4. С. 32-36.

29. Бурлаков С. Ю. Кінематографічний твір як об'єкт права інтелектуальної власності : автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. К., 2008. 20 с.

30. Вахонєва Т.М. Авторське право і суміжні права в Україні: навчальний посібник. К.: ВД «Дакор», 2016. 564 с.

31. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р.: Закон України від 14 квітня 1986 р. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://www.kiev.rada.ua>

32. Винарик Л.С., Берсуцкий Я.Г., Щедрин А.Н. Информационная культура в современном обществе: учеб. пособие. Л. С. Винарик, Я. Г.

Берсуцкий, А. Н. Щедрин. Донецк: Институт экономики промышленности, ДИЗХП, 2003. 322 с.

33. Волошенюк О. Результати інтелектуальної, творчої діяльності в цивільному законодавстві. *Юридичний журнал*. 2007. № 3. С. 15-20.

34. Волков Ю.Г. Диссертация. Подготовка, защита, оформление: практич. Пособие. Под ред. Н.И. Загузова. М.: Гардарики, 2001. 214 с.

35. Всесвітня (Женевська) конвенція про авторське право 1952 р. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main>

36. Гамрецький І. Гармонізація інформаційного суспільства у світлі сучасних освітніх концепцій. *Рідна школа*. 2006. № 3. С. 8-10.

37. Гаврилов Э.П. Авторское право. Издательские договоры. Авторский гонорар. М.: Юридическая литература, 1988. 176 с.

38. Голобуцкий А.П., Шевчук О.Б. Электронное правительство. Киев: УМС-Атлант, 2002. – 170 с.

39. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №19-20. Ст. 144.

40. Городов О.А. Правовая охрана и использование единых технологий, созданных за счет или с привлечением бюджетных средств: монографія. М.: Волтерс Клувер, 2010. 160 с.

41. Гражданское право: В 2 т. Том II. Полутон: учебник / Отв. ред. проф. Е.А. Суханов. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Издательство БЕК, 2002. 544 с.

42. Грушина Е.В. Сложные объекты как новая категория. *Законодательство*. 2009. № 2. С. 26-31.

43. Гура М.В. Цивільно-правова охорона Інтернет-сайту в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К.: НАН України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2006. 20 с.

44. Даніл'ян О.В. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз): автореф. дис... канд.

філос. наук: 09.00.03: Харк. ун-т повітр. сил ім. І. Кожедуба. Х., 2006. 19 с.

45. Дмитришин В.С. Про деякі нетрадиційні форми надання дозволів на використання об'єктів права інтелектуальної власності. *Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. 2013. Том 26 (65). № 2-1(Ч. 1). С. 246-252.

46. Дмитришин В.С. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в Україні: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: "Інст. інтел. власн. і права", 2008. С. 15-16.

47. Дмитришин В.С., Березанська В.І. Інтелектуальна власність на програмне забезпечення в Україні. К.: Вірлен, 2005. 304 с.

48. Дмитриева Г. К. Международный коммерческий арбитраж. М., 1997. 232 с.

49. Довгань Г.В. Становлення та розвиток законодавства України про інтелектуальну власність (історико-правовий аспект): дис. на здобуття наук. ст. к.ю.н. зі спеціальності 12.00.01. Львів. 2008. 210 с.

50. Дозорцев В.А. Интеллектуальные права: понятие. Система. Задачи кодификации: сб. ст. Исслед. центр частного права. М., 2003. 416 с.

51. Дригваль Н.П. Організаційно-правові основи детінізації відносин у сфері обороту об'єктів інтелектуальної власності: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Національна академія державної податкової служби України. Ірпінь, 2004. 180 с.

52. Духовна О. Реформування державної системи правової охорони ІВ: до чого готуватися? Юридична газета online. 2019. № 24. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/>

53. Еннан Р.Є. Формування міжнародного інформаційного права. *Правове життя сучасної України: матер. міжнар. наук. - практ. конф.*

(16-17 травня 2013 р.) Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. С. 661-663.

54. Еннан Р.Є. Правове регулювання міжнародної торгівлі правами на результати інтелектуальної діяльності. *Інтелектуальні власність та інновації в контексті формування стратегії розвитку малого і середнього бізнесу*: матеріали конференції. Л.: Львівтехнополіс, 2006. С. 94-95

55. Еннан Р.Є. Міжнародна система правової охорони інтелектуальної власності. *Визначальні тенденції генезу державності і права*: збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції „Треті Прибузькі читання”. За ред. В.І. Терентьєва, О.В. Козаченка. Миколаїв: Вид-во „Іліон”, 2007. С. 658-662.

56. Еннан Р.Є. Правова охорона інтелектуальної власності в Європейському Союзі: передумови формування, сучасний стан, тенденції розвитку. *Часопис цивілістики*. 2012. Вип. 13. С. 110-119.

57. Європейська конвенція про кінематографічну продукцію спільного виробництва від 02.10.1992 р.: за станом на 1 вересня 2008 р. Неофіц. вид. Збірка договорів Ради Європи, 2000. К.: «Вимір», 1999. С. 35–47.

58. Жилінкова О.В. Договори в сфері реалізації майнових прав на музичний твір: автореф. дис ... канд. юрид. наук 12.00.03. Київ: 2007. 20 с.

59. Жилинкова Е. Сложное произведение – новый термин. *Юридическая практика*. 2008. № 36. С. 12-17.

60. Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного їх відтворення 1971 р. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main>

61. Загальна теорія держави і права: підручник. За ред. М.В. Цвік. Харків: Право, 2002. 432 с.

62. Заніна Т.А., Копитько А.П. Картографічні твори як об'єкти авторського права. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2015. Вип. 15. С. 363-370.

63. Зенин И.А. Право интеллектуальной собственности: учебник. М.: Издательство Юрайт, 2011. 567 с.

64. Інтелектуальне право України. За заг. ред. проф. О.С. Яворської. Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. 608 с.

65. ІТ-право: теорія та практика: навч. посібник. Авт. кол.; за ред. Є.О. Харитонова, О.І Харитонової. Одеса: Фенікс, 2017. 316 с.

66. ІТ право. За заг. ред. проф. О.С. Яворської. Львів: Видавництво «Левада», 2017. 470 с.

67. Избаш О.О. Взаимосвязь интеллектуального права и информационного права. *Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. м. Запоріжжя, 3-4 жовтня 2014 р. За заг. ред. Т.О. Коломоець. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. С. 81-83.

68. Интеллектуальная собственность (исключительные права): учеб. Пособие. Под ред. Н.М. Коршунова. М.: Эксмо, 2006. 573 с.

69. Інтелектуальна власність: навчальний посібник. П.Т. Бубенко, В.В. Величко, С.М. Глухарєв; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х.: ХНАМГ, 2011. 215 с.

70. Калашнікова Л.В. Інтернет-сайти вищих навчальних закладів як інноваційні канали комунікації в умовах формування інформаційного суспільства в Україні: автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.04; Національний університет внутрішніх справ. Х., 2005. 20 с.

71. Капіца Ю. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку. НАН України, Центр дослідж. інтелект. власн. та трансф. технол. НАН України. 2-е вид. Київ: Академ періодика, 2020. 664 с.

72. Кастельс М., Хіманен П. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель. Пер. з англ. М. Кастельс, П. Хіманен. К.: Ваклер, 2006. 256 с.

73. Кирилюк А.В. Ліцензійний договір на використання літературних творів (цивільно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. О., 2010. 21 с.

74. Кирилюк А.В. Право на публічне виконання та на публічний показ *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2015 р., м. Одеса): у 2 т. Т. 2 / Відп. ред. М.В. Афанасьєва. Одеса: Юридична література, 2015. С. 512-514.

75. Клейменова С.М. Авторські правовідносини як форма реалізації правомочностей суб'єктів авторського права: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2004. 20 с.

76. Коваль І. Яка роль має бути відведена Господарському кодексу у сфері регулювання прав інтелектуальної власності *Закон і бізнес* від 26.12.2016 р. <http://zib.com.ua>

77. Конвенція про створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності (підписана в Стокгольмі в 1967 р., чинна з 1970 р.) Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main>

78. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року. Офіційний вісник України. 2006. № 15. Ст. 1171.

79. Коноваленко В. Інтелектуальна власність в рекламі, фірмовому стилі підприємства і дизайну продукту (упаковки): практичний посібник для авторів, виконавців, рекламістів, рекламодавців. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2011. 400 с.

80. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30 (23.07.96). Ст. 141.

81. Корміч Б.А. Інформаційне право. Підручник. Харків: БУРУН і К, 2011. 334 с.
82. Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.В. та ін. Міжнародна економіка: навчальний посібник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 672 с.
83. Коссаk В.М., Якубівський І.Є. Право інтелектуальної власності. Підручник. К.: Істина, 2007. 208 с.
84. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
85. Котенко Е.С. Авторские права на мультимедийный продукт: монография. М.: Проспект, 2014. 124 с.
86. Кравчук М. Аудіовізуальний твір як об'єкт авторського права, поняття, ознаки. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://ndeks.volyn.ua>
87. Кубах А.І. Право інтелектуальної власності: навчальний посібник. Харків: ХНАМ, 2008. 149 с.
88. Кузнєцов Ю.М. Патентознавство та авторське право: підручник. К: Кондор, 2005. 428 с.
89. Кузьменко Т.С. «Бренд» як складний правовий засіб індивідуалізації учасників цивільного обороту: автореф. дис. к.ю.н. спец. 12.00.03. Одеса. 2011. 20 с.
90. Кузьменко Т.С. «Бренд» у праві інтелектуальної власності: теорія і практика: монографія. За наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.І. Харитонової. Миколаїв: МНАУ, 2014. 230 с.
91. Кудінов О.А. Римське право. Навчальний посібник. 2-е видання, перероблене і доповнене. М., 2006. 638 с.
92. Куц Д. Ф., Іванов А. М. Проблеми охорони й захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (27). С. 616- 619.

93. Лалл Д. Мас-медіа, комунікація, культура: глобальний підхід. К., 2002. 264 с.
94. Липчик Д. Авторское право и смежные права. М.: Ладомир, 2002. 788 с.
95. Лисецька К. Ліцензійний договір: юридичні та податкові нюанси укладення. Електронне видання: Юрист&Закон. 2016. № 30. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <https://uz.ligazakon.ua/>
96. Лонг Д., Рей П., Жаров В.О., Шевелева Т.М., Василенко І.Е., Дроб'язко В.С. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. К.: «К.І.С.», 2007. 448 с.
97. Луць В.В. Контракти у підприємницької діяльності: навч. посібник. 2-е вид., стер. К., Юрінком Інтер. 2001. 560 с.
98. Майданик Н.І. Сайт у мережі Інтернет як невизнаний об'єкт права інтелектуальної власності. *Цивілістичні читання з проблем права інтелектуальної власності, присвячені пам'яті професора О.А. Підпригори*: 18 квітня 2007 р. Збірник наукових доповідей та статей. К.: ТОВ «Лазуріт-Поліграф», 2008. С. 180-183.
99. Макода В.Є. Договори на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в умовах інноваційного розвитку в Україні. Актуальні проблеми держави і права. Одеса: Юрид. л-ра. 2008. Вип. 43. С. 71-85.
100. Матеи У., Суханов Е.А. Основные положения права собственности. М., 1999. 384 с.
101. Марченко М.Н. Сравнительное правоведение: учебник. Общая часть. М.: Зерцало, 2001. 560 с.
102. Матвеева Л.Г. Класифікація актів тлумачення права: проблема вибору критерію. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. Вип.18. С. 46–51.

103. Мікульонок І.О. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник. К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», Ліра-К, 2005. 232 с.
104. Моргунова Е.А. Защита прав на результаты интеллектуальной деятельности и средства индивидуализации. Под общ. ред. П.Ю. Гамольского. М.: ИП Писаревский Д.Р., 2012. 320 с.
105. Молодцов О.В. Інформаційне суспільство – вектор розвитку української держави. *Статистика України*. 2005. № 1. С. 69-73.
106. Микитин В. Деякі особливості правового регулювання майнових прав інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 4 (8). С. 57-61.
107. Музика А. Про поняття злочинів в сфері комп'ютерної інформації. *Право України*. 2003. № 4. С. 86-89.
108. Недопитанський М. Україна інформаційна: утопія чи реальність. *Віче*. 2003. № 2 (131). С. 44-51.
109. Общая теория государства и права: В 2 т. Под ред. М. Н. Марченко. М.: Зерцало, 1998. Т. 2. 640 с.
110. Омельченко Г.В. Визначення поняття аудіовізуального твору в законодавстві України. Безпека людини в умовах глобалізації: сучасні правові парадигми: [Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Національний авіаційний університет, 24 лютого 2017 р.] Том 2. Тернопіль: Вектор, 2017. С. 127-130.
111. Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців: [монографія]; за заг. ред. В. В. Луця. Тернопіль: підручники і посібники, 2007. 256 с.
112. Остапчук В. Г. Природа права інтелектуальної власності. *Часопис Київського університету права*. 2003. № 4. С. 53-59.
113. Отцевиц Є.Ю. До питання про визначенні поняття «порушення прав на торговельну марку». *Правовий часопис Донецького університету*. 2011. № 2. С. 72-79.

114. Підопригора О.А., Підопригора О.О. Право інтелектуальної власності України: навч. посібн. К.: Юрінком Інтер, 1998. 336 с.
115. Підопригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право: підруч. 2-ге вид. К., 2009. 528 с.
116. Підопригора О. Основні новели четвертої книги Цивільного кодексу України. *Вісник Львівського університету*. 2004. Вип. 39. С. 315-318.
117. Пічкурова З. В. Систематизація теоретичних положень та наукових поглядів на економічний зміст інтелектуальної власності: зб. наук. пр. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2013. Вип. 24. С. 215–219.
118. Перов Д., Кір'ян В. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 8. С. 67-71.
119. Петренко І. Особливості реєстрації авторського права в Україні та інших країнах світу. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 1. С. 25-32.
120. Питання охорони авторського права у наукових виданнях (методичні рекомендації). Ю.М. Капіца, К.С. Шахбазян, Д.С. Махновський, О.Г. Вакаренко, А.І. Радченко, З.А. Болкотун. Київ : Академперіодика, 2017. 110 с.
121. Позова Д.Д. Проблема багатотериторіального управління виключними правами суб'єктів авторського права та суміжних прав. *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2017 р.)* У 2-х т. Т. 2; відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 618-620.
122. Полтавець О.В., Побережна Н.М. Становлення інноваційної діяльності з розвитком сучасних інформаційних технологій. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я* = Information

technologies: science, engineering, technology, education, health : наук. вид. : тези доп. 25-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2017, [17-19 травня 2017 р.] : у 4 ч. Ч. 3; ред. Є. І. Сокол. Харків : НТУ "ХПІ", 2017. С. 242.

123. Поляруш С.І. Похідні твори: Поняття, види та охорона. *Наукові записки. Серія Право*. 2018. Вип. 5. С. 27-32.

124. Потоцький М.Ю. Передання виключних майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності: теоретико-правовий аналіз. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 9. С. 28-31.

125. Потоцький М.Ю. Диференціація правовідносин інтелектуальної власності. *Право і суспільство*. 2014. № 4. С. 73-79.

126. Потоцький М.Ю. Міжнародно-правове регулювання використання інтелектуальної власності у господарській діяльності. *Наукові праці МАУП*. 2012. Вип. 4 (35). С. 76–82.

127. Право інтелектуальної власності України: конспект лекцій / Авт.: В.М. Крижна, Н.Є. Яркіна; за ред. В.І. Борисової. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2010. 112 с.

128. Право інтелектуальної власності: посібник; за ред. Р.Б. Шишки (кер.авт.кол.). К.: «МП Леся», 2014. 344 с.

129. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. А.П. Сергеев. 2-е изд., перераб. и доп. М., ТК Велби. 2003. 752 с.

130. Право інтелектуальної власності: Академ. курс: Підручник для студентів вищих навч. закладів. О.А. Підпригора, О.Б. Бутнік-Сіверський, В.С. Дроб'язко та ін.; За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. 2-ге вид., переробл. та допов. К. Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 672 с.

131. Проскуріна О. Політико-правові аспекти розвитку інформаційного суспільства в Україні. *Політичний менеджмент*. 2006. № 3. С. 62-68.

132. Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року): Закон України від 31 травня 1995 р. Голос України від 08.06.1995.

133. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 р. в редакції від 20 червня 2020 р. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 41-42, № 43, № 44-45. Ст. 529.

134. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20 листопада 2003 р. №1296-IV в редакції від 09 грудня 2015 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 14. Ст. 192.

135. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних: Закон України від 23 березня 2000 р. в редакції від 04 листопада 2018 р. Урядовий кур'єр від 26.04.2000.

136. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. в редакції від 16 липня 2020 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650.

137. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21 грудня 1993 р. в редакції від 16 липня 2020 р. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 10. Ст. 43.

138. Про рекламу: Закон України від 03 липня 1996 р. в редакції від 13 серпня 2020 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 39. Ст. 181.

139. Про кінематографію: Закон України від 13 січня 1998 р. в редакції від 20 жовтня 2019 р. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 22. Ст. 114.

140. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. в редакції від 02 січня 2020 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.

141. Про інформаційні агентства: Закон України від 28 лютого 1995 р. в редакції від 16 липня 2019 р. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 13. Ст. 83.

142. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 11 липня 2001 р. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64.

143. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09 січня 2007 р. Голос України від 06.02.2007. № 21.

144. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 липня 2002 р. в редакції від 05 грудня 2012 р. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 266.

145. Про власність: Закон України від 7 лютого 1991 р. Відомості Верховної Ради. 1991. № 33. ст. 440. (втратив чинність).

146. Про видавничу справу: Закон України від 05 червня 1997 р. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 32.

147. Про приєднання України до Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року: Закон України від 15 червня 1999 р. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 32. Ст. 265.

148. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05 жовтня 2017 р. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. Ст. 400.

149. Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності від 16 червня 2020 р. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 45. ст. 387.

150. Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 02 жовтня 1979 року): Закон України від 31 травня 1995 р. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 21. Ст. 155.

151. Про внесення змін до деяких законів України з питань інтелектуальної власності в частині виконання вимог, пов'язаних з

вступом України до СОТ: Закон України від 10 квітня 2008 р. Відомості Верховної Ради України. 2008. № 23. Ст. 217.

152. Про державну підтримку кінематографії в Україні: Закон України від 23.03.2017 р. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

153. Про участь України у Всесвітній конвенції про авторське право 1952 року: постанова Верховної Ради України від 23 грудня 1993 р. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 70.

154. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04 лютого 1998 р. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 27-28. Ст.182.

155. Про електронну комерцію: Закон України від 03 вересня 2015 р. Голос України від 29.09.2015. № 180.

156. Про приєднання України до Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право: Закон України від 20 вересня 2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 2. Ст. 16.

157. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20 травня 1999 р. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 31. Ст. 246.

158. Про внесення змін до Закону України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності»: Закон України від 01 грудня 1998 р. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 2-3. Ст.20.

159. Про удосконалення державної системи правової охорони інтелектуальної власності: проект Закону України від 29 жовтня 2019 р. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

160. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави»: Постанова Верховної Ради України від 11 лютого 2015 р. Відомості Верховної Ради. 2015. № 16. Ст.117.

161. Про Інформаційно-аналітичний центр: Указ Президента України від 12 квітня 2014 р. (втратив чинність) Офіційний вісник України. 2014. № 33. Ст. 878.

162. Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2004 р. в редакції від 25 лютого 2020 р. Офіційний вісник України. 2004. № 11. Ст. 665.

163. Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. в редакції від 30 липня 2020 р. Урядовий кур'єр від 07.02.2003. № 24.

164. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи "Електронний Уряд": Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. Офіційний вісник України. 2003. № 9. Ст. 378.

165. Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05 травня 2003 р. Офіційний вісник України. 2003. № 18. Ст. 864.

166. Про затвердження Концепції розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 червня 2002 р. Офіційний вісник України. 2002. № 24. Том 1. Ст. 1177.

167. Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 червня 2016 р. Офіційний вісник України. 2016. № 44. Ст. 1625.

168. Про Національну експертну комісію України з питань захисту суспільної моралі: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2004 р. № 1550 (втратила чинність) Офіційний вісник України. 2004. № 46. Ст. 3036.

169. Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні: Постанова Верховної Ради України від 01 грудня 2005 р. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 15. Ст. 131.

170. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р Урядовий кур'єр від 13.06.2013. № 105.

171. Питання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. Урядовий кур'єр від 24.09.2014. № 175.

172. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. Урядовий кур'єр від 13.03.2002. № 48.

173. Про затвердження форм документів щодо питань видачі контрольних марок імпортерам, експортерам та відтворювачам примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних та інструкцій по здійсненню державного контролю за дотриманням законодавства у сфері інтелектуальної власності: Наказ МОН України від 04 травня 2005 р. Офіційний вісник України. 2005. № 22. Ст. 1242.

174. Про затвердження уніфікованої форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності, та форми припису щодо усунення порушень, виявлених під час проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності: Наказ МОН України від 29 січня 2019 р. Офіційний вісник України. 2019. № 19. Ст. 668.

175. Про затвердження Положення про департамент інтелектуальної власності: наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 15.06.2017 р. № 871. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://www.kiev.rada.ua> (втратив чинність).

176. Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади: наказ Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25 листопада 2002 року № 327/225. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

177. Про затвердження Порядку наповнення та використання коштів фонду державного стимулювання створення і використання винаходів (корисних моделей) та промислових зразків: наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 14.12.2018 № 1888. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

178. Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах: Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 грудня 2004 р. Офіційний вісник України. 2005. № 3. Ст. 164.

179. Про затвердження Положення про авторське право в картографії: Наказ Головного управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України (Укргеодезкартографія), Державного агентства України з авторських і суміжних прав при Кабінеті Міністрів України (ДААСП України) від 26 серпня 1997 р. № 85/41. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>

180. Про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності: Угода СОТ від 15.04.1994. База даних "Інформаційно-пошукова система

"Правова інформатика" (бібліотека баз даних); С.А. Антоненко, М.Я. Швець, С.М. Швець. К.: НДЦПІ. 2010.

181. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України): оглядовий лист Вищого господарського суду України від 19 листопада 2013 р. *Вісник господарського судочинства*. 2013. № 6. стор. 20.

182. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 17.10.2012 р. № 12. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>

183. Про деякі питання практики вирішення спорів пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: оглядовий лист Вищого господарського суду України від 17 жовтня 2012 р. *Вісник господарського судочинства*. 2012. № 6. С. 57.

184. Про питання захисту авторських прав в Інтернет: Постанова Вищого арбітражного суду України від 05 червня 2000 р. № 04-1/5-7/82. *Вісник господарського судочинства*. 2001. № 2.

185. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти авторського права і суміжних прав (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України): оглядовий лист Вищого господарського суду України від 31 травня 2010 р. *Вісник господарського судочинства*. 2010. № 4. С. 24.

186. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постанова Пленуму Верховного Суду України від 04 червня 2010 р. *Вісник Верховного суду України*. 2010. № 6. С. 4.

187. Пухан І., Поленак-Полиновская М. Римское право. М: Зерцало. 2003. 448 с.
188. Рішення господарського суду м. Києва від 12.05.2015 р. Справа №9/174. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>
189. Рекомендації Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України щодо забезпечення правомірності створення і використання фотографічних творів. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/>
190. Розенфельд Н. Короткий моніторинг ефективності правового забезпечення основних цінностей інформаційного суспільства в Україні. *Юридичний журнал*. 2010. № 8(89). С. 112-114.
191. Рубанець О.М. Інформаційне суспільство: від технологічної й комунікативної парадигми до соцієнтальної. *Практична філософія*. 2003. № 3. С. 28-34.
192. Рудник Т.В. Деякі проблемні питання захисту авторського права в Україні. *Повітряне і космічне право: Юридичний вісник. Наукові праці національного авіаційного університету*. 2009. № 1(10). С. 74-77.
193. Рудник Т. В., Кметик Х. В. Проблеми правового регулювання відносин інтелектуальної власності в Україні. *Держава і право*. 2011. Вип. 54. С. 50-55.
194. Рузакова О.А. Право интеллектуальной собственности: учебно-практическое пособие. Моск. финансово-промышл. акад. М., 2004. 308 с.
195. Савельева И.В. Правовое регулирование отношений в области художественного творчества. М.: Изд-во МГУ, 1986. 141 с.
196. Санченко О.І. Ознаки театральної постановки як об'єкта авторського права. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 2. С. 264-267.

197. Санченко О.І. Класифікація театральних постановок. *Молодий вчений*. 2016. № 8 (35). С. 110-113.
198. Серго А. Неопределенный сайт. *Електронний журнал ЮРИСТ*. 2004. № 1. С. 8-12.
199. Семенюк О.С. Щодо поняття й ознак складних об'єктів права інтелектуальної власності. *Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 31 січня – 01 лютого 2014 р. З.: Запорізька міська Громадська організація «Істина», 2014. С. 55-57.
200. Семенюк О.С. Ліцензійний договір як одна із форм складних об'єктів інтелектуальної власності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. Випуск 9-1. 2014. С. 134-138.
201. Семенюк О.С. Складні об'єкти інтелектуальної власності як чинники інформаційного суспільства *Вісник Запоріжського національного університету*. 2015. № 2(2). С. 63-69.
202. Семенюк О.С. Реалізація правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні *Jurnalul juridic National: Teorie si Practica*. 2016. № 2(18). Р. 102-106.
203. Семенюк О.С. Інформаційне суспільство як сфера існування і застосування складних об'єктів інтелектуальної власності. *Часопис цивілістики*. 2018. Вип. 29. С. 128-132.
204. Семенюк О.С. Щодо класифікації складних об'єктів інтелектуальної власності. *Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 13-14 червня 2014 р. О.: Причорноморська фундація права, 2014. С. 52-54.
205. Семенюк О.С. Щодо правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні. *Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин*: матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції, м. Донецьк, 7-8 листопада 2014 р. Д.: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2014. С. 40-42.

206. Семенюк О.С. Нові складні об'єкти права інтелектуальної власності в світлі розвитку ІТ права. *Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 9-10 березня 2018 р. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2018. С. 79-81.

207. Семенюк О.С. Правове регулювання складних об'єктів інтелектуальної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. Випуск 3. Том 1. С. 231-236.

208. Семенюк О.С. Щодо розмежування складних та складених об'єктів права інтелектуальної власності. *Міжнародне та національне законодавство: способи удосконалення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 3-4 квітня 2015 р. Дніпропетровськ: Дніпропетровський гуманітарний університет, 2015. С. 79-81.

209. Семенюк О.С. Перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні. *Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Херсон, 9-10 жовтня 2015 р. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. С. 85-89.

210. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп. М.: ПБОЮЛ Гриженко Е.М., 2001. 752 с.

211. Скакун О.Ф. Теория государства и права: учебник. Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.

212. Сосновський М., Афян А. Творчим особистостям – зрозуміли і прозорі закони. *Інтелектуальна власність*. 2012. № 3. С. 11-16.

213. Социология: Энциклопедия. Сост. А.А. Грицанов, В.Л. Абушенко, Г.М. Евелькин, Г.Н. Соколова, О.В. Терещенко. Мн.: Книжный дом, 2003. 1312 с.
214. Словарь иностранных слов под общей редакцией И.В. Лехина и проф. Ф.Н. Петрова. М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1954. 853 с.
215. Словник української мови. Онлайн-версія в 11 томах. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://sum.in.ua>
216. Судариков С. А. Основы авторского права. Минск: Амалфея, 2000. 512 с.
217. Судариков С. А. Авторское право: учебн. М. : Проспект, 2009. 400 с.
218. Сырых В.М. Метод правовой науки: основные элементы, структура: монография. М., 1980. 176 с.
219. Тарасенко Л.Л. Комп'ютерна програма як об'єкт інтелектуального права. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://aphd.ua/publication-167/>
220. Теремецький В. Загальна характеристика охорони бази персональних даних. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 10. С. 3 – 5.
221. Туманов В. А. Роль судебной практики в развитии советского права. СССР-Франция: социологический и международно-правовой аспекты сравнительного правоведения. М., 1987. С. 35-43.
222. Теорія держави та права: підручник. Гіда Є.О., Білозьоров Є.В., Завальний А.М., Кривицький Ю.В. та ін.; за заг. ред. Є.О. Гіди. К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2011. 576 с.
223. Тверезенко О. Класифікація договорів у сфері інтелектуальної власності. *Право України*. 2011. № 3. С. 139-148.
224. Тоффлер Э. Третья волна: Пер. с англ. Э. Тоффлер. М.: АСТ, 2004. 781 с.

225. Турчин Л.Я. Комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. Випуск 3. Том 1. С. 202-207.

226. Улітіна О., Якуша Є. Косплей і авторське право. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 6. С. 25-30.

227. Ульянова Г.О. Захист авторських прав у правовідносинах, які виникають у зв'язку з рекламою: автореф. дис ... канд. юрид. наук 12.00.03. Одеса: Б.в., 2008. 18 с.

228. Ульянова Г.О. Складні об'єкти авторського права за законодавством Російської Федерації. *Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Національний університет «Одеська юридична академія». 11 червня 2011 р. Одеса, 2011. С. 90-93.

229. Ульянова Г.О. Складні та складені твори як об'єкт правовідносин інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 58. С. 436-440.

230. Ульянова Г.О. Використання творів в мережі Інтернет. *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 19 травня 2017 р.) У 2-х т. Т. 2; відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 636-638.

231. Філик Н.В., Омельченко Г.В. Комп'ютерна програма як об'єкт авторського права: проблеми правової охорони. *Юридичний вісник*. 2016. № 2 (36). С. 130-137.

232. Философия науки: учебное пособие. Под ред. С.А. Лебедева. М.: Академический проект, Альма Матер, 2007. 731 с.

233. Харитонов О.І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади): монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 346 с.

234. Харитонova О. І. Категорії «інформація» та «об'єкт авторських прав»: до проблеми співвідношення. *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2017 р.) У 2-х т. Т. 2; відп. ред. Г.О. Ульянова. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 601-603.

235. Харитонova О.І. Поняття та види цивільних правовідносин інтелектуальної власності. *Право України*. 2011. № 3. С. 66-77.

236. Харитонova О. Лекція професора О. Харитонovої: Вступ до курсу «Право інтелектуальної власності». *Право України*. 2011. № 3. С. 311-323.

237. Харитонova О.І. Ліцензійні договори та вільні публічні ліцензії: проблеми і перспективи. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої ювілею академіка С.В. Ківалова. Одеса, 16-17 травня 2014 р. Том 1. «Юридична література» С. 478-480.

238. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Дрішлюк А.І. Добровільне представництво у цивільному праві України: навчальний посібник. К.: Істина, 2007. 176 с.

239. Харитонova О.І., Ульянова Г.О. Деякі проблеми визначення співвідношення цивільного законодавства і законодавства про інтелектуальну власність. *Часопис цивілістики*. 2012. Вип. 14. С. 109-115.

240. Хохлов В.А. Авторское право: Законодательство, теория, практика. М. Городец, 2008. 286 с.

241. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар за заг. ред. Є.О. Харитонova, О.І. Харитонovої, Н.Ю. Голубєвої, К.: Правова єдність, 2007. 1140 с.

242. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Видання п'яте, перероблене та доповнене. За заг. ред. Є.О. Харитонova, О.І. Харитонovої, Н.Ю. Голубєвої, Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. 1210 с.

243. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар. За заг. ред. Я.М. Шевченко. К.: Ін Юре. 2004. 692 с.
244. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 356.
245. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. К.: Істина. 2004. 928 с.
246. Цивільне право України: підр. У 2 кн. О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. 2-ге вид., допов. і перероб. К., 2005. Кн. 2. 640 с.
247. Цивільне право України: Академічний курс: Підручник.: У 2 т. За заг. ред. Я.М. Шевченко. Вид. 2-ге, доп. і перероб. К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006. Т. 2. Особлива частина. 520 с.
248. Цивільне та сімейне право України: підручник /В.В. Дудченко, О.С. Адамова, І.Г. Бабиш Є.О. та ін.; за ред. Є.О. Харитонova, Н.Ю. Голубєвої. К.: Правова єдність, 2009. 968 с.
249. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. К.: Юрінком Інтер, 2007. Т. 2. 480 с.
250. Цимбалюк В.С. Інформаційне право (основи теорій і практики): монографія. НДЦ правової інформатики Акад. прав. наук України. К.: «Освіта України», 2010. 388 с.
251. Цират А.В. Франчайзинг и франчайзинговый договор: учебно-практическое пособие. Киев.: Истина. 2002. 240 с.
252. Черевко Г.В. Інтелектуальна власність: навчальний посібник. К.: Знання, 2008. 412 с.
253. Чернышева С.А. Правоотношения в сфере художественного творчества. Отв. ред. М.М. Богуславский. М.: Наука, 1979. 167 с.
254. Чупова М. Можно ли «украсть» спектакль? *Интеллектуальная собственность*. 1999. № 5. С. 106-111.

255. Шадрин А. Информационные технологии и совершенствование социальных институтов. Интернет и российское общество. Под ред. И. Семенова; Моск. Центр Карнеги. М.: Гендальф, 2002. 118 с.
256. Шершеневич Г.Ф. Авторское право на литературные произведения. Казань: Тип. Имп. ун-та, 1891. 321 с.
257. Шкарлет С.М. Інноваційний розвиток підприємства: навчальний посібник. С. М. Шкарлет, В. П. Ільчук. Чернігів: Черніг. нац. технолог. ун-т. 2015. 308 с.
258. Шлыкова О.В. Культура мультимедиа: учебное пособие для студентов. МГУКИ. М.: ФАИР-ПРЕС, 2004. 415 с.
259. Штефан А. Пародія на музичний твір з текстом в порядку вільного використання творів. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 5. С. 66-74.
260. Штефан О.О. Авторське право і суміжні права у рекламі: монографія К.: ТОВ «Лазурит-Поліграф», 2009. – 148 с.
261. Щербина В. Інформаційне суспільство в контексті комунітарно-лібертарної альтернативи: поняттєвий аспект *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2004. №. 4. С. 158-171.
262. Югай И.И. Компьютерная игра как жанр художественного творчества на рубеже XX-XXI веков: дисс... канд. искусствоведения. 17.00.09. СПб., 2008. 226 с.
263. Юмашев А. Музыкальное произведение с текстом: объект или объекты авторских прав? *Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права*. 2008. № 8. С. 14 -20.
264. Янчук Ю. Авторсько-правова охорона програмного забезпечення в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 9. С. 105-108.
265. Яременко С.О. Складені твори як об'єкти авторського права. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua>

266. Яремчук О. Проблеми визначення дефініції «аудіовізуальний твір» в українському законодавстві. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2011. № 3. С. 41-43.

267. Diplomatic Conference on Certain Copyright and Neighbouring Rights Questions. Geneva. 2–20 December 1996. Аналитические обзоры, подготовленные Международным бюро на пленарных заседаниях, в частности № 417, 426, 435, 461 и 465, а также позиция Африканской группы. С. 19.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Семенюк О.С. Ліцензійний договір як одна із форм складних об'єктів інтелектуальної власності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. Випуск 9-1. 2014. С. 134-138.
2. Семенюк О.С. Правове регулювання складних об'єктів інтелектуальної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. Випуск 3. Том 1. С. 231-236.
3. Семенюк О.С. Складні об'єкти інтелектуальної власності як чинники інформаційного суспільства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. № 2(2). С. 63-69.
4. Семенюк О.С. Реалізація правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні. *Jurnalul juridic National: Teorie si Practica*. 2016. № 2 (18). Р. 102-106.
5. Семенюк О.С. Інформаційне суспільство як сфера існування і застосування складних об'єктів інтелектуальної власності. *Часопис цивілістики*. 2018. Вип. 29. С. 128-132.
6. Семенюк О.С. Щодо поняття й ознак складних об'єктів права інтелектуальної власності. *Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку* : збірник тез міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 31 січня–01 лютого 2014 р. Запоріжжя : Запорізька міська Громадська організація «Істина», 2014. С. 55-57.
7. Семенюк О.С. Щодо класифікації складних об'єктів інтелектуальної власності. *Правова держава : напрямки та тенденції її розбудови в Україні* : збірник тез міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 13-14 червня 2014 р. Одеса : Причорноморська фундація права, 2014. С. 52-54.

8. Семенюк О.С. Щодо правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні. *Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин* : збірник тез міжнародної науково-практичної конференції, м. Донецьк, 7-8 листопада 2014 р. Донецьк : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2014. С. 40-42.

9. Семенюк О.С. Щодо розмежування складних та складених об'єктів права інтелектуальної власності. *Міжнародне та національне законодавство : способи удосконалення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 3-4 квітня 2015 р. Дніпропетровськ : Дніпропетровський гуманітарний університет, 2015. С. 79-81.

10. Семенюк О.С. Перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні. *Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні* : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Херсон, 9-10 жовтня 2015 р. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. С. 85-89.

11. Семенюк О.С. Нові складні об'єкти права інтелектуальної власності в світлі розвитку ІТ права. *Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 9-10 березня 2018 р. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2018. С. 79-81.

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

вул. Героїв Майдану, буд. 8, м. Хмельницький, 29013. Тел. (038-2) 71-80-00, факс 71-80-82
E-mail: info@univer.km.ua Розрахунковий рахунок № 35428201032328 в Головному управлінні
Державного казначейства України у Хмельницькій області, МФО 815013. Код ЄДРПОУ 14163438

ЗАТВЕРДЖУЮ

перший проректор Хмельницького
університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

 Олександр ОМЕЛЬЧУК
_____ 2020 р.

А К Т

**про реалізацію результатів наукових досліджень
Семенюка Олександра Сергійовича
на тему «СКЛАДНІ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»**

Комісія у складі: голови, декана юридичного факультету, кандидата юридичних наук *Крушинського Сергія Антоновича*, членів комісії: завідувача кафедри цивільного права та процесу, доктора юридичних наук, професора *Гринько Світлани Дмитрівни*, доцента кафедри міжнародного та європейського права, кандидата юридичних наук, доцента *Лозінської Світлани Володимирівни*, стверджує цим актом, що розроблені в ході дисертаційного дослідження Семенюком Олександром Сергійовичем наукові положення і висновки з теми «Складні об'єкти права інтелектуальної власності» були детально вивчені колективом кафедр цивільного права та процесу, міжнародного та європейського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова і реалізовані у навчальному процесі.

Зокрема, дисертантом було надано комісії для ознайомлення перераховані в анотації наукові публікації, які відображають основний зміст дисертаційного дослідження:

1. Семенюк О. С. Ліцензійний договір як одна із форм складних об'єктів інтелектуальної власності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. Випуск 9-1. 2014. С. 134-138.
2. Семенюк О.С. Правове регулювання складних об'єктів інтелектуальної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. Випуск 3. Том 1. С. 231-236.
3. Семенюк О.С. Складні об'єкти інтелектуальної власності як чинники інформаційного суспільства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. № 2(2). С. 63-69.

4. Семенюк О.С. Реалізація правомочностей відносно складних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні. *Jurnalul juridic National: Teorie si Practica*. 2016. № 2 (18). P. 102-106.

5. Семенюк О.С. Інформаційне суспільство як сфера існування і застосування складних об'єктів інтелектуальної власності. *Часопис цивілістики*. 2018. Вип. 29. С. 128-132.

6. Семенюк О.С. Щодо розмежування складних та складених об'єктів права інтелектуальної власності. *Міжнародне та національне законодавство : способи удосконалення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 3-4 квітня 2015 р. Дніпропетровськ : Дніпропетровський гуманітарний університет, 2015. С. 79-81.

7. Семенюк О.С. Нові складні об'єкти права інтелектуальної власності в світлі розвитку ІТ права. *Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 9-10 березня 2018 р. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2018. С. 79-81.

Матеріали, подані здобувачем, використовуються під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право», «Право інтелектуальної власності», «Захист прав в мережі Інтернет в Україні та ЄС» для підготовки підручників, навчальних посібників з дисциплін кафедр.

Теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження використовуються у робочих програмах та навчально-методичних матеріалах із навчальних дисциплін «Право інтелектуальної власності», «Захист прав в мережі Інтернет в Україні та ЄС» для здобувачів вищої освіти другого освітнього рівня за спеціальністю 081 Право Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Включення до наведених матеріалів положень та висновків, які містяться у дисертації, сприяє більш глибокому вивченню навчального матеріалу здобувачами вищої освіти університету, а також виробленню практичних навичок у застосуванні отриманих теоретичних знань в подальшій професійній діяльності.

Голова комісії

декан юридичного факультету,
кандидат юридичних наук, доцент

С.А. Крушинський

Члени комісії

завідувач кафедри
цивільного права та процесу,
доктор юридичних наук, професор

С.Д. Гринько

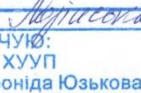
доцент кафедри міжнародного та
європейського права,
кандидат юридичних наук, доцент

С.В. Лозінська

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

